

1920, Anul 1, No. 2

ANALELE DOBROGEI

REVISTA SOCIETĂȚII CULTURALE DOBROGENE

Sumarul:

- S. Mehedinți*: Observări antropogeografice asupra Dobrogei.
Ing. I. Stoenescu-Dunăre: Criza cărbunelui și electrificarea industriilor și a căilor ferate.
Rozmarin: Reverie.
I. Benteiu: Cântece de H. Heine.
C. D. Pariano: Scrisori.
B. Constanța: Sonet.
M. Pricopie: Întoarcerea.
V. Helgiu: Școala primară în Dobrogea în curs de 40 ani (1879-1919).
Folklor Dobrogean.
I. Dumitrescu: Femeile, poveste fătărească.
C. Brătescu: Din Lep Diaconul: Războiul bizantino-rus între I. Tzimisceș și Swiatoslav la Silistra.
Kr. H. Zambaccian: Portul Constanța și România Mare.
C. Brătescu: Acte din timpul ocupației germane în Dobrogea.
RECENZII: *G. Coriolan*: V. Pârvan: *Gerusia* din Callatis; *C. Brătescu*; *C. Litzica*: Castele romano-bizantine în Dobrogea; *Dr. I. Gherghel*: Câteva contribuțiuni la cuprinsul noțiunii cuvântului Vlach; *G. D. Petrescu*: D. Onciul: Fazele dezvoltării istorice a poporului și statului român; *C. E.*: Un tablou istoric bulgăresc; *I. Benteiu*: Soveja: Oameni dela munte; *R.*: Notă.

CONSTANȚA

TIPOGRAFIA COOPERATIVA „DACIA”

Strada General Lahovari, 11

1920

*Manuserisele se trimit D-lui C. Brătescu, profesor
la Școala normală din Constanța.*

Redacția lăsând autorilor toată libertatea, nu-și ia
asupra și răspunderea convingerilor exprimate în articole.

Observări antropogeografice asupra Dobrogei

Dintre ținuturile României de azi, Dobrogea este cea dintâi fâșie de pământ peste care s'a întins lumina istoriei.

Imprejurarea care a atras îndeosebi atenția asupra acestui colț de uscat a fost expediția lui Darius în contra Scitilor, — un fel de campanie napoleoniană, târând după sine toate neamurile supuse împăratului (700.000 de pedestrași și călăreți, însoțiți pe lângă țarm de o flotă de 600 de corăbii).

Adevărul e că nu cu cinci, ci cu șapte veacuri înainte de Christos, malul de apus al Pontului Euxin era cuprins de lumina civilizației. Coloniile grecești se țineau lanț. De aci le venea celor mai mulți dintre Greci pânea lor de toate zilele.

Prin urmare Darius, stăpânul țărmlui de miazăzi al acestei mări, al țărilor până la Caucas și al Grecilor din Asia mică, era firesc să-și arunce ochii asupra Scitiei dela gurile Dunărei, când s'a hotărât să se războiască cu nomazii stepelor dintre Carpați și Urali. Dar dacă istoria pomeneste cu mai multe amănunte numai acest mare eveniment, e lesne de înțeles că relațiile comerciale și călătoriile Grecilor în aceste meleaguri erau ceva foarte obișnuit. Insuși Pericle a făcut un drum în părțile noastre, ca să asigure transporturi de grâu spre Elada.

În al doilea rând, e vrednic de relevat că Dobrogea a fost totdeauna o mare răscruce de drumuri.

Prin făptura fizică, ea este un fel de peninsulă între apele mării și revărsările Dunărei care mai în fiecare an umple albia în toată lărgimea ei. De aceea, cine vrea să treacă din stepele dela nordul Mării

Negre spre Bosfor și spre țărmurile calde ale Mediteranei, acela n'are alt drum mai scurt și mai ușor decât pela rădăcina deltei,—vadul îngust dela Isaceea—și pe la capătul Balcanilor spre valea Ebrului (Mărița de azi).

Și în adevăr, pe aci s'au și îndreptat cele dintâi năvăliri barbare, începând cu a Goților, cari trec chiar prin vadul dela Isaceea. Și de atunci și până azi, pe aci—pe drumul Dobrogei, al Isacei și al Bugeacului—a fost șleaul cel mare al tuturor invaziilor. De aceea și Turcii, îndată ce au pus mâna pe Bosfor, au curățat malul mării de populația creștină și au presărat peste tot colonii turcești, apoi tătărești, pentru a-și asigura calea spre Dunărea de jos. Pașa cel mai însemnat din aceste părți era cel din Silistra, însă e semnificativ că reședința lui era la Babadag, adică pe drumul spre vadul dela Isaceea.

Dar, dacă forma de punte a peninsulei dobrogene impunea un drum în direcția meridianului (N-S) — Dunărea, fluviul cel mai mare al Europei, hotăra și ea tot în această regiune un drum în curmeziș de la apus la răsărit, — deci o răscruce.

Și acest drum era foarte umblat. De la corăbiile colonilor greci și până azi, valurile Dunărei n'au fost nici odată pustii. Pentru cei vechi, Istrul era «cel mai mare râu dintre câte cunoaștem» (Herodot, IV, 48). Pe aci a fost calea de pătrundere spre șesul dacic și panonic, adică spre inima Europei. Și așa a rămas din vremea Romanilor și a Bizantinilor, până în epoca Turcilor. Cetăți întărite, armate și flotile au priveghiat mereu această mare arteră comercială, fiindcă acela care avea Dunărea, avea cheia Europei centrale, după cum cel care stăpânea Bosforul era stăpânul Mării Negre, al Egeii și în genere al Mediteranei răsăritene.

Astfel se explică de ce Dobrogea și Dunărea de jos au căpătat cu vremea un fel de însemnătate continentală sau, cum i-am zice azi, internațională. Și e în adevăr semnificativ că aci s'a și înfiripat cea dintâi organizație internațională cu caracter de suveranitate. „Comisia Dunărei“ e cel dintâiu embrion al Ligei națiunilor. Răscrucea de drumuri a adus, deci, după sine legătura într'un punct a unui mă-

nunchiu de interese economice și politice de o însemnătate aproape planetară.

În adevăr, nu numai pentru România, dar și pentru o mare parte din Europa și relațiile ei cu Asia, dezvoltarea comercială e legată de gurile Dunărei și colțul de pământ dintre Dunărea de jos și mare. De aci rezultă că din tot pământul românesc acest colț de țară are o însemnătate precumpănitoare.

Privind într-o singură ochire dezvoltarea de două mii de ani a poporului legat de pământul dacic, putem zice:

Statul dintre Carpați și mare are doi poli antropogeografici: unul e în podișul înconjurat de munți — polul continental; altul e în cotul dintre Dunăre și mare — polul maritim. Fără hinterlandul muntos și fără fațada maritimă, orice formație politică la Dunărea de jos e ciungă.

Dovada s'a făcut de mai multe ori dela Traian și până azi. Cuceritorul Daciei împlăntează acvilele în acelaș timp între munți și la mare. Sus era Ulpia Traiana, jos era Tropaeum Traiani.

Sub cei dintâi voievozi, când principatele se încheagă, Basarabii cari stăpâneau peste munți, stăpânesc și peste Dunăre, afirmându-și puterea lor până la mare în țara numită de atunci „Basarabia”. În sfârșit, în perioada reconstituirii politice (1878-1918) întinderea hotarului până la mare și colonizarea oierilor ardeleni, cari au săvârșit țără știrea lor o adevărată descălecăre, sunt fapte prea caracteristice, pentru a nu se vedea lămurit cât de adâncă era temelia lor antropogeografică.

De aceea, cunoașterea științifică a tășiei de pământ din spre mare, precum și colonizarea științifică a acestui ținut e o problemă de o însemnătate superlativă pentru dezvoltarea Latinilor din orientul Europei.

După cum e cea dintâi regiune intrată în lumina istoriei și cea mai umblată răscruce de drumuri, tot așa Dobrogea e azi porticul de ieșire și intrare în Statul român întregit în marginile sale firești.

S. Mehedinți

Profesor la Universitatea din București
Membru al Academiei Române

CRIZA CĂRBUNELUI

ȘI

ELECTRIFICAREA INDUSTRIILOR ȘI A CĂILOR FERATE

Stăpânirea izvoarelor de energie de pe glob a format, încă de pe la începutul secolului trecut, preocuparea capitală a popoarelor din occident. Această problemă nu a încetat de a deveni din zi în zi mai acută, ea având ca factor de reazăm lărgirea activității industriale care se desfășură pe ținuturi nouă, tinzând să îmbrățișeze toate energiile active ale națiunilor.

Mai înainte mașina cu vaporii era singurul agent generator întrebuințat pe scară întinsă la drumurile de fier, la industrii și la vapoare. Chiar și în zilele noastre mașina cu aburi ocupă un loc de întâietate în toate aplicațiunile unde se cere realizarea unui travaliu util.

Incontestabil că mașina cu vaporii, pusă în serviciul omului, a fost mijlocul esențial de transformare, de pe urma căruia au decurs prefaceri radicale în viața economică și socială a popoarelor. Ușurința și repezeciunea transporturilor, precum și efectivă transformare a materiilor prime în produse felurite și direct utilizabile, au amplificat pe de-o parte relațiunile comerciale între națiuni, iar pe de alta au adus o cunoaștere mai precisă a bogățiilor răspândite pe pământ și — mai putem adăuga, ca o a treia fericită consecință — au înlesnit apropierea dela om la om. Faptele sunt universal recunoscute, iar foloasele aduse de mașina cu vaporii sunt gravate în cartea de aur a progreselor științei.

Lucrurile și-ar fi continuat drumul lor natural, iar ma-

șina cu vaporii ar fi rămas obiectul util de atentă îngrijire, dacă în stratele globului zăcămintele de cărbuni ar fi fost nesfârșite. Din nenorocire însă, minele de cărbuni, ca și bogățiile de petrol sunt limitate; iar primejdia sleirii lor face obiectul celor mai grave preocupări din lumea industrială.

În timpul marelui războiu nevoia combustibilului ridica la toate popoarele, în special la cele industriale, chestiuni multiple și complexe, care-și avură răsunet puternic și în masele largi; căci ea atinge problema existenței în viitor precum și stăpânirea independentă a producției.

Cât timp învâlmășagul universal încă dura, grija înfrigurată de viitor și marile probleme industriale păreau înăbușite în fața tunurilor, care urlau pieire sau viață. Azi însă, când s'au statornicit hotare și nebunia măcelului a încetat, când națiunile se gândesc mai în tihnă la ziua de mâine, o nouă serie de probleme, care mai de care mai vitale, frământă spiritele. Unele din ele se impun prin graba cu care își reclamă soluționarea și printre cele care reclamă imperios atențiunea noastră, este și adevărul că *a fi stăpân pe combustibil și pe izvoarele de energie, înseamnă a fi stăpân pe bogățiile din viitor.*

Țările industriale, care au de partea lor avantajele experienței și practicei din trecut, pe lângă care se mai adaugă și greutatea ce le-o dă importanța lor în politica generală, — de îndată ce s'au pus bazele păcii universale, își puseră în joc toată influența de care erau capabile spre a acapara, în diferite țări, zăcămintele de cărbuni, de petrol de aramă, fier etc., îmbrăcând activitatea lor în sistemul de generalizare al afacerilor moderne, care încercuește la olaltă căi ferate, navlu, construcțiuni de porturi, înființări de bănci și comptoare comerciale etc., în scurt toate mijloacele de stăpânire ale vieții economice.

Să considerăm în primul rând Statele-Unite ale Americii de nord, o țară cu imense bogății ale solului și subsolului și cu o mare libertate în mișcări, câștigată mai ales în anii din urmă — și vom vedea că însăși Statele-Unite sunt preocupate în mod serios de problema combustibilului. Din analiza ce urmează rezultă clar cât de amenințate sunt industriile țărilor din Europa.

Diminuarea producției. Statele-Unite suferă de lipsa de mână-de-lucru în mine și aceasta din cauza exodului important de străini care au părăsit America spre a se întoarce în țările lor natale ce se găseau în războiu. Mai mult de 40.000 de minieri au trecut oceanul în Europa. ¹⁾ A-i înlocui este o chestiune grea, căci pe de o parte în vechiul continent au avut loc prefaceri mari în așezarea naționalităților, iar de alta se așteaptă ca legea de restricțiune a imigrației, propusă de organizarea minerilor americani, să fie aplicată.

În timpul războiului Statele-Unite au furnizat țărilor Europene sute de milioane de tone de cărbuni și, cum mâna-de-lucru a scăzut la propucători, America se găsește azi lipsită și de rezervele ce le avea înainte și, în acelaș timp, este amenințată de inferioritatea rendimentului.

După calcule făcute de experți, producțiunea probabilă a acestei țări în anul 1920 va fi de circa 400,000,000 tone de cărbuni bituminoși, pe când cererea se urcă, în acelaș an, la circa 550,000,000 tone. Se acuză deci o simțitoare scădere a producțiunii de aproximativ 150,000,000 tone. Cu privire la antracit, producțiunea este socotită la 91,000,000 tone, și această cantitate trebuie să facă față unei cereri de 95,000,000 tone, ceea ce dă un deficit de 4,000,000 tone în acest an.

Numai o producțiune intensivă a Statelor-Unite ar fi în măsură să amelioreze situația, care amenință în mod serios întreaga lume industrială. Însă, pentru a împlini acest gol, la ce efortări titanice vor trebui puse și capitalurile și brațele americane !

Sleirea zăcămintelor. În urma studiilor amănunțite făcute de geologii americani în tot cuprinsul țării lor, s'a ajuns la concluzia că sleirea zăcămintelor de antracit se va produce la o dată foarte puțin îndepărtată. Acest combustibil se apropie din ce în ce mai mult de categoria articolelor de lux. Până acum s'au consumat aproape trei miliarde de tone de antracit. Zăcămintele bogate devin din ce în ce mai rare iar acum se atacă, pentru exploatare, minele de antracit sărac și foarte profunde. Paralel însă cu această sleire a combustibilului, nevoile crescânde ale industriei cer într'un an atâta

După Revista industrială Americană vol. IV 1920 pag. 39.

cantitate de antracit, cât se ardea în timp de patru ani înainte de războiu. Prin urmare, pe când cerințele sunt împătrite, producțiunea și rezervele scad uimitor.

Viața industrială americană își reazemă viitorul ei pe bogăția cărbunilor bituminoși, cari, după afirmațiile geologilor, ar exista în Statele-Unite în cantitate de 400 miliarde de tone. Dar cea mai mare parte din acești cărbuni sunt de calitate inferioară, săraci în gaze și vapori. Intrebuințarea lor în industrie reclamă modificări esențiale în construirea mașinilor, focarelor, fururilor, etc.; iar pentru înfăptuirea acestor modificări, este nevoie de utilagii ingenioase și nouă, care să corespundă unei arderi pe cât se poate de complete, așa în cât să nu se piardă nimic din gaze, fără ca energia lor calorică să nu fie transformată în energie mecanică.

Cu privire la bogăția zăcămintelor de cărbuni și a producțiunii lor în Europa și celelalte continente, situația se prezintă sub un aspect nu tocmai încurajător. Din tabloul de mai jos se poate vedea regresul în producția cărbunilor în țările cele mai bogate de pe glob.

Producțiunea

	<i>Înainte de războiu</i>	<i>După războiu</i>
Statele-Unite . . .	580.000.000 tone	490.000.000 tone
Anglia	287.412.000 „	214.000.000 „
Germania	160.000.000 „	Nu-și poate satisface cerințele interne.
Franța	40.000.000 „ ¹⁾	Nu-și poate satisface cerințele interne.
Belgia	22.842.000 „	13.388.000 tone
Japonia	?	Abia își satisface cerințele interne.

¹⁾ Franța importa și înainte de războiu 20.000.000 tone anual. Datele asupra producției cărbunelui sunt împrumutate din Revista industrială americană. 1920, tom. IV pag. 38, 39 și din Etienne Pacoret: La Technique de la houille blanche Tom I pag. 1.

Exportul cărbunilor

	<i>Înainte de războiu</i>	<i>După războiu</i>
Anglia	74.000.000 tone	23.000.000 tone
Germania	35.000.000 »	Nimic
Statele-Unite	20.000.000 »	20—30.000.000 tone
Belgia	6.000.000 »	Nimic
Japonia	4 000.000 »	Nimic
Africa de Sud	2.000.000 »	—
Canada și Australia	2.000.000 »	—

În fața unui deficit atât de mare în combustibil, era de așteptat ca strigătul de alarmă, pe care industriile universale l-au aruncat spre cunoștința tuturor, să-și aibă un răsunet.

După primele studii asupra situațiunii, s'a ajuns la concluzia că Statele-Unite vor trebui să exporte anual 81.000.000 tone, pentru a umple golul de care suferă industriile europene. Dar, pentru ca să se exporte în condițiile actuale un tonaj atât de grandios, ar însemna ca America să trimită în Europa la fiecare trei luni atâta cantitate de cărbuni, câtă exporta înainte de războiu într'un an! O asemenea operațiune este cu totul exclusă, căci lipsesc vapoarele suficiente pentru a asigura transportul unui tonaj atât de ridicat. Se mai adaugă pe de-asupra și faptul concret că Statele-Unite sunt ele înșile în deficit cu producțiunea cărbunilor; apoi că, în fața acestei țări îndrăznețe, unde organizația întreprinderilor mari înjghebează într'un total: gândirea, munca și capitalul, — stă descătușat viitorul de mâine. Creșterea populației va merge paralel cu dezvoltarea industriilor și, de aci în 20 de ani, consumația de cărbuni va atinge un miliard și jumătate de tone anual! Față de evoluția progresivă a unei națiuni, o scadență de 20 de ani reprezintă o poliță de scurtă durată; căci, ce înseamnă pentru un popor cu voință liber-stătătoare 20 de ani?

Rețelele de drum de fier americane, așa cum există acum, vor fi în imposibilitate absolută de a transporta un asemenea tonaj, mai având pe lângă acestea sarcina de a asigura și transporturile curente, indispensabile vieții economice a națiunii.

Rezultă deci, în urma analizei rezumative de mai sus, că toate statele industriale mari și mici de pe glob trec printr'una din cele mai grele crize, aceea a combustibilului. O asemenea constrângere, care ar periclita viitorul industriilor, poate fi socotită ca un cataclism, ale cărui funeste urmări se arată de pe acum neîaduplecate. Și, fiindcă însemnătatea acestei probleme vitale este așa de covârșitoare, — omenirea s'a trezit la primul strigăt de alarmă și la o altă savanți, economiști, ingineri, diplomați, au pornit pe câmpul vast al cercetărilor.

Preocupările acestea sunt de așa natură, încât ele au intrat în sfera de interese generale ale popoarelor și, după cum arătăm mai sus, marile țări industriale din apus, precum și America, și-au luat ca deviză a politicii lor viitoare, *captarea terenurilor petrolifere, a zăcămintelor de cărbuni și a izvoarelor de energie.*

Pentru soluționarea viitoarelor probleme din lumea industrială, s'a ajuns a se concentra toată activitatea celor interesați asupra următoarelor două puncte :

Primul constă în a se înlocui pretutindeni mașina cu vapor, mobilă și stabilă, care lucrează cu cărbuni, precum sunt locomotivele de la căile ferate și cazanele cu vapor de la fabrici, — prin *mașini electrice*. Cărbunele, odată scos din mină, nu va mai fi transportat în diferite gări, sub forma depozitelor de alimentare ale locomotivelor, ci va fi transformat pe loc, în zona minelor, prin ardere și întrebuințat la propulsia mașinilor generatoare moderne pentru obținerea curentului electric alternativ. În jurul minelor se vor stabili uzine electrice productive, cu capacități de milioane de cai putere. De la aceste uriașe izvoare de energie, curentul electric va fi trimis prin cabluri la căile ferate, la fabricile, atelierele și orașele ce vor cădea în zona de activitate respectivă a izvoarelor de energie electrică.

Întocmirea unor asemenea centre producătoare de energie, va soluționa dintr'odată problema transportului de cărbuni de-a lungul țărilor, transport al cărui quantum poate atinge la unele state, după cum am arătat mai sus, peste un miliard de tone anual. Înlăturarea unor asemenea transporturi va reprezenta o economie de sute de milioane de tone

anual. Ba sunt economişti cari socot că-electrificarea industriilor şi a căilor ferate, prin instalarea de centre producătoare de energie, va aduce o economie mai mare decât jumătate din totalul cărbunelui consumat pe pământ în fiecare an.

Intr'adevăr, pe de-o parte s'ar pune capăt risipei ce se face de căile ferate şi fabrici, iar de alta s'ar ajunge la o mai raţională transformare a agentului caloric în agent electric, căci e un fapt câştigat şi ştiut că : o tonă de cărbuni, transformată în curent electric şi întrebuinţată sub această formă la o locomotivă electrică, produce acelaş travaliu (lucru efectiv) cât patru tone din acelaş cărbune, care ar arde în focarul uneia dintre cele mai moderne locomotive.

Cât priveşte economia ce s'ar înfăptui prin transformarea petrolului în curent electric chiar în regiunea sondelor, această economie este cu mult superioară acelei a cărbunelui. Motoarele perfecţionate, cu combustione internă, întrebuinţând derivatele petrolului prin ardere, au rendimente care variază între 36-42 la sută ; pe când rendimentul celor mai finite maşini cu vapori supraîncălziţi, nu atinge 14 la sută.

În special pentru ţara noastră, aşa de bogată în petrol, problema înfiinţării de izvoare de energie în regiunea sondelor şi a minelor de cărbuni este de o valoare superlativă şi ea trebuie să ocupe atenţiunea acelor cari sunt chemaţi a făuri viitorul ţării. Electrificarea oraşelor, industriilor şi căilor ferate române este o problemă a timpurilor nouă şi pentru înfăptuirea acestei mari opere, sperăm că nu vor lipsi nici capitalurile, nici munca, nici cugetătorii din tot cuprinsul ţării.

Să trecem acum la analiza celui de al doilea punct de o importanţă mult mai mare, de oarece izvorul agentului propulsor nu are o durată trecătoare, cum este cazul cu petrolul şi cărbunele — ci e de natură eternă. Acest al doilea punct constă în transformarea energiei căderilor de apă şi a râurilor în energie electrică şi întrebuinţarea acestei energii electrice la industrii, la căi ferate, la oraşe.

Căderile de apă şi râurile, în albia cărora se preumblă neincetat minunatul lichid «apa», nu sunt de natură a se

epuiza. Cât timp soarele va străluci pe firmament, vaporii de apă se vor ridica de pe oceane și mări; ei vor fi transportați pe înălțimea munților, se vor condensa în atmosferă, și de acolo vor porni la vale, formând cascade și râuri.

Ciclul acesta este perpetuu și putința captării energiei apei în mers își are originea în activitatea neprețuită a soarelui de unde se comandă legile și fenomenele care domnesc în sfera întregului sistem planetar..

Descoperirile și invențiile, cu tot aparatul lor multiplu și complex, au fost făcute — în domeniul științei pozitive — cu o uimitoare armonie, care a înălțat în cea mai intimă fuziune, cercetările transcendente din laboratoare, cu aplicațiunile practice din industrii, unde arta inginerescă a avut adesea fericite ocaziuni de a deschide orizonturi nouă. Colaborarea între savanți, fizicieni și ingineri, nu a rămas nici sterilă, nici restrictivă: ea a pășit fără prejudecăți în lumea largă și a atras în cercul activității ei puterea capitalurilor și potențialul maselor în lucru, răspândind în jurul lor câștiguri și foloase care au trecut frontierele.

Ast fel, pe când turbinele hidraulice din vechiul sistem *Jonval* și *Gerard*¹⁾ se înlocuiau cu turbinele moderne *McCormic* și *Francis* — pentru căderile cu înălțimi mici și medii, având în schimb debite mari în ape și cu turbinele *Pelton* — pentru căderile cu înălțimi mari și debite slabe în ape —, tot ast-fel în domeniul electricității, micile dinamuri ale lui *Paccinoti*, *Gramme* și *Siemens*, au străbătut drumul fericit al perfecționării progresive; iar inventatorii transporturilor la distanțe a energiei prin electricitate *Marcel-Déprez*, *H. Fontaine*, *Gaulard*, *Zipernowski*, *Dolivo-Dobrotsky*, *Ferraris*, *Testa*, *Brown*, *Thury*, *A. Blondel*, au ajuns să trimită energia prin electricitate la o distanță de 500 km. de la locul de producțiune; pe când 30 de ani în urmă se socotea ca un mare progres, distanța de 200 metri pentru trimiterea acestei energii.

Pe timpul expoziției universale din Paris în 1889, pentru a ilumina cu electricitate o singură stradă (*Avenue de l'Opéra*) a fost necesar să se instaleze trei uzine: una pe

1) Urmașii creatorilor turbinei: Euler, Fontaine, Fourneyron.

Place de l'Opéra, alta în rue d'Argenteuil și a treia vecină cu Opera.

Pentru zilele noastre, cele petrecute acum 30 de ani, rămân ca o prețioasă comoară istorică, a cărei valoare este neprețuită, căci ea stă legată de lanțul nesfârșit al cuceririlor și — totuși.... cuceririle din trecut par o glumă față de capitalul imens strâns de atunci încolo.

De la tensiuni de 50—100 volți, cum era odinioară, s'a ajuns azi la tensiuni de 110,000 volți și, în America, acest ridicat voltaj este de întrebuințare curentă, grație perfecționărilor aduse în construcția izolatoarelor și a mașinilor alternative cu înaltă tensiune.

Lumea industrială, având în mână arme atât de puternice: turbine hidraulice acuplate la alternatoare electrice cu tensiuni de sute de mii de volți¹⁾, a atacat pe scară întinsă captarea energiei dinamice a căderilor și cursurilor de apă, pe care le-au clasificat sub numele generic de «Cărbunele alb».

În 1891, memorabilele experiențe făcute între Lauffen și Frankfurt, au probat că se poate realiza transmiterea energiei electrice la distanțe foarte mari prin mijlocul curenților alternativi de înaltă tensiune. Transportul a fost făcut pe distanțe de 175 km. cu curent alternativ de 30.000 volți, rendimentul fiind de 74 la sută. Succesul a fost strălucit și, de atunci, aplicațiunile transportului energiei electrice prin captarea energiei apei, au devenit obiectul atenției încordate în lumea industrială. — Pe lângă înlesnirea ce o oferă curenții alternativi de a transmite energia electrică la mari distanțe și pe lângă faptul că ingenioasele turbine hidraulice sunt învârtite de potențialul purtat de cascade și râuri, — aceste două genuri de mașini, care lucrează în cele mai intim acord, fiind acuplate una alteia — mai au și avantajul superiorității rendimentului. Ele par a-și însuși la o altă soliditate a puterii și eleganța producției muncii. Alternatoarele au rendimente ce ating 94 la sută, iar turbinele nu se lasă mai pre jos, atingând 85

1) Se anunță că în America și Elveția se lucrează la transformatori și alternatoare cu frecvențe superioare la 50 și cu tensiuni de 200,000 volți.

la sută. Vedem lămurit, cât de mare este progresul lor față de mașina de vapor, care nu atinge, cu toate perfecționările moderne ce i s'au adus, nici 14 la sută din rendiment.

Se mai adaugă și faptul că turbinele hidraulice sunt simple în construcțiunea lor lipsite de ori ce fel de aparate complicate — deși ingenioase — așa cum le găsim la mașina de vapor.

Și, cum după războiu criza cărbunelui este un fapt constatat și înregistrat cu mâhnire de toate industriile universale, «cărbonele alb» revine acum pe primul plan, ca salvator al binelui uman. — Energia «cărbunelui alb» va fi captată de turbinele hidraulice și de alternatoarele lor; iar acești servitori credincioși vor fi conduși de concepția omului, care este creatorul și mânuitorul lor.

Încă de pe la 1830 se făceau încercări cu turbinele hidraulice; dar pe atunci, nici industriile nu se ridică seră la treapta de dezvoltare de azi și nici mașinile electrice nu ajunseseră la perfecțiune. — Abia în ultimii 25 de ani s'au realizat lucruri în stil mare prin caplarea energiei cascadelor și a râurilor; iar dacă pentru aceasta meritul revine de o potrivă și savanților și inginerilor din țările occidentale, un fapt rămâne totuși în picioare: America (Statele-Unite) își atrage cu drept cuvânt meritul primordial de a fi înțeles în mod practic și efectiv nesfârșita bogăție ce o deține „cărbonele alb”. În America au fost clădite pînă în 1917 peste 25 uzine hidroelectrice de o capacitate totală de 1.705.000 cai putere ¹⁾ printre care cele mai de seamă sunt: Niagara cu 600.000 cai putere; Kocbuch de 300.000 cai putere; Montana Power de 200.000 cai putere; Ontario Power de 184.000 cai putere; Mac Call Ferry de 120.000 cai putere; Hanfort de 90.000 cai putere, etc. De la aceste uzine se trimite energia electrică la distanțe de 250 — 450 klm. depărtare de la punctul de producțiune,

Această energie deservește atât orașe cât și industrii și căi ferate, fiind întrebuințată fie ca lumină, fie ca forță motrice, fie ca forță calorică sau electrolitică, urmând nevoile fiecărei industrii.

1) Etienne Pacoret «La Technique de la Houille Blanche» Tome II.

Americanii proiectează înființarea unor uzine hidraulice de o capacitate ce ar părea exagerată pentru cei ce cred că bizareriile ataxiei pot influența mentalitatea unui popor holarit la lucru și înzestrat cu perseverență sănătoasă de a brava greutățile. Singură cascada Niagara este deținătoarea unui travaliu de 15.000.000 cai putere¹⁾, pe care Americanii nu vor întârzia de a-l transforma în energie electrică.

Exemplul dat de activitatea celor din noul continent a influențat și țările europene și roadele acestei influențe au început să fie culese; căci toate statele din occident au luat în serioasă considerație importanța izvoarelor de energie deținute de căderile de apă.

Franța dispune de uzine hidroelectrice cu o capacitate totală de 510 350 cai putere și mai are gata studiate, numeroase proiecte pentru viitor printre care cităm: captarea izvoarelor dela Giffe (Haute Savoie) pentru 150.000 cai putere; captarea Rhonului între frontiera elvețiană și cea franceză la Culoz, pentru 80.000 cai putere; captarea izvoarelor din Pirinei, din podișul central și din Alpi, precum și adaptarea râurilor prin diguri și canale de aducere forțată.

D-l Profesor A. Blondel (membru al Academiei franceze) apreciază la minimum 10.000.000 cai putere disponibilul «căr-bunelui alb» în Franța.

Pretutindeni: în Italia, Elveția, Germania, Peninsula Scandinavică, s'au ridicat numeroase stațiuni hidroelectrice. Calea pentru viitorul industriilor este azi cunoscută și agentul generator este izvorul lichid pe care-l dețin cascadele și râurile. Independența economică, pentru vremurile care vor veni, pare că va aparține acelor state, în mâna cărora «căr-bunele alb» va fi rezervorul nesleit de energie.

Sub acest raport Țara Românească ocupă un loc de frunte printre Statele Europei. Tot lanțul Carpaților este plin de râuri repezi și cascade. Din acest imens rezervoriu se pot căpăta energii pe cari nu le putem decât bănuși și care nu încetează de a se rostogoli și alerga mereu. Ele așteaptă să fie prinse de aplicațiunile științei pozitive, și atunci vor răspunde cu smerenie la chemarea omului. În Ardeal, în

¹⁾ Ph. Moulan «Cours de Mécanique» pag. 1176.

Banat, se găsesc cascade și râuri repezi având debite de sute de mii de cai putere; toată Muntenia și Oltenia sunt străbătute de râuri mari și repezi; Moldova își are basinul Siretului și Prutului; iar spre răsărit, Nistrul deține în sânul său energii demne de a fi modulate cerințelor moderne.

Precum o afirmă și D-l Profesor A. Blondel, că în Franța nu sunt încă complectate studiile geologico-mecanice cu privire la potențialul cărbunelui alb, tot așa nici noi nu putem aprecia decât cu oarecare aproximație puterea totală pe care o deține „cărbunele alb” în România. După informațiile răzlețe ce am putut culege până acum, socot la 8.000.000 cai putere energia dinamică a cascadeelor și cursurilor de apă din țară. Și chiar de ar fi mai mică această „energie albă”, ea reprezintă totuși un puternic rezervoriu de alimentare și nimeni nu poate contesta că o atât de însemnată bogăție, poate fi trecută cu vederea și lăsată în părăsire, pentruca în urmă, încătușați în mișcările noastre din cauza indolenței, să privim în jurul nostru cu pasivitatea omului resemnat.

Războiul care a bătuit peste omenire, a adus după el prefaceri mari în multe din vechile așezăminte și o bună parte din concepțiunile trecutului s'au văzut înlăturate de avalanșa prăvălitoare a vremurilor nouă. A fi tributar prin import pentru obiectele fabricate și care totuși se pot procura pe solul țării; a fi înapoi cu timpul care cere lărgirea și modernizarea industriilor, într-o țară unde varietatea produselor debordă prin mărimea quantumului... este a nu răspunde chemării vremii.

Țara Românească este stăpână pe terenuri mari petrolifere; ea are pe solul ei cascade de apă și cursuri repezi de râuri, care o străbat în toate direcțiile și care ape se aruncă toate în bătrâna Dunăre, al cărei debit uriaș înlocuiește ou ușurință diferențele de nivel. Pentru noi chestiunea combustibilului rezidă în captarea energiei izvoarelor lichide; și acest capitol, care interesează direct viața industrială și viitorul economic al țării, nu trebuie privit cu ușurința cu care sunt privite faptele sporadice de banală diversiune.

Să cităm câteva din marile proiecte pe care le întocmesc cu străduință popoarele din occident și ne vom da seama

că acolo se pun la cale lucrări mari, în sfera cărora vor fi natural atrase toate valorile națiunilor.

În regiunea minelor din Westfalia se vor ridica într'un timp apropiat, puternice uzine generatrice, care vor întrebuința ca combustibil cărbunele de mină; iar dela acele uzine se va deservi energia electrică pe o mare întindere din Germania de Nord, în Olanda, Belgia și chiar și în o parte a Franței.

Dar se prevede că într'un timp și mai scurt, minele de cărbuni din Anglia, vor transforma cărbunele negru pe loc — în sectorul minelor — întrebuințându-l ca combustibil în uzine electrice de capacități considerabile (milioane de cai putere) și de acolo, prin mijlocul unor sisteme de stațiuni, legate prin rețele și cabluri, energia electrică se va distribui în Anglia și în Nordul Franței. Obstacolul ce se bănuia ca netăvins și anume: întinderea pe sub Canalul Mânecei a unor cabluri armate electrice, capabile de tensiuni de 200.000 volți, — nu mai formează azi nici o piedică. Căci, în adevăr, s'a ajuns a se construi cabluri cu izolație de înaltă precizie și experiența este făcută de câți-va ani între orașele Malmö și Copenhaga. La Malmö (Suedia) se află instalată o uzină hidroelectrică și de acolo se trimite energia electrică prin cabluri submarine la Copenhaga.

Paralel cu proiectele arătate mai sus, se mai studiază încă și amenajarea Cascadei Victoria (pe fluviul Zambezi) pentru a se alimenta cu electricitate orașele Iohannesburgh și Pretoria, situate la 1,200 km. de punctul de captare al forțelor motrice; iar întrebuințarea curenților alternativi se socotește la 150.000 volți. Se întrevește că mai târziu această Cascadă va deveni acel izvor central de energie electrică, de la care se vor alimenta toate industriile și căile ferate din Statele Sud-Africane.

Din cele arătate în studiul de față, reese în mod evident două fapte capitale:

a) — Cărbunele negru, petrolul și combustibilul gazos au ajuns la un asemenea stadiu de sleire, în cât nu mai pot satisface cererile din ce în ce crescânde ale industriilor mondiale. Singurul mijloc de a le economisi este transformarea acestor combustibile în energie electrică, chiar pe locul

extracțiunii lor. De la aceste centre de energie curentul electric se va trimite mai departe și va fi întrebuințat de căi ferate, industrii și orașe, fiecare întrebuințându-l sub forma sub care îl socoate adaptabil.

b) — Viitorul industriilor își razemă speranțe legitim câpătate pe energia dinamică a lichidului «apa». «Cărbunele alb» este nepieritor : el se perindă în cicluri neobosite, în cicluri perpetue, care își trag izvorul din energia universală a soarelui.

Secolul trecut a fost cu adevărat «secolul vaporului» : Secolul al XX reclamă o schimbare și pretinde a fi denumit «Secolul electricității.»

* * *

De obicei noutățile în concepțiune ca și invențiunile cu efecte modeste, dar totuși cu efecte de activă repetare, erau primite cu mari rezerve la apariția lor. Spiritele dotate cu o largă perspicacitate și care întrevăd amploarea aplicațiunilor la care sunt chemate capitalul și munca, pentru a îmbrățișa întreprinderi și situațiuni cu caracter de generalizare, erau adesea lăsate să se sbată în apa lor.

Vremurile s'au schimbat și azi, când tot pământul este cutreerat de chemarea la muncă a energiilor active, credem cu toții că și în țara noastră se va ajunge, în scurt timp, la armonizarea într'un total concretizat, a capitalului, a muncii și a inteligenței.

JEAN STOENESCU-DUNĂRE
Inginer

Constanța 4/7—1920

REVERIE

*Când stați pe gânduri duși, și totuși
Nu vă opriți la nici un gând,
Eu nu știu de-auziți, ca mine,
In voi pe cineva cântând.*

*O dulce muzică de șoapte,
Un cântec blând, tânguitor,
Răsare dintr'o amintire,
Murmură lin ca un izvor, —*

*Și'ncet-încet se'nfiripează,
Se limpezește 'ncet-ncet:
Când liniștit și melancolic,
Când zgomotos și zvăpăiet.*

*Și se'nmlădie, se supune
Parcă se lasă cârmuit:
Aci o apă adormită,
Aci torent deslănțuit;*

*S'apropie, se depărtează,
Se întetește alergând,
Se întrerupe, reîncepe,
Și plânge, râde, rând-pe-rând.*

Și cântecul cu el aduce
 În umbra ochilor închisi,
 Imagini, care defilează,
 Și se strecoară pe furiș:

Un deal, un crâng, un lac, o stradă,
 O întâmplare din trecut,
 Înfașurarea unui prieten,
 Profilul unui cunoscut;

Iar siluetele de-o clipă,—
 Aleargă, stau pe loc, vorbesc;
 Cuvinte fără șir și gesturi,
 Mai slab ca'n vis se deslușesc.

Și toate, una după alta,
 Apar mereu și curg șuvoi...
 Dar cine-i neastâmpăratul
 Ce cântă și vorbește'n noi?

Rozmarin.

CÂNTECE

DE

HEINRICH HEINE

I.

La poarta casei bătrânești
M'așteaptă primăvara;
Ca o grădină din povești
De flori e plină țara.

Trăsura merge'n trap ușor
Pe drumuri fermecate,
Iubita-mi cată'n ochi cu dor
Și simt cum pieptu-i bate.

E soare, cântec și parfum,
Podoabe sclipitoare.
Un mic copac își mișcă'n drum
Căpșorul lui în floare.

Din iarbă florile trimit
Privirea lor mirată
Spre mine, omul ținut,
Și spre frumoasa fată.

* * *

Pe holde coasa va cădea,
Cu zingătu-i curând;
S'or duce florile—și ea
Mă va lăsa plângând...

2.

Femeie dulce și iubită,
Eu niciodată n'aș putea
Să uit acele vremuri duse,
Când trup și suflet fuși a mea.

Ah, trupul tău gingaș și tânăr,
Aș vrea să-l am și—acum mereu;
Poți pune sufletul în groapă,
Căci suflet am destul și eu.

Din el voesc să-ți dau o parte
Și' n brațe să te strâng apoi—
Așa vom fi de-atunci nainte,
Un trup și-un suflet amândoi...

3.

Visam o gingașă copilă
Cu păr lrumos lăsat pe spate,
Ședeam sub teiul din grădină
Sub bolta nopții instelate.

Vorbiam, cu drag îmbrățișând-o,
De bucurii și de nevoi;
Din cer îngălbenite stele,
Priveau cu pizmă 'n jos la noi.

Trezit din vis, mă uit—sunt singur,—
E noapte 'n juru-mi și răcoare;
Pe boltă stelele scânteie
Tăcute și nepăsătoare...

4.

Din pomi cad foi de vânt bătute,
 Frunzișul galben se 'nfioară—
 Ah, tot ce-i scump și drag pe lume
 E scris asemenea să moară.

Un soare trist pe vâri de codri
 Aruncă razele-i fugare,
 Părând sărutul cel din urmă
 Al verii gata de plecare.

Un plâns nebun din fund de-suflet
 Incet cuprinde 'ntreaga-mi fire;
 Ce văd acum mi-aduce 'n minte
 Trecuta noastră despărțire.

Porniam departe'n țări streine
 Și moartea ta zoria să vie—
 Eram ca vara care pleacă
 Și tu pădurea'n agonie...

5.

În viața mea întunecată,
 Lucea un chip odinioară;
 Iubitul chip s'a stins acuma
 Și noaptea neagră mă'nconjoară.

Când stau copii la 'ntuneric
 Se simt cuprinși de'ngrijorare
 Și vrând să 'nvingă 'n suflet teama
 Încep atunci să cânte tare.

Un biet copil pierdut în noapte
 Eu cânt cu glasul tremurat;
 Frumos deși nu-mi este cântul
 De teamă totuși m'a scăpat...

6.

De te-a'nșelat cumva femeia,
Alege-ți alta dintr'o mie—
Sau, mult mai bine, ia-ți toiagul
Și pleacă'n lungă pribegie.

Găsești curând un lac albastru
Cu triste sălcii plângătoare,
Să uzi cu lacrimi suferința
Din mica rană ce te doare.

De urci pe munte singuratic,
Oftarea și mai grea îți este;
Dar când ajungi în vârful stâncii,
Auzi cum țipă șoimi pe creste.

Un șoim vei fi atunci tu însuși
Te vei simți din nou născut
Și slobod, sus vei înțelege,
Micimea lucrului pierdut.

Ion Bentoiu.

SCRISORI

Catre cetăţenii Constanţei

Numai trei am mai rămas : *Roman, Grigorescu* şi eu, dintre acei cari o viaţă de om am luptat, ca să denunţăm arbitrarităţile vechiului regim, pentru a-i tempera rigorile şi a grăbi acordarea drepturilor politice locuitorilor dobrogeni. Cu acest drept, eu, unul dintre ei, mă întreb astăzi : De ce şi voi nu v'aţi folosit de neatărnarea dobândită spre a vă crea o existenţă mai omenească ?

Sub regimul excepţional, Comuna, cu micile ei venituri de atunci, ne da apă,—nu dela Dunăre, nici atât de filtrată şi ozonată,—dar aveam apă ; ne ilumina cu petrol, dar aveam lumină ; oraşul se ţinea curat, iar portul, aşa turcesc cum era, lucra.

Care e starea de astăzi ?

Veniturile comunei şi împrumuturile ei de 60—70 de milioane s'au dus pe lefuri şi imitaţii de lucrări. Apa ni se dă cu linguriţa, odată pe săptămână. Casele ni se surpă. Canalurile miroasă rău. Băjbăim în întuneric. Inotăm în noroiu. Şcoli destule nu avem. Biserici numai două. Tramvai, nu. Gara ocupă cea mai frumoasă parte a oraşului. Port se poate spune că, cel puţin deocamdată, nu mai avem....

Cum dar să nu ni se impute refuzul îndeplinirii datoriilor cetăţeneşti ?

Dacă cetăţenii nu aduc, fiecare, măcar o cărămidă la zidirea progresului naţional şi comunal ; dacă ei trimit în Parlament pe oricine li se porunceşte ; şi dacă cei însărcinaţi cu a-

plicarea legilor mistifică scopul lor,—dela cine să se înspre un guvern, oricare ar fi el, de adevăratele nevoi ale tuturor și prin cine să înfăptuiască el măsurile luate și legile confecționate?

La Comună mai cu seamă, ne-a fost ușor să vedem dela început că toate întocmirile de lucrări și furniturile de materiale erau meschine și iluzorii. Și, știind bine că reușita oricărei întreprinderi atârna numai de capacitatea și onestitatea celor cari o dirijează, n'am cântărit nici valoarea gospodărească a edifiilor ce ne-am dat și nici nu ne-am dat osteneala să le controlăm actele, spre a preveni greșelile.

Cine, dar, decât complezența ori nepăsarea noastră e vinovată de lipsurile de care suferim și de banii ce s'au aruncat în vânt?

Am făcut încă și mai rău: am creat acea priveriște stranie, în care vedem de o parte cum masa mare a cetățenilor abdică de voe dela drepturile și datoriile lor, pe când o mână de răzvrătitori, profitând de această nepăsare, pretind cu zgomot și scandal drepturi pe care nu le au.

Să fie oare din năravul ce am contractat că mai permitem și astăzi să fim guvernați și administrați prin confundarea Despotismului cu Libertatea și a Libertății cu Demagogia?!.. Dar atunci de ce ne-am mai vărsat sângele pentru unificarea Neamului, când uităm că dela buna rânduială ce trebuie să introducem în menajul Țării atârna existența sau dispariția acestei Români Mari?

Nu vedem noi că toți dușmanii din afară stau la pândă și ne sapă?... Si ce să mai vorbim de dușmanii din afară, când însăși o mână de rătăciți de ai noștri, bine disciplinați și gata la toate, ne dispută până și a doua cămașă ce mai avem.

Dacă noi toți vom sta cu brațele încrucișate, dela cine tot așteptăm sa ne apere legile, munca și economiile?

Un guvern, oricare ar fi, nu poate sta totdeauna cu baionetele întinse ca să ne păziască. Noi, cei mulți și interesați, trebuie să-l ajutăm la menținerea ordinii. În loc de asta, ne săpăm groapa singuri. Considerăm uneltirile și propagandele subversive ca o distracție; și de unde societatea ar trebui să disprețuiască și să gonească dintr'însa pe acești ciocli ai ei, noi le întindem mâna și le acordăm aceiași atențiune ca și oamenilor de treabă.

Rezultatul este că cu chipul acesta lătim vițiul și arivismul, care ne otrăvesc moralul și ne consumă munca.

Ei, dar până unde o să le întindem ?

Deja lumea muncitoare, despoiată de războiu și de dănzii, și amenințată cu noile baze pe care tot ei voesc să le așeze viitoarei organizațiuni sociale, se întreabă, cu drept cuvânt, dacă trebuie să mai muncească și să strângă, atunci când nici o siguranță nu mai vede în viitor ?

Acestei latitudini a elementelor bune și îndrăzneli a para-ziților, ce altă stavilă, firească și eficace, se poate pune decât morala și solidarizarea cetățenilor inteligenți ?

De altfel acesta este însuși principiul pe care este bazată adevărata Democrație.

Nu guvernul și nici minoritățile impun mișcările sociale, ci masa mare a cetățenilor, care numai ea știe și poate să dea îndrumări intereselor generale. Și tot ea este datoare să lumineze pe rătăciți, în chiar folosul lor, și la nevoie să-i și astâmpere, fie prin convingere, fie prin forța numărului.

Tot din nechibzuință am pierdut și întâietatea la despăgubirile de războiu. În loc să ne fi solidarizat cu toții, orașe și sate dobrogene, și să ne fi adresat presei din Capitală, ca să pue în cunoștință țara întreagă, oficială și neoficială, de toate nenorocirile ce îndurăm de trei ani consecutivi de războiu și ocupație, ne-am încrezut într'un memoriu, două interpelări și câteva făgăduințe ministeriale. Apoi când o provincie cu 6—7 sute de mii de locuitori, cu tot avutul lor, a fost abandonată dela început, fără nici o apărare serioasă la năvălirea dușmanilor ; când un număr atât de însemnat dintr'înșii au pierit în lupte cu mâinile goale, fără tunuri și comandanți pricepuți ; când la jafurile și ruina dobrogenilor, afară de armatele străine, au participat și anumiți concetățeni și chiar funcționarii și coloanele românești ; când autoritățile noastre, după războiu, au furat și speculat până și alimentele și îmbrăcămintea dată de pomană de americani ; când o lume întreagă din Dobrogea nu are nici casă, nici îmbrăcămintă, nici vite, nici instrumente de lucru ; —nu trebuia ca cu toții și cu orice preț să silim Camerele să numiască o comisiune compusă din reprezentanți ai tuturor grupărilor politice, care împreună cu un Ministru delegat de Consiliu să vie

la fața locului și să vadă cu ochii starea de lipsă și de suferință în care am fost și suntem?

Care piatră nu s'ar fi înduioșat la vederea acestui spectacol și cine nu s'ar fi convins că, în loc să îndoape cu ajutoare nemeritate localități care n'au pierdut nimic, sau mai nimic prin războiu și jafuri, se cuvenia să ni se dea nouă, cari am pierdut totul pentru realizarea idealului românesc?

N'am făcut așa și e regretabil. Astăzi ne-a mai rămas o singură poartă, dacă ni se refuză despăgubirile: aceea de a întreba guvernul, *dacă unificarea Neamului numai noi trebuie să o plătim?* și dacă fără restituirea măcar parțială a mijloacelor de traiu și de muncă ce aveam, mai are Statul drept a ne cere plată de dări?

Veți găsi, poate, îndrăzneală această scrisoare, dar pe mine nu mă tulbură o astfel de apreciere, dacă am fost drept în judecata mea.

Lingușirea, în lumea onestă, nu este o calitate, ci un viciu, și încă un viciu care, de naturând adevărul, este izvorul tuturor relelor de care pătimim.

Până înainte de războiu bogățiile acumulate de părinți, moși și strămoși, ne permiteau luxul favorurilor și risipei.

Astăzi, când existența noastră este împovărată de atâtea nevoi și când populațiunea noastră intră în niște drepturi pentru care nu a fost pregătită, trebuie să ne credem toți datori a spune lucrurilor pe numele lor. Numai astfel vom putea face educația politică a poporului și numai așa vom obliga oficialitatea a se considera ca slujitoare a Țării, iar nu stăpâna ei.

Orășenii, ca partea cea mai inteligentă a Națiunii, sunt chemați a da exemplu de cum se poate păstra și înălța România Mare de astăzi.

Hasancea, Joi 24 Iunie 1920.

Zori de zi, ori amurg?

Încet-încet, intriga, calomnia și ispita. Ia exemplele celor de sus, au făcut ea și eei cari până acum își vedeau de treabă și munceau liniștiți, să se molipsească de boala câștigurilor ușoare ce li s'a spus că se numește „Politică“.

În Dobrogea numai ură de clasă n'avea de ce să fie, pentru că toți au venit aici fiecare cu meseria și capitalul lui, în scopul de a naționaliza provincia și a se ridica și ei prin întrecere la muncă.

Nimeni aici n'a fost iobag. Toți au muncit de capul lor și pentru dânsii, în pământurile lor. Comercianții și-au făcut negoțul cum l-au înțeles. Meseriașii erau și sunt destul de căutați. Iar muncitorii manuali au impus prețurile pe care le-au vrut, ca în orice localitate lipsită de brațe.

Atunci ce noimă au la noi propagandele acelea îndârjite și afiliațiunile la socialism și bolșevism, care, deși, prezentate sub forme deosebite, ajung la acelaș rezultat: *Aservirea desăvârșită a cetățeanului la Stat?*

Ce să mai fie și frământările acestea, în care toți cer și nimeni nu dă nimic, toți vor să fie mari și nimeni mic, toți dărâcă și nimeni nu zidește?

Datinele strămoșești s'au uitat. Moravurile și portul național s'au înstrăinat. De limba noastră ne e rușine. De muncă avem spaimă. Și numai câștigului ne închinăm.

Câte mame se mai ocupă astăzi de casă și de educația solidă a copiilor lor? Ce pot învăța aceștia în niște școli cu programe nefolositoare și dela niște suplinitori cari, în mare parte, ei singuri nu știu și nu cred în nimic? Cum să se mai înmulțască populația, când avorturile trec drept iscusință și boalele neîngrijite drept fatalități?

Speram într-o îndreptare; dar nu văd cine ar putea opri aceste porniri, când puținele virtuți și valori ce ne-au mai rămas, se țin în umbră.

Țara e încă bogată, dar incapabilă a se reface prin ea însăși, pentru că dintr-o populație muncitoare, cinstită, sobră și supusă, s'a făcut alta, plină de toate poftele. Parte din ea ar vrea să muncească, dar nu poate lupta contra îngrădirilor neghioabe ce i se pun. Parte ar vrea să rămâne cinstită dar necinstiții o îneacă.

Dacă aceasta a fost intențiunea ariviștilor de ieri și de azi, se pot lăuda că au izbutit peste așteptări. Sărbătorească și laurii cât vor, dar să nu arunce vina pe războiu. Războiu a avut toată lumea, dar fiecare a îngrijit să-i micșoreze urmările. Numai la noi ele sporesc și pe timp de pace.

Războiul să fi cerut a se lăsa Dobrogea fără apărare și toate averile pradă tuturor? El să fi încredințat și organizat comandamente la generali de casă? El să fi inventat și organizat exploatarea funcțiunilor publice? Și urmările lui să fi împiedecat chemarea la conducerea țării a unui guvern național?

Și apoi țară de grevă era asta, când lucrătorii câștigă cât vor? Bolșevism și socialism se puteau naște aici, când din solul și subsolul, lăsate paragine, ar putea să trăiască fericită încă de trei-patru ori atâta populație?

Și nu sunt puțini acei rătăciți cari ar voi să distrugă sistemul pe care ne este așezată societatea!

Sumă de lume, de toată profesiunile și de toate stările, cochetează cu agenții internaționalelor străine, fără să-și dea seama de prăpastia la care merg. De alte legiuni ascunse sunt pline Parlamentele și Administrațiunile. Până și satele n'au scăpat neatinse de acea lepră a țărilor industriale supra-populate.

Știu că astfel de dogme nu pot prinde într'o țară agricolă, în care toți sătenii sunt astăzi proprietari; dar destul este că ne turbură mersul, încetinind ori suspendând, pentru cine știe câtă vreme, dezvoltarea progresului nostru.

Orice sistem de organizațiune socială, ca să poată fi aplicabil cu folos, trebuie să cuprindă într'însul trei idei: *Dreptate, Utilitate și Libertate individuală.*

Sistemul actual le reunește el?

Da, fiindcă el nu este un sistem artificial, concepțiunea unui om sau unei adunări, ci însuși *produsul Naturii și al Istoriei, fructul unei experiențe de mii de ani, de când amenirea se conduce de facultățile ei intelectuale și morale.*

Pe măsură ce omenirea s'a înmulțit și nevoile ei au crescut, și sistemul acesta economic a fost adaptat trebuințelor ei. Se poate ca el să cuprindă astăzi unele lipsuri de detaliu; dar pentru asemenea lipsuri, dintre care unele inevitabile, iar altele menite a dispărea cu încetul prin îmbunătățiri succesive, nu se poate dărâma până în temelii însuși sistemul sub care lumea a făcut cele mai mari progrese și pe care acești reformatori improvizaji n'au găsit încă până acum nici cu ce îl înlocui.

Toți începem a vedea în aceste utopii teoretice un pericol care se mărește, și, cu toate acestea, societatea actuală, care presimte o criză, neglijează să studieze de aproape răul ce ame-

nință să o distrugă. Arivistul, numească-se cum o fi, nu vrea ca societatea omenească să stea pe un principiu fix. Toate pe lume, crede el, sunt afaceri și nimic nu-l supără mai mult ca libertatea... altora!

Pentru dâșii câmpul cel mai ușor de exploatat este ignoranța, care, prin indulgența și compromisiunile ei, rămâne cea mai mare primejdie socială.

Cu știință sau fără știință, acești oameni îngâmfăți de însăși neștiința lor și încredințați că prin acest mijloc ei își fac bine, sunt aliații și pregătitorii socialismului de paradă și ai bolșevismului.

Este dar o datorie a fiecărui cetățean conștient a combate ispitele și spiritele acestea flotante și seci, care cred să împace ziua și noaptea. Lumea civilizată își închipuise ca și-a câștigat pentru totdeauna libertățile, pe când iată că ele sunt amenințate pe fiecare zi.

Scriitorii socialiști în general s'au aplicat până astăzi numai la critica doctrinelor economice și mai cu seamă la constatarea relelor de care suferă, după dâșii, societatea; dar n'au formulat, n'au putut formula un sistem social complet, care să poată substitui pe cel actual. Nici măcar nu s'au putut pune de acord între dâșii asupra doctrinelor ce fiecare preconizează.

Ca definiție, socialismul exprimă ingerința Statului în relațiunile dintre producător și consumator; iar ca procedare, el procedează cum îi convine, fie prin reglementarea acelor relațiuni, fie prin concurența ce face Statul industriilor private. Dar tocmai fiindcă socialismul, adică intervenția Statului în contractele particulare, este de o aplicațiune foarte diferită și variată, acest sistem devine cu totul superficial și el alterează profund relațiunile sociale în toată organizațiunea lor de producțiune și de distribuire a produselor.

În sistemul acesta, proprietatea privată a tuturor mijloacelor de producțiune, precum: pământ, case, ateliere, mașini, unelte, etc., trece în stăpânirea Statului. Dela el va trebui să ceri de aci în colo lucru, unelte, până și chiar acul cu care să-ți cârpești rufe, împreună cu tot ce-ți trebuie pentru consumațiune. Numai atâta n'au spus: dacă mâncarea ți-o vei putea găti acasă, ori va trebui s'o iei dela cazanul colectiv.

Spuneau basmele de o turmă și un păstor: Nu cumva noi vom fi acea turmă?

De s'ar introduce oricare din sistemele preconizate, la câtă decădere morală și materială nu s'ar supune inteligența, munca și prevederea omenirii, mai ales dacă, în afară de calapodul în care ele ar fi mărginite, s'ar mai lua individului și puțința de a-și transforma economiile în capital, care să garanteze existența viitoare a familiilor!

De unde pot ști aventurierii că proprietatea unui om este însăși viața lui? că ea îi amintește tot trecutul și-i leagă toate speranțele în viitor? că prin ochii și mâinile proprietarului de casă a trecut fiecare cărămidă zidită? că deodată cu pomii plantați de el în grădină au crescut și copiii săi? și că în prăvălia negustorului este îngrămădită nu numai munca lui de o viață întreagă, dar și cine știe câte datorii?

Numai după ce studiezi cu deamănuntul operele măștrilor gândirei, vezi câtă deosebire este între dorința lor de a construi ceva folositor omenirii și între pornirile destructive ale celor cari nu știu decât să dărâme. Aceia se inspiră dela experiențele trecutului, pentru a îmbunătăți viitorul; pe când aceștia, în orbirea lor de glorie sau averi, sapă, înconștienți, la însuși mormântul neamului lor.

În loc ca printr-o înfrățire să pună fiecare știința și activitatea lui în comun, pentru o așezare de interes obștesc, se ceartă pe măriri, atunci când națiunea n'are de nici unele.

Era vreme, acum, să încerce a introduce la noi buruienile ce n'au prins nicăiurea, nici în vechime, nici azi? N'au văzut și nu văd în Ungaria și Rusia bunătățile Paradisului ce recomandă?

Dela a netezi unele piedici reale și incompatibile cu nevoile societății de azi, până la a dărâma tot edificiul, fără să-l poți înlocui, este departe.

Mă rezum:

Cetele de tovarăși pretind că țara ar înnota în fericiri, dacă munca și economia națională ar fi conduse de dânsule, după programele lor, care cer, în esență, desființarea desăvârșită a personalității de azi a cetățeanului, spre a o trece Statului, care trebuie prefăcut în a-tot-făcător!...

Ce mai vreți?... Vă plângeați că nu aveți oameni destoinici să vă cârmuiască. Iată-i, au răsărit! Au cap. Au picioare. Unii înalți. Alții spătoși. Toți zbiară. Toți dau și țipă.... Mai oameni, cum să fie?

Const. D. Pariano

Hasancea, 8 Iulie 1920

SONET

LUI N. I.

*Tu arzi tot diamantul sclipitor al minții
Să-i duci în zboruri largi spre armonii stelare;
Și, ca un preot sfânt înamorat de-altare,
Cădelnițezi pe căi miresmele credinții.*

*Drumeț neobosit spre albe idealuri,
Tu.... omenirea toată ai vrea s'o fericești!
O, inimă bogată în lumini cerești!
Ce greu răzbați printr'ale răutății valuri!*

*Când ei... cu ochi nepăsători, sau plini de ură
Și sterpi de flacăra puterii ce învinge,
Îți șueră huliri din veninoasa gură...*

*Ci 'n veci de veci un adevăr nu se va stinge —
De la Isus atâtea inimi îl îndură! —
Viața-i «sfânt potir de lacrimi și de sânge».*

B. Constanța

INTOARCEREA ¹⁾

Filip fusese abătut tot timpul zilei, dar mai ales către seară se simți stăpânit de-o nebănuită desnădejde. Sprijinit de geamul deschis al pridvorului, privea liniștita înserare și gândurile lui se grămădiau neliniștite și turburi.

La câțiva pași înainte se ridicau zăbrelele scurte ale unui gard; îndărătul lor se zăriau cărările albe șerpuind printre pomii grădinii, iar de-așupra cerul nemișcat se contura ușor. Un vânt tânăr își învedera ființa: împrăștia în văzduhuri valuri de miresme pătrunzătoare, de 'ncete murmurări și de cânturi minunate.

Dar ochii lui se 'ndreptau mereu spre colțul grădinei, în umbra căreia dispăruse Maria.

Cu șapte ani în urmă, în pridvorul acesta larg se născuse și se 'mputernicise iubirea lor. Despărțiți de împrejurări și îndepărtare, își scriseră făgăduindu-și iubirea cea mai puternică, până când părinții Mariei aflară despre dragostea fiicei lor, și nici o scrisoare de-a ei n'a mai putut ieși din sat.

Nebănuind ce s'a întâmplat, fiecare învinovăți pe celălalt de nestatornicie și micime de suflet. Au fost frământări îmbelșugate pentru el, un puternic necaz sufletească pentru ea.... și 'n urmă, neclintitul timp își îndeplini opera lui calmă și statornică: se uitară.

Cu patru ani în urmă s'au revăzut în București. Era o după amiază înăbușitoare de Iunie, și se plimba pe o alee singuratică dela șosea, când huruitul unui automobil îi atrase atenția. Se întoarse și-l privi. Era o trăsură roșie,

1) Din volumul «Suferinți» ce va apărea în Editura Casei Școalelor.

deschisă, și 'n scurta ei trecere, văzu lămurit chipul Mariei. Se așază pe-o bancă, și cu fruntea rezemată în palme așteptă să se 'ntoarcă... să o vadă iarăși... și cine știe?... poate l'ar vedea și ea!... Dar nu s'a mai întors.

Toți anii de despărțire și de durere, toate visurile lui sfărâmate, toate lacrimile, se îngrămădeau acum cu puterea realității trăite... ochii i se umeziră și un vâjiit puternic îi învălui capul.

Cu buzele strânse, cu ochii încruntați într'o hotărâre supremă, se 'napoie în oraș.

O căută pe străzi, prin localuri, pe la spectacole. Dar fu zadarnic. Cercă pe la hoteluri, și-o 'nemeră. Sfios ca niciodată deschise ușa ce i se arătă, dar o exclamație de bucurie generală îl întâmpină. Incurajat astfel, deveni mai stăpân pe sine. L'au reținut la masă și pentru că plecau cu trenul din seara aceea, îi însoți la gară.

Târziu se opri la o berărie. Orchestra cânta un vals melancolic, și 'n leagănul sublimelor acorduri își refăcu visul scump, visul pe care anii cruzi crezură că-l pot îngropa.

Zilele care urmară trecură cu greutate. Și cu fie ce zi, căuta tot mai mult anii trăiți odată... și amintirile-i erau din ce în ce tot mai luminoase... Iubirea veche se trezi cu toată puterea și tinerețea ei.

Intr'un timp luă drumul sătulețului iubit. Revăzându-l, simțul care-l stăpâna, nu era duiosia amintirilor, nici bucuria revederii unor locuri iubite... ci simțul plin de taină pe care-l ai în fața necunoscutului apropiat. Casele mici cu ferestre înflorite și curțile curate îi surâdeau. Le știa pe toate și-i venia să le răspundă, dar își ridică privirea către casele mari din margine, și surâsul îi muri pe buze. Acolo era doar taina cea mare, al cărei sens însemna viața sau moartea lui.

A intrat în curte cu pasul șovăitor, dar l-au primit cu bucurie. A trecut o jumătate de ceas până să se arate Maria. Era surâzătoare, părea vădit bucurată, dar se gătise ca pentru cine știe ce fapt însemnat. Și se întristă. De ce se gătise atâta? Doar nu era un strein și doar nu venise pentru o vizită de un ceas.

Strânse mâna care i se întinse, rece, nepăsătoare, streină parcă. Se așază pe un scaun departe de el, și câteva clipe se distrahă privindu-și degetele. Apoi dispăru într'o cameră, de unde se întoarse cu o tavă plină de cești și de pahare.

Trebuia să 'nțeleagă dar că nu mai era vechea prietenie. Trebuia să plece! Cu fața 'ntunecată de umbra unei dureri greu stăpânite, se ridică încet, și câteva clipe rămase neclintit în mijlocul casei.

Mama Mariei îl privi îngrijorată.

— „Ești obosit?... Vrei să te odihnești?... Mario, adă ceva de mâncare, că omu-i venit de pe drum!”

Maria se ridică.

— „Dar... Doamnă...” îndrăzni Filip, cu glasul nehotărât.

— „Dar?... ”

— „Aș fi vrut... Am așa de puțin timp liber...”

— „Nu cumva vrei să pleci?”

— „Vedeți... Aș fi vrut să mă întorc...”

Maria se opri la un pas în fața lui și-l privea.

— „Astăzi? Se poate așa curând?” întrebă ea.

Filip își ridică privirile. Ea părea mai galbenă la față, și bluza subțire tremura sub bătaile inimii.

— „Vii odată 'n șapte ani și pleci așa... după un ceas?”

Stăruința aceasta îl zăpăci. A rămas totuși.

Și de patru zile se simțea stăpânit de-o puternică neliniște.

A 'ncercat să-i amintiască trecutului, dar ea se feri: părea că trecutul îi era neplăcut. Cercă să pună mai multă intimitate între ei, dar Maria îl învăluia veșnic într'o politeță rece.

Și-acum, privind liniștita inserare, se gândia la cauza care a putut strecura în sufletul Mariei o înstreinare așa de puternică.

Își umplu pieptul cu aerul curat al serii, oftă prelung și-și țintui privirile în colțul de grădină unde o știa pe ea. Și iată... ceea ce i se înfățișă ochilor, fu însăși deslegarea tainei celei mari: în geamul înclinat își văzu imaginea. Fața-i era slabă, puțin galbenă, avea urme-a-

dânci către colțul gurii și era încadrată de un păr care începuse să albească pe alocurea. Fruntea, netedă altădată, era plină de brazde.

Se privi mult, își întipări bine chipul acesta al omului sortit singurătății.

Și privind încă odată colțul grădinei, surâse amărât.

— „Sărman naiv ce-am fost!”

Se ridică dela geam, făcu doi pași, apoi se opri locului și se gândi. Se va resemna. Va munci îndoit ca pân'acum, și dacă această muncă îl va slăbi și-i va scurta viața, cu-atât mai bine. Avea însă nădejdea că 'n fața unei munci, puțin obișnuită unei vieți omenеști, visurile chinuitoare de până acum se vor șterge.

O luă 'ncet către grădină. La zgomotul pașilor, Maria tresări, închise cartea pe care-o citea și-o ascunse sub faldurile rochiei.

El se așeză alături. Inima îi bătea puternic.

— „Te căutam, domnișoară.

Ea-și ridică ochii întrebători.

— „M'ai văzut intrând aici cam de mulțisor!” vorbi ea cu o foarte ușoară nuanță de necaz.

Lucrul acesta îl simți Filip și se 'ntristă.

Se așeză pe-aceeaș bancă.

— „Aveam o vorbă amândoi... o vorbă veche de tot!

Ea-și țintui ochii în pământ.

— „Ți-aduci aminte?... Cu ani 'napoi... vorbeam altfel... chiar pe banca asta...” dar bătaile inimii se 'mpu-terniciră așa de mult, încât nu mai putu vorbi.

— „Timpul a trecut foarte greu... și noi n'am rămas aceiași în trecerea lui!” vorbi ea încet și fără să-și ridice ochii de jos.

— „Da, Mario!... Ne-am schimbat mult... M'am schimbat eu, căci tu ai rămas aceiaș lată frumoasă. Pe mine m'au schimbat durerile... și 'ndepărtarea de tine... mi-au albit tâmplele la douăzeci și șase de ani!... Sub gene nu mai încăpură lacrimile și se strecurau de-a binelea pe obraz. Și-l cuprinse desnădejdea în fața acestui vis clădit cu trudă și dărâmat de vitrege vremuri.

Maria se 'ntoarse puțin, își rezemă coatele pe ge-

nunchi și fruntea 'n palme și privea nemișcată cum un șir lung de furnici bălătoreau în curmezișul cărării, o veșnic nevăzută cărăruie. Și i se păru un simbol acesta : pe largul, nesfârșitul drum al vieții, iubirea lor scurtă era o cărăruie de furnici ; fiecare furnică era un gând frumos, o speranță... Ar fi vrut să-și simtă mijlocul în-lănțuit .. ar fi vrut să-i simtă sărutul cald pe umăr... dar el sta departe, nemișcat și cu 'nfățișarea unui om care înfruntă durerea. I se părea că simte 'n aer ceva străin, necunoscut, care se impunea simțurilor ei cu o putere de neînfrânt.

— „De altfel...” începu el cu glasul domol ; „de altfel îți dau dreptate ! Am fost naiv... am visat o iubire care poate n'a existat... care nu putea...”

Maria tresări. O mânie ușoară îi coloră obraji...

— „Care-a fost... și care încă putea să fie !” Si gândul ei străbătu anii înapoi. Il vedea retras, tăcut, închis ca 'ntr'o cetate de taină, mai apoi citind și discutând împreună. Și-atunci era mai vorbitor, îi recita poezii de o nespusă frumusețe... și tocmai târziu, banca pe care stăteau acum, i-a simțit stând alături și șoptindu-și ceva nespus de încântător... A urmat o despărțire grea de ani de zile, fără semn de viață măcar, și vorbe rele ajunseră la urechile ei.

— „Te vei fi întrebat cine-i vinovatul, și poate m'ai invinuit pe mine... Te rog să mă ierți. De bună seamă, voiu fi făcut greșeli mari în fața ta... și poate te-am supărat mult... Dar în totdeauna m'am gândit la tine ! M'am sbuciumat, ți-am scris mereu... Și cele mai neînsemnate fapte ale mele erau supuse unei alegeri aspre, după cum mi'nchipuiam că-ți plac sau nu, ție...”

Și cum ea sta încă gânditoare, el își ridică mâna stângă. Un ceas brățară ieși la iveală. Era de aur, cu zalele fin cizelate, înfățișând flori de o gingășie rară. În jurul cadranului erau presărate mici diamante încadrate în rame ce le dădeau înfățișarea de stele tremurătoare.

— „L'am cumpărat pentrucă semăna cu cel pe care-l ai tu... Și l'am purtat veșnic cu mine... Mi'nchipuiam că este un dar scump...” și se opri și 'ncepu să-și facă vânt

ca și când o puternică zăpușeală l'ar fi cuprins. Dar nu era zăpușeală. Se 'ntunecase cuprinsul tot și frunzișul grădinei tremura în drumul unui vânt răcoritor.

Ochii Mariei sclipiră. Revărsând bucuria care dintr'odată o cuprinse, privi mica bijuterie. Iși alătură mâna ei de-a lui, și cele două obiecte arătau o perfectă potrivire. Și aceasta-i păru un simbol. După ani de uitare, sufletele lor își recăpătau vechea lor haină și ca cele două mici obiecte, arătau la fel.

Iși lăsă mâna în voia mânei lui. El o strânse și o căldură plăcută i se urcă în obraz.

— „Spune-mi Mario !... Mă mai iubești tu ?“

— „Eu te-am iubit în totdeauna, și dacă...“

— „Atunci“ întrerupse Filip, „totul a fost un vis rău“. Să-l uităm !“

Maria se lipi de el, își rezemă obrazul de pieptul lui, și repetă încet, gânditoare :

— „Un vis rău... și vorbe rele au fost... și stăruinți pe care de-abia acum le 'nțeleg... Dar nu !... Nu se va întâmpla așa cum doresc ei !“ și cu mâna arătă spre casa care nu se mai vedea prin noapte.

Vântul frământa mereu acelaș drum, turburând pacea miilor de frunze, și silindu-se să stingă nenumăratele stele care răsăriseră sus.,

Maria se ridică.

— „Să mergem !“ spuse ea hotărâtă. „Du-mă oriunde crezi tu... Nu vreau să mă mai întorc în casa care era să fie mormântul fericirii mele ! Să mergem“.

Și se pierdură în noapte.

Mihail Pricopie

ȘCOALA PRIMARĂ DIN DOBROGEA

IN CURS DE 40 ANI (1879 — 1919)

La 14 Noembrie 1878, în sunete de clopote, care pentru întâia oară acum își spuneau cântecul cu glas deschis și fără temere,—în privirile nedumerite sau îngrijorate, vătășei tuturor satelor din cuprinsul Dobrogei, dela Silistra până la Mangalia și, spre miază-noapte, până în stuhurile bălților din delta Dunărei, au dat de veste prin strigăte, în graiul celor cari-i ascultau, la toată suflarea omenească că pământul unde trăiesc se alipește pentru totdeauna la sânul României.

În mersul lor leneș spre bordeie, musulmanii fură cuprinși de îngrijorare ; vestea cea nouă înfioră încăperile murdare și întunecoase, căci faima dorobanțului pătrunsese până departe în adâncurile cele mai pustiite. Și atunci neamul prădător al Cerchezilor nestatornici — cât mai rămăsese în urma invaziei Cazacilor furioși —, se trezi din zăpăceală și porni pe calea pribegiei în locuri mai ferite, în spre Constantinopol și dincolo, peste Bosfor, în Anatolia arsă de soare.

După dâșii, zi după zi, an după an, o parte dintre Tătarii cu ochii mici și șireți și Turcii gânditori, părăsiră și ei locurile trecutului, în nădejdea unei vieți mai tihnite, mai liniștite și fără munca istovitoare pe care o vedeau în firea și apucăturile Românilor.

În urma lor, prin mijlocul Dobrogei și de-alungul mării, rămase o stepă nearată, un pustiu de temut, cu iarbă înaltă și burueni până la creștetul calului, cu răufăcători feroși și vestiți. (Deli-Ali).

Ici colo însă, în fundul unei văi ascunse, unde apa se găsește mai cu înlesnire, tot mai pufăiau din când în când hornurile unor bordeie tătărești și turcești, sau se înălța fumul dela cășla unui mocan ori cojan înstărit, sosit cu oile din Basarabia și Ardeal, încă din vremea stăpânirii turcești. În preajma pădurilor Deliormanului, dela Ostroval românesc și până la Cocargeaua Găgăuților la sud și dela Gargălăc până la nordul Babadagului, pe lângă lacul Razim, spre nord, se aciuseră Bulgarii abia veniți, — cei dela sud, printr'o pătrundere înceată din regiunea Rasgradului, cei dela nord, imigrând dinspre Rusia și Basarabia, de unde obligațiile serviciului militar îi pusese pe drumuri.

Însă pe dreapta Dunărei, dela Silistra și până la Mahmudia Tulcei, iar de acolo pe malul lagunelor dela Agighiol, Sarighiol și Babadag, precum și în masivul păduros al județului Tulcea, răsufiau acum în voie cei de un neam și de o lege cu noi. Acolo, în zilele de sărbătoare se prăznuiau în bună pace mucenicii creștinismului, iar vorba românească se întindea mereu și fără temere. Scăpaseră bieții oameni și de caraula turcească și de prădăciunile Cerchejilor neîmbânziți.

Încetul cu încetul, Dobrogea luă o altă față : în locul pustiului de temut, arături și semănături cu mașina ; iar pe lângă cișmelele și puțurile părăsite, pe ruinele satelor, din care nu mai rămăsese decât numele, sau chiar alături de bordeiele Turco-Tătarilor, se ridicară sate nouă românești. Cojanii din Brăila, Ialomița, Buzău și Râmnicul-Sărat, Vlăscenii, Teleormănenii, Ilfoveaii, Doljenii, Moldovenii, etc., durară case arătoase ca de oraș, hambare și magazine, în sfârșit o gospodărie care ne dă măsura înstăririi Românului și a mândriei lui de om cuprins, așa cum numai în Dobrogea i-a fost dat cuiva să vadă până la 1916.

Paralel cu această viață de bună stare începe a se depăna firul învățăturii de carte, despre care în anii din urmă s'au spus multe vorbe bune. Patruzeci de ani sunt de atunci ! Și acești patruzeci de ani de școală și de viață românească, precum și grozăvia și pustiul care s'au abătut asupra Dobrogei între 1916—1918, m'au îndemnat să dau la iveală însemnările ce urmează. Ele vor pune la îndemâna oricui cu-

noștințele despre viața din trecut a învățământului la sate și a fiecărei școli în parte din jud. Constanța, precum și munca depusă pentru luminarea poporului de către cei dintâi apostoli ai Dobrogei. Mai încolo se va afla despre locurile de școală, mândre, încăpătoare și curate ca un gând bun, făcute de săteni și numai cu cheltuiala lor; apoi sporul și întinderea învățaturii de carte chiar în cătunele cele mai răslețite și fără de grija nimănui și, în sfârșit, se va arăta și stăpânirea dușmănoasă de doi ani de zile a inamicului, precum și încercările de batjocorire a sufletului nostru din partea unui neam sălbatec în apucăturile și simțirile sale. Iar la urmă, ca încheiere, vom arăta ce s'a putut face dela 1 Decembrie 1918 și până la sfârșitul anului școlar 1919.

Va fi o înjghebare necompletă — o simțim — căci și izvoarele au fost sărace. Câteva dosare găsite într'un pod, câteva foi răvășite și adunate de ici și de colo, abia m-au îndrumat pașii cum să cercetez tot trecutul, să spicuesc și să adun lucrurile mai vrednice de ținut minte și de altă lume.

Povestirea aceasta, mai mult un document al vremurilor de ieri, va cădea, poate, în viitor pe mâna altui cercetător de lucruri vechi, sau pe mâna dascălului din sat. Și răsfoind foile îngălbenite de vreme, le va fulgera în suflet o clipă șiragul bătrânilor dascăli ai Dobrogei — unii robii muncii tăcute și ai zilelor de sacrificiu, alții martirii zilelor de prefacere și luptă a neamurilor pământului — și toți vor vedea ce grele au fost începuturile învățaturii în acel pustiu, care a fost Dobrogea la 1878.

Pe cei dintâi învățători veniți îi văd și eu cu lumina sufletului: unii dintre ei tineri, abia ieșiți de prin școlile normale din București și Iași, sau din Seminariile Hușilor și Ismailului; alții încărunțiți, vechi școlari dela Academia Mihăileană și din preparandiile Transilvaniei, — toți băjenari basarabeni — cari în iarna lui 1878 și 79 s'au luptat cu asprimea frigului și nevoile vremii, ca să ajungă la Constanța, sau să primiască îndreptări dela Tulcea, pentru a-și începe lucrul.

Îi văd pe toți cum descălecară: *Ion Donea* (Academia Mihăileană 1854) dela Satul Nou-Bolgrad, la Beștepe, pe malul Dunării, lângă Mahmudia; *Ion C. Brătescu* (tatăl geogra-

fului C. Brătescu) — dela Tigheciul Cahulului—la Căsla lângă Tulcea, după un mic popas în Osmancea Constanței; *Nichifor Ludovic* — dela Muravlevca Bolgradului, — la Niculițel lângă Isacea; *Carol Vișinescu*, — dela Nerușai în Basarabia, la Casapchioi — Constanța (și azi e tot acolo și conduce cea mai bună școală); apoi *Petre Dima*, seminarist din Ismail — dela Caragăci - Bolgrad, la *Somova* — Tulcea; *Gh. Chisenco*, dela Capaclia Rizești-Cahul, la *Jijila*, aproape de malul Dunării, în fața Galașilor; *Natalia A. Petru*, cea dintâiu dascăliță din Basarabia, dela Tomai în jud. Cahul,—la *Oltina-Constanța*; Acelaș drum la urmat și soțul ei, *Atanase Petru*, seminarist dela 1863, trecând prin Enghezul mare-Constanța; *Constantin Condrea*, dela Furmanca și Chitai în Basarabia prin Bogdănești-Tutova, la *Dobromir-Constanța*; *Ioan Negrescu*, — dela Cișmeaua văruiță — Bolgrad, în *Coslugea* din părțile Ostrovului; *Gheorghe Ștefănescu*, — părintele celor 2 frați învățători: Petre și Traian Ștefănescu, morți în luptele dela Turtucaia din 1916, dela Leova—Cahulului, la *Topraisar—Constanța*; *Gheorghe Popa Ghibăneanu* — tatăl profesorului de pedagogie Ghibănescu, — dela noul Caragaci aproape de Reni, la *Topal* pe Dunăre; *Ion Șoltescu* — cu două clase la Academia Mihăileană, 1873—dela Endec Burnu și Cișmeaua văruiță—Bolgrad, la *Osman Facă*; *Dumitru Cârjău*, dela Chilia Basarabiei, la *Seimenii Mici*; *Dumitru Rozoleanu*, la *Seimenii Mari*; *Petre Popescu* dela Babele în Basarabia, la *Bugeac—Constanța*; *Teodor Mârza*, *Gheorghe Voilă*, *Pangrafiu Nichicescu* și alții, despre cari izvoarele găsite nu dau știri mai lămurite pe unde și-au început apostolatul înainte de a veni în Dobrogea.

Sosiți cu gospodăriile în spinare și copiii de mână, abia pe la sfârșitul lui Aprilie 1879, când razele căldicele ale soarelui le îngăduiră să înceapă învățătura și fără de foc, având în loc de bănci scânduri așezate pe patru pari bătuți în pământ, iar drept tablă de scris o cutie mai mare de nisip, ei au deschis cele dintâiu școale oficiale românești în satele din lungul Dunărei. Celălalte școli din satele cu neamuri amestecate, s'au închis curând; viața lor, viață de floare efemeră! Învățătorii de pe acolo rămaseră câțeva vreme numai ca notari, căci învățătorii din Dobrogea la început au fost

numiți și notari. Școalele din satele românești însă, și-au urmat drumul croit, căci ele s'au sprijinit pe începuturi mai vechi de școală, potrivite vremii și locurilor.

În adevăr, cei dintâi învățători din Dobrogea, cu mult înainte de 1878, au fost cântăreții dela bisericile de scânduri, absolvenți ai școlii românești din Silistra, fiind plătiți pe an cu câte 5—10 băniți de bucate și cu alte venituri, după cum era și satul de mare și după cum știuse omul să rupă prețul. În satele așezate în cine știe ce mijloc de pădure, sau vale adâncă, cel dintâiu învățător a fost și câte un mocan, care, odată cu oile aducea și învățătura de carte românească pe care o căpătase și el prin părțile Sibiului și Brașovului.

Intr'o largă măsură au dat ajutorul lor și bătrânii-cătiheți, — făcuți preoți numai pentru că știau să cânte și să citească Evanghelia, — bătrânii cu barba albă și cu duhul blândității, cu amintirile trecutului, pe cari i-am întâlnit și eu acum 15—16 ani la Ostrov și Olăra, la Aliman și Beilic, la Rasova și Cerna-Voda.

Acești bătrâni din lumea curată a trecutului, câte un dascăl mai inimos (dascălul Eftimie, dascălul Mihail), un mocan de cine știe unde, au pregătit sufletele pentru sămânța cea bună aruncată dela 1878 și 1879 de normaliștii stăpâni pe meserie, oameni noi și învățați cum nu mai apacase lumea din Dobrogea niciodată. Poate că la orașe, la Constanța, la Tulcea, și chiar la Cerna-Voda vor fi fost și înainte oameni mai învățați în ale școlii. E drept că se pomenește într'o hârtie dela 1889 despre *Costache Petrescu* (autor de cărți didactice) că a funcționat în Constanța; *Constantin Andreian* dela 1872 în Tulcea și *Maria Gheorghiu* tot înainte de 1877 la Tulcea. Veniții dela 1878-79 au muncit cu atâta simțire și dragoste de meserie, încât bătrânii de azi din rândul întâiu de școlari, le pomenesc numele cu un respect aproape sfânt și numele lor plutește parcă într'o aureolă în satele unde și-au împrăștiat învățătura și sufletul lor.

Cu începutul anului școlar 1880 capătă viață și alte școli, mai departe, în fundul Dobrogei, în satele bulgărești. Despre aceste sate, în treacăt, câteva vorbe: ele sunt strânse în două regiuni despărțite cu aproape 100 km. Întâia regiune cuprinde satele Almalău, Canlia, Galița, Ezechioi, Țiugiuc

Lipnița, Dobromir și Asarlâc, toate în partea de sud-vest a jud. Constanța, cu populațiune strecurată prin pătrundere din spre Rasgrad și Balcani în zona românească a Ostrovului și Parachioiului. A doua regiune se găsește tocmai în nord-estul jud. Constanța și estul jud. Tulcea, cuprinzând satele înșirate de-alungul celor trei lacuri mari, cu vârstări de veche populațiune românească dobrogeană: Gargalâcul, Peletlia, Inan — Cișmă, Duingi, Caranasuf, Casapchiori, Mihai-Viteazul (Sari-Urt), Potur, Hamangia, Ciamurlia de jos și de sus, Beidaut, Caramanchiori, Bașchiori, Congaz; iar spre Dunăre, Cerna. Între cei dela sud și aceștia din urmă, cari sunt veniți din spre Basarabia și Rusia, sunt deosebiri în port și dialect. Ca două ostroave, mai sunt două sate bulgărești în plasa Mangalia, locuită înainte aproape numai de Tătari, iar astăzi mai mult de jumătate de Români.

Și în aceste sate se înființară școli românești, începând să se clădiască și localuri așa precum se făcuse în satele românești încă din primăvara anului 1879. Dela 1884 și 85 începe o nouă perioadă odată cu împroprietăririle. Populația omenească sporește și umple golurile lăsate de emigranții despre cari am pomenit mai înainte că și-au luat drumul spre alte locuri cu viață mai ușoară. De prin această vreme se înființează în satele din mijlocul județului Constanța și în partea Tulcei, unde așezările omenești căpătară o încredere și o tărie mare, școli de băieți și chiar de fete, așa că după zece ani de stăpânire românească — în 1889 — funcționau în toată Dobrogea aproape 100 școli la sate și 18 la orașe. La sate, în plină viață erau școlile din preajma Dunării și din vechile sate românești mai din mijlocul Dobrogei; apoi cele din satele cu Bulgari, Găgăuși și Nemți. În satele cu populație amestecată cu Tătari sau Turci, din partea sudică a județului Constanța, precum erau Caraomer, Enghez, Gheringec, Osmanfacă, etc. și-au întrerupt firul vieții după câteva luni de funcționare, căci au fost greutăți peste închipuirea omenească, așa că învățătorii de prin acele părți au fost trecuți în alte sate. În partea de nord a județului Constanța și în centrul Tulcii se găsesc școli înființate între 1884 și 1889 la Boascic, Cartal, Carol I, Dulgheru etc.

Acestea rămân și mai departe și prind rădăcini cu viață sănătoasă.

Din anul 1889 am găsit niște însemnări pe care le dau la urma acestei povestiri, socotindu-le de mare preț pentru începuturile școalei oficiale dobrogene de 40 ani. Însemnările acestea privesc toată Dobrogea și din ele se vede că personalul învățătoresc era de cea mai bună stofă: normaliști și seminariști tineri, pe lângă cei veniți din Basarabia. Amintesc aci, dintre cei veniți după 89, pe toți cari au muncit neîntrerupt în Dobrogea: *Ioan Atanasiu* la *Lipnița*, *Al. Vasiliu* la *Mârleanu*, *Const. Dinu* la *Ghiolpunar* și *Bugeac*, *Iosif Careisa* la *Mangalia*, *Smaranda Patriciu* la *Gârlița*, *D. Dimofti* la *Caraomer*, *Gh. Boeru* la *Caramurat*, *Gh. Adam* la *Sarai*, *Ec. Petala* la *Topal*, *Vasile Paraschiv* la *Aliman*, *T. Niculescu* la *Gargalâc* (între 1881-89 a funcționat la *Silistra*, la școala românească) *Gh. Petrescu* la *Potur*, *Țară Lungă* la *Văcăreni*, *T. Mârza* la *Pecineaga*, *C. Cornescu* la *Făgăraș*, *N. Negacinschi*, la *Atmagea*, *Elena Nour* la *Canla-Bugeac* *R. Topor* la *mahmudia*, și alții, pe cari cetitorul îi va găsi trecuți în însemnările de mai la vale.

Toți aceștia n'au venit odată, ci an după an, paralel cu înființările de posturi nouă, sprijinite de munca vrednicului de amintit *Ion Bănescu*, revizorul aprig și de temut al Dobrogei. În adevăr, după plecarea lui *Gh. Sion*—cântărețul dorurilor și al dragostei de neam, cel dintâiu revizor școlar al Dobrogei, funcționând abia un an și ceva — *Bănescu* își închină toată puterea de muncă și de jertfă pe care numai cel care are sufletul întocmit ca al său o poate simți, colindând într-o lună de zile dela *Ostrovul Silistrei* până la *Tulcea*. Nu dascălii, dar cei de altă slujbă tremurau la numele lui. Energic până la violență, nu s'a dat în lături de a lovi un notar pentru că nu pusese toată stăruința ca să aducă lemne la școală. *Bănescu* isbutise să fie ținut în această slujbă—prin vrednicia și faima muncii sale — vreme de 15 ani schimbat numai de vre-o două ori, dar chemat îndărăt după o lună două. Prin stăruința lui se ridică locuri bune, de piatră și cărămidă, cu cheltuiala locuitorilor. Apoi el aduce material pentru școlari, hărți, tablouri și chiar ciasornice: o bogăție cum nu se afla în alte părți. Tot el

atrasede numai învățători buni, cărora li se punea înainte un salariu sporit de 100 lei lunar, la care se adăugau subvenții de la comună. Mai era pe vremea aceea și un alt câștig: se da pământ; și învățătorul tânăr, om dela țară prin naștere, legat de pământ, cerea loc în Dobrogea. Mai târziu a prins bine și energia lui Bănescu și pământul: cel dintâiu a făcut dascăli cum numai cine a stat câțeva vreme în Dobrogea și s'a întors apoi în țară și a făcut o asemănare, o poate spune; iar pământul, după ce s'au făcut și în Dobrogea salarii ca în țară, i-a ținut pe învățători legați de școală și de locuri. De altfel cea dintâiu legătură este cea adevărată, căci este sufletească.

Cu anul 1890 începe a doua fază a vieții școlii primare din Dobrogea. De aci încolo ne vom ocupa numai de județul Constanța.

De acum încolo acest județ rămâne cu un singur conducător; iar însemnările găsite, cât și cunoștințele mele de 16 ani sunt în legătură numai cu această jumătate a Dobrogei.

Trei ani și mai bine școlile își urmară cursul lor, fără vreo întâmplare mai de seamă.

La 1893, prin noua lege a învățământului (a d-lui T. Ionescu), se desființează școlile de fete, care luaseră ființă încă din 1879, alătura cu cele de băieți, în satele mai mari; iar învățătoarele dela școlile desființate trec în postul al doilea, la clasa I, pe lângă școlile de băieți, care devin mixte.

Pleacă și Ion Bănescu din revizorat. Un gând nou—izvorât din nevoia și grija ca viitorul învățător de sat și oraș să fie luat chiar din mijlocul populațiunei dobrogene, gând arătat de Ioan Bănescu celor dela conducerea țării—luă viață în 1893. Atunci se înființează cea dintâiu școală normală de băieți în Constanța cu elevi adunați de prin sate chiar de Bănescu, mai mult prinși cu arcanul, căci școala era o groază și o cheltuială. Astfel începu școala normală sub conducerea lui Bănescu și cu profesorii *Măgură*, *Maleoci Petrescu*, *Mohor*, *Costacea* și alții, cu limbile turcă și bulgară, dând dreptul celor dintâi absolvenți să fie institutori, iar ceilalți, învățători. În Dobrogea în aceeași vreme, la 1894, se ține un examen pentru învățătorii cari doriau să fie înaintați ca institu-

tori, măsură luată atât din cauza lipsei de institutori la orașe cât mai cu seamă pentru a se curma odată cu neînțelegerile din acea vreme, isvorâte din pricina legii școlare dobrogene—școala primară din Dobrogea având o anumită lege de conducere.

Prima școală ar fi făcut minuni,—pentru că în fruntea ei era un om cu însușiri neobișnuite de energie, putere de muncă și pricepere în conducere — dacă după trei ani de funcționare n'ar fi fost desființată și elevii trimiși la Câmpulung și în alte părți. O parte din elevi, cei mai nedesprinși cu departările, chiar s'au lipsit de școală. Totuși am câștigat mult de pe urma ei, căci ne-au dat cei mai buni învățători pe care îi avem azi în Dobrogea; o bună parte dintre ei au ajuns institutori prin examene, fie la Constanța, fie în alte părți și toți făcând cinste corpului dascălesc prin muncă și pricepere.

Am câștigat iarăși, în măsură de altfel nu tocmai mare, dorința și stăruința unor părinți ca să-și dea copiii la școalele normale și seminariile din Galați, București și alte părți, prin însuși exemplele pe care le avuseră sub ochi dela cei dintâi absolvenți de școală normală. Dar ce tolos mare ne-ar fi adus această școală o simțim noi, cari de 15 ani am văzut perindându-se pe aici, an cu an, tineri învățători născuți și crescuți în alte părți, plecând îndărăt după câte-va zile de funcționare, după o lună două sau cel mult un an. În istoricul fie cărei școale pe care-l dăm la urma acestor însemnări, cetitorul va căpăta o dreaptă și limpede lămurire de trecerea numai meteorică a multor învățători tineri prin Dobrogea.

Să ne întoarcem iarăși la viața școalei primare.

Anii dintre 1895 și 1899, au adus schimbări văzute și pipăite. Sate românești răsar ca din pământ; în locul bordeielor mohorâte se ridică acum gospodării luminoase care te fac să te oprești; în loc de lene, o întrecere aprigă la muncă, așa cum o înțelege Românul când are unde a se învăța. În partea Mangaliei se înființează din nou școlile cărora li se curmase viața; înspre Ostrov, altele; la nordul drumului de fier Cerna-Voda — Constanța, în satele Săfischioi, Saragea, Pantelimon etc, se înființează 14 școale; peste tot

în județ, 32; iar în orașul Constanța își ia ființa încă o școală primară de băieți și una de fete.

Personalul învățătoresc în acești zece ani se completează cu normaliștii eșiți din școlile de peste Dunăre, fii de învățători, preoți și gospodari dobrogeni; iar în urmă cu normaliști, tot fii ai Dobrogei, trecuți prin școala normală din Constanța.

La aceștia se mai adăogară unii necăjiți, martirii unor gânduri frumoase, care înfierbântaseră multe minți începând cu 1897, mi se pare; și unii învechiți în câte un păcat, pentru care locul de ispășire era mai dinainte știut, în Dobrogea.

„Te-oi da pe mâna dascălului“ înspăimântă și înspăimântă încă mamele nesocotite pe copilașii zburdalnici și buni de joacă doar.

„Să-ți faci bagajul și să te gătești pentru Dobrogea“ i se spunea celui care avea de ispășit un păcat sau o credință

Și dacă micuțului nu-i ia nimeni pielea la școală, precum îl amenință mamă-sa, apoi celui deochiat prin fapte sau vorbe nepotrivite locurilor și pregătirii sufletești a societății de pe acea vreme, i se da aici cea mai necăjită cătună pentru pocăință. Și, în adevăr că se pocăia. Nu știu grație cărei împrejurări, dar în Dobrogea se muncia pe capete de rămânea minunat cel căzut aici așa din senin; și după ani de zile, întorcându-se îndărăt, rămânea cu deprinderea de om al datoriei, și al dragostei de meserie. Poate că dela început porniseră școlile pe drum bun, iar pe de altă parte buna stare materială făcea pe toți cetățenii să-și dea copiii la școală mai bucuroși ca în restul țării.

Această constatare au făcut-o toți învățătorii, mai ales cei cari au trecut prin Dobrogea și judecă lucrurile cinstite și drept, cum și cei de aici pe cari greutățile și nenorocirile războiului i-a făcut să fie școală prin județele Covurlui, Tutova Fălciu, Vaslui și în alte părți, între 1916 și 1918.

Tot în acești 10 ani — 1889/99 — se urmează și cu construirea școlilor în fiecare sat, unde se găsea cu cale să se înființeze. N'au prea fost ele așa cum trebuia să fie; de aceea în urmă s'a simțit nevoia să se facă altele, așa cum le-am avut până în 1916.

Am ajuns la 1900. Asasinarea lui Mihăileanu de către comitagiul Bulgari a trezit un interes mai viu pentru Dobrogea

unde, după atâția ani de viață românească, gânduri rele începură să incolțiască în sufletul unei minorități naționale.

Ca răspuns la aceasta, un brâu de sate românești, întemeiate de veterani și fiii lor, acoperiră zona de hotar dela Ostrov până la Mangalia.

Tot acum sosise și altă vreme: aceia a tovarășiilor, a băncilor populare, a bunelor învățături dincolo de pragul școlii primare, a cercurilor culturale, — epoca lui Haret. Dragostea de a învăța carte trece ca un fulger peste tot. Venirea lui Haret în Dobrogea la 1904 și vizitarea școlilor de la Ostrov, Oltina, Asarlâc, Adamclisi etc, a umezit multe priviri, a sădit multe nădejdi, a isvodit multe hotărâri. Un ministru să vie prin înfundăturile acelea a fost strașnic lucru pentru popor! El venise ca să se încredințeze de opera îndeplinită, despre care auzise ca de un basm; căci *Scarlat Vârnav*, prefectul dela 1900, om de o rară hotărâre pentru bine, ajutat de un inimos conducător al școalelor, Dl *Paul Pașa*, cunoscând sufletul dornic de carte al sătenilor, dăduse poruncă să se înființeze în fiecare sat comitete școlare și să se strângă bani pentru școli.

Nu credem în minuni, căci minunile sunt o poveste și totuși sub ochii noștri s'au petrecut aici minuni. Un cătun, și după dânsul altul și altul, — căci numai satele mici n'aveau școli pe vremea aceia, — se împodobiră cu cele mai frumoase și arătoase clădiri de cărămidă arsă, cu ferestre mari și luminoase ca niște ochiuri liniștite de apă și cu grădini împrejur.

Scarlat Vârnav, prefectul, a plecat în 1904 odată cu partidul din care făcea parte; dar sămânța aruncată de el a continuat să dea rod. Au venit apoi anii de sărăcie 1907—1910 și totuși, cititorul atent va observa din tabelele de la urmă, că locuitorii nu știau de frica lipsei. Dragostea de progres, ambiția și îndemnul deoparte, nevoia de învățatură și dragostea de carte de altă parte, dădeau imboldul să se ridice, an după an, școale nouă. Ce fel și cum se făcea, am văzut-o cu ochii noștri între 1904—1906 în satele Adam-Clisi, Ghiolpunar, Cherimcuius, Nastradin, Techechioi... ce nume barbare, cititorule străin de Dobrogea și ce frumoase sate curat românești, cu oameni de treabă, muncitori și de inimă!

Gospodarii din Ghîolpunar și Nastradin au cerut în 1901 să li se înființeze un post de învățător. N'aveți local! li s'a răspuns. În trei luni de zile l-au dat în primire cu bani plătiți numai de locuitori. Patru, cinci mii de lei, cât va fi costat pe vremea aceea o școală, nu era o sumă mică pentru o sută de familii cât avea un sat. De aici însă alte ambițiuni: sătenii din cătunele vecine nu se lăsară mai pe jos și în al doilea an... minunea gata; așa că până la sfârșitul anului școlar 1909 luară ființă încă 60 de școli rurale cu localuri noi, noue. S'au înființat tot în această vreme și o sumedenie de posturi, al doilea, al treilea și al patrulea, ca o completare a nevoilor din fiecare sat și numai acolo unde oamenii aveau local cu toate sălile trebuincioase.

Dacă am cerceta mai bine, am găsi încă un factor hotărâtor la înființarea școlilor: dărnicia statului. De pe la 1907, când conducătorii s'au încredințat că *poporului îi trebuie școală și că numai așa neamul nostru va putea ieși din fâgașul greutăților*, statul a intervenit cu mult efect în promovarea învățământului primar. Și vor mai fi ele și alte cauze, dar noi plecăm de la lucruri pipăite. Cititorul va vedea că numai în 1907—1908, s'au înființat 38 de posturi nouă; pe când în trecut, în afară de anii 1879—80, nu se înființau de cât 3—4 posturi pe an, și, câte odată, nici unul.

Dacă paralel cu înființările de posturi, am fi avut și o școală normală în Constanța, am fi întrecut cu mult pe cel dintâi județ pus în fruntea tablei știutorilor de carte,—tabelă publicată în 1909 și 1913,—căci am fi avut un personal conștient și hotărât la lucru.

În adevăr, privind perioada 1900—1910, vedem foarte puțini învățători, cari, veniți în județul Constanța, să fi rămas aici, afară de cei legați de pământ prin naștere sau prin căsătorie. Personalul învățătoresc scade simțitor în această vreme prin înființarea de posturi nouă în țară, prin ieșirea la pensie a bătrânilor, sau prin reîntoarcerea la catedra lor a celor pedepsiți pentru cari, până la 1904, mi se pare, Dobrogea era încă un loc de exil. Câte un normalist codaș de serie, sau câte un idealist, tânăr cu gânduri curate și frumoase pentru luminarea satelor, plătiți cu 40—60 de lei lunar și abia mai târziu cu 80,—și-au irosit o parte din

tineretea lor, dar și-au lăsat o parte din sufletul lor prin meleagurile Dobrogei. Satele erau frumoase, oamenii de treabă, dragoste de carte destulă, numai că cei veniți se reîntorceau îndărăt după un an doi, fericiți și prea bucuroși că prin ajutorul cine știe cărui puternic al zilei, se pot înapoia în sânul familiei.

Tot în această perioadă școlară se petrec și alte lucruri vrednice de dat la iveală. De pe la 1903 începe înființarea grădinilor de copii în satele cu populație amestecată. Numărul lor a fost mic la început; cu timpul însă au atins cifra de 53. Se înființează apoi bănci populare, coruri bisericești, cursuri de adulți, șezători sătești, teatru și serbări școlare. Era o întrecere spre mai bine și o muncă așa de frumoasă, încât ne întrebăm câte odată: cine ne-a schimbat până într'atâta sufletul? Și această întrebare ne vine în minte nu pentru noi tineretul, speranța viitorului, ci pentru bătrânii de la 1879, pe cari și după 1909 i-am văzut neclintii la datorie, învăluindu-și în glume sărăcia și nevoile. Unii dintre dânsii, osteniți de drum, ne-au părăsit, odihnindu-se în umbra crucilor singuratice; alții, răznindu-se de cărd, în bucuria unei pensioare și a zece hectare de pământ, încă mai dau îndemnuri, povestind din trecutul lor sbuciumat, dar duios de plăcut, tineretului știutor de multe și de toate. Se bucurau și ei, bătrânii, de jertfa bănească a poporului pentru înălțarea acelor școli frumoase și încăpătoare, privind cum semințele aruncate de dânsii, de la sosirea lor în Dobrogea, dădeau roade peste tot. Căci localuri de școală se ridicau an după an, chiar în cătune de câte 30 de familii precum Derenchioi, Iusufpunar ș. a., sate curat românești.

Bătrânii noștri dascăli au simțit fiorul bucuriei și mândriei românești la 1913: Dobrogea mărită, iar în ceiace privește învățătura de carte, în al treilea rând pe tabela publicată pe județe în acelaș an.

Astfel ne-a găsit războiul cel mare la sate: în fiecare din ele cu câte un cuib luminos, o casă mândră, albă și curată ca un gând buș, unde roiau copii într'o curte mare alături de o grădină, în care mâna unui dascăl inimos și așezat sădia, într'un pământ cam uscăcios și sărac, pomii și cel puțin pentru verdeață și umbră, dacă bruma târzie le

scutura fructele. Câte o bibliotecă formată din cărți adunate, sau trimise de Casa școalelor, împodobia fiecare școală ; căci numai între 1899—1904 se înființară în jud. Constanța 40 de biblioteci satești, iar de la 1909 luară ființă și altele. Adăogați apoi câteva muzee, ca cel de la Casapchioi și mai ales cel de la Hârșova, a cărui faimă s'a dus până departe ; câteva săli speciale de teatru cu cortină, ca cea de la Anadolchioi, dar mai presus de ori ce sufletul dornic de cultură,—și veți avea o imagine apropiată de cea ce a însemnat școala primară românească în satele Dobrogei.

E de prisos să mai adăogăm că școli și posturi nouă s'an tot înființat până în ajunul războiului. În anul 1914 Statul luă pe seama sa de odată 36 de posturi, înființând în acelaș timp și în orașe școale nouă. Vrednic de pomenit este faptul că pe când și cătunul cel mai umilit și-a făcut local, orașul Constanța, cu 5 școale de băeți și 4 de fete, nu are decât un singur local propriu și acela construit în 1891.

* * *

După acest mic istoric al școalelor primare din județul Constanța, trecem la starea dureroasă din viața școalei dobrogene, la ocupațiunea din 1916—1918.

Cel dintâi gând pe care l-au avut Bulgarii la invadarea Dobrogei a fost să distrugă opera culturii românești. Cei 37 ani de activitate dăscălească dăduseră rezultate despre care Peșef, ministrul de instrucție al Bulgariei din Martie 1917, în urma vizitării Dobrogei, s'a exprimat astfel în fața unor ziariști: „Da, Românii au lucrat pentru școală ; mai mult încă, ei au pervertit sufletul copilașilor noștri din Dobrogea bulgărească”. Această constatare o făcuse la Enichioi, jud. Tulcea. Că s'a lucrat pentru Dobrogea, stă mărturie statistica din 1909, în care jud. Constanța e clasificat al treilea, având 44% știutori de carte—venind după Covurlui și Brăila,—iar jud. Tulcea al patrulea, cu 43%. Că s'a lucrat pentru Dobrogea, stau mărturie și cele 155 localuri de școală numai în jud. Constanța, cele 174 școale satești și 17 de orașe ; apoi bibliotecile populare din satele mai mari și conștiința românească pătrunsă adânc în sufletele Românilor dobrogeni.

Ca să nu-și desmintă caracterul distructiv al rasei lor turanice, Bulgarii, la venirea lor, au ruinat școalele românești, au ars arhivele școlare și bibliotecile, au prădat materialul didactic; mobilierul a fost în parte ars, în parte transportat în cele câte-va sate bulgărești. În Februarie sau Martie 1917 au întemeiat societatea «Dobrogea» cu scopul bine hotărât de a înființa școale bulgărești în toată provincia. Însă, cu toată propaganda lor, cu toată convingerea ce căutau să o strecoare în sufletul populațiunii dobrogene, că Bulgaria va stăpâni până la gurile Dunării, n'au căpătat rezultatele dorite. În satele bulgărești școlile au mers: cărți gratuite, îndopare cu tot soiul de speranțe pentru viitor. În satele românești însă, nici învățătorii improvizați din soldați, nici avocații ce voiau să scape se serviciul frontului și nici celelelalte «mari intelighențe», n'au putut trăi și rezista spiritului fin și batjocoritor al Românului.

Bulgarii, odată stăpâni pe Dobrogea cu ajutorul tunului german, nu s'au mulțumit să înființeze școli numai în satele bulgărești. Cu binevoitorul concurs al guvernului de la Sofia, societatea «Dobrogea» deschise cursurile de la Babadag și dete drumul la 108 școale cu 200—210 învățători în toată Dobrogea. Pentru ca armonioasa limbă a descendenților lui A-paruh să răsunе pe tot cuprinsul țării coto-pite, au deschis 7 școale bulgărești în regiunea românească a Hârșovei și 9 în regiunea Megidiei, unde nu se află nici urmă de sat bulgăresc.

Metoda lor de câșigare a sufletului: un bulgar, ce știa și românește, îmbrăcat în uniformă militară, intra în comună însoțit de o „intelighență“, un inspector, și după ce explica oamenilor că de-acum Dobrogea rămâne pentru vecie Bulgarilor, le oferia gratuit cursuri serale și din zilele de sărbătoare, pentru a le înlesni învățarea limbii oficiale. Li se mai da gratuit și cărți, precum și tablouri, adăugând că numai aceia vor primi ajutoare și bonuri, cari-și vor trimite copii la școala bulgărească.

Oamenii dădeau din cap, așa cum fac ei în semn de aprobare, dar cu neîncrederea în ochi. Câte-va zile veniau la cursurile serale, până vedeau ce e cu ele, apoi pe încetul lăsau pe bulgar singur cu pereții. Cât despre copii, pentru

cari trebuie suflăt ca să-i atragi la școală, chiar de a doua zi își vedeau de alte treburi, sau de joacă. Că așa a fost, ne-am putut convinge la reîntoarcerea în Dobrogea: nici o școală bulgărească înființată în sate românești n'a rezistat măcar un an de zile. Ba chiar în unele comune, ca o contra-balansare a propagandei bulgare, s'au deschis școale românești. Ca exemplu în această privință avem Cara-omerul, sat mare românesc în sudul județului, Murfatlarul, Cerna-Voda, Cochirleni, Anadolchioi ș. a.

În Cara Omer, în anul 1917—1918, a funcționat școala românească sub conducerea D-rei M. Lăzărescu, o româncă vrednică și cu simțire. În Septembrie 1918, Bulgarii aveau acolo o etapă. Ei înființară un comitet condus de un român nemernic, cu scopul de a întreține și înlesni școala bulgărească. Ca răspuns, Românii înființară și ei o eforie, în frunte cu d-nii Clinciu, Tacorean și alții, pentru întreținerea școlii românești. Învățătorii bulgari dacă au văzut că nu e rost, au părăsit localitatea după câțva timp.

Existența școalelor bulgărești în satele române a fost așa de trecătoare, că la întrebarea mea prin sate, oamenii răspundeau: „o fi fost, da noi n'am văzut”, sau: „s'a plimbat un bulgar prin sat câte-va zile; spunea că-i și învățător. Copiii nu s'au strâns la școală”. Atât de mult îi mișcase prezența învățătorului bulgar, că parcă nici n'ar fi existat pentru ei.

Din cele 108 școale bulgărești, despre care eu însumi am citit că au funcționat în Dobrogea, am găsit în jud. Constanța urma a 23. În acest număr intră și cele din orașul Constanța, din Megidia, Hârșova, Ostrov, Cerna-Vodă unde, în cele patru din urmă, neam de neamul bulgăresc n'au avut școli.

Alături de cele 23 școale bulgărești și 9 nemțești au mai funcționat și 20 românești. Existența acestora a fost însoțită de un lanț de dureri. Pentru a vedea cele ce suferiau dascălii noștri, reproduc aci răspunsul învățătorului Șt. Popescu din Satu-Nou la circulara No. 1343, 1919.

„Satul e locuit numai de Români; școala românească a funcționat în Timpul ocupației sub conducerea subsemnatului de la 10 Martie 1917 până la 1 Dec. 1917. Atunci învățătorul

român a fost arestat mișelește de Bulgari, bătut îngrozitor și dus legat la satul Bazarghean, la comandamentul bulgar. Aci l'a judecat și condamnat la moarte pentru că a îndrăznit să învețe românește copii din „Dobrogea bulgărească,” — ziceau ei. Scăpat ca prin urechile acului, m'am refugiat pentru a doua oară în jud. Ialomița.

Învățătoarea Ioana Stănică de la Calfa-chioi — sat românesc — a primit două paturi de armă, izbite cu ură și sece, de la un barbar bulgar, pentru că i-a spus cu hotărâre și verde că Dobrogea a fost, este și va fi pământ românesc. Și Bulgarul n'a găsit alt mijloc de a-și susține lăcomia de cât lovind o hiată fată fără apărare, care avea și ea dreptul să-și înbiască neamul.

Nu am o statistică a copiilor cari au urmat în școli sub ocupația streină. Numărul lor, la genere, a fost mic, chiar în satele bulgărești. În ceea ce privește cărțile, Românii au avut de suferit mult, de oare ce toate cărțile noastre au fost sau arse, sau cenzurate, rupându-li-se anumite capitole.

Personalul didactic român se compunea, sub ocupație, din patru titulari, întorși la posturi prin Martie 1917. și din suplinitori cu puțină știință de carte, dar cu multă bună voință și dragoste pentru a servi cauza românească.

Clasele, în afară de orașul Constanța, au funcționat în case particulare, cum a dat Dumnezeu, de oarece localurile de școală au fost ruinate, sau ocupate. Iar cele ce au scăpat neatinse până în Noembrie 1918, la retragerea Bulgarilor, dacă n'a fost cine să le apere, au plătit și ele tributul, fiind văduvite de uși, ferestre și chiar de podele. Aceasta numai în satele românești. Prin cele bulgărești au trecut fără să se atingă de școală, încurajând toată populația și copii că Dobrogea tot a Bulgariei va rămânea. Copii fură îndemnați, la plecarea lor, să nu frecventeze școala românească etc. Sfat de prisos! Știau doar țărani de o lege a obligativității învățământului primar, dar mai era ceva: era turnat în sufletul lor ceva din tradiția culturală românească, ceva mai puternic decât niște indemnuri necugetate.

Din această înșirare a faptelor petrecute dela 1916 până la reînțoarcerea noastră, se vede cinstit și fără nici o părtinire că, urmași poporului care la 620 au trecut prin Dobrogea

spre regiunea Rasgradului și a Șumlei, unde au sălășluit, au căutat pe căi nedrepte și silnice să schimbe sufletul poporului dobrogean, să distrugă tot ce poartă urma culturii și vredniciei românești, să stăpânească această Dobroge frumoasă, unde munciseră în cea ce privește școala o sumă de dascăli inimoși, această Dobroge de al cărei dor s'au prăpădit în refugiu și apoi în Moldova o bună parte din cei veniți la 1879, sau din cea dintâi fază a vieții școlare dela 1880—1889.

N'au isbutit să distrugă decât partea materiei: localuri și vieți omenesti. Sufletul românesc a rămas și mai oțelit și va rămânea, pentru că între noi și dânsii e un hotar dela clădirea neamurilor:

Unul isteț, plin de viață, pricepe lesne lucrurile, iese lesne din încurcături, știe să-și facă și să ție prietenii și prietenii și câte altele; iar celalalt greoi la cugetare, răzbu-nător până la crimă; unul ca o zi de Mai, celălalt.... par'că i ninge și tot plouă; unul glumeț, celălalt ursuz; unul te privește în față, celălalt se uită într'o parte.

Ce am găsit în Decembrie 1918?

Școlile sătești ruinate sau distruse până la pământ; învățătorii titulari împrăștiați în toată țara, iar o parte din ei jertfiți pentru întregirea neamului; o sărăcie și o jale de lume amărâtă și pe drumuri, cum numai în Dobrogea, și mai cu seamă în județul Constanța — aproape curat românesc — a fost în iarna anului 1918 spre 1919, până târziu înspre vară.

Cele 20 de școli românești apuseseră și ele din Octombrie Bulgariei, fiind lăsați de capul lor, au început cu persecuțiile și tot felul de răutăți, așa că școlile una după alta au fost închise. Au mai rămas cele din Constanța, de care nu îndrăzniau să se atingă, cum și cea din Cerna-Voda.

Dar, după debarcarea aliaților la Constanța, către sfârșitul lui Octombrie 1918, o îngrijorare pătrunse în suflete. Istoria se repetă: la 1878 Cerchezii luau drumul spre necunoscut alături de Țătarii gălăgioși și Turcii gânditori; iar către sfârșitul lui Noembrie, când începe retragerea Bulgarilor din Dobrogea, învățătorii lor au trebuit să plece așa de repede, — și doar nu mai era război, — că și-au uitat și bagajele.

Atunci au tresărit și au răsuflet în voie nu numai Ro-

mânii, cari se reîntoarseră la casele lor, dar par'că întreaga fire. În cei doi ani de stăpânire aspră și lipsită de bunul simț, întreaga lume suferise numai amaruri. Atunci au tresărit, mai mult ca ori care, sufletele dascălilor cari zeci de ani, unii chiar patruzeci de ani, munciseră în Dobrogea. Atunci, la 17 Decembrie, la câteva zile după reîntoarcerea autorităților noastre, institutorul director N. Andreescu și-a început activitatea adunând copiii în geamia din Cernavoda, lucrând cu aceeași stăruință cum făcuse în cei 35 de ani. În aceeași vreme, toți învățătorii și institutorii județului, cari au scăpat de crâncenul războiu, dela Potur lângă Babadag și până la Ostrov lângă Silistra, dela Caracicula Mangaliei și până dincolo de Capugiul Hârșovei, toți cei cari și-au format convingerea că, scăpați din fața morții și din ploaia de gloanțe au datorii mai mari de îndeplinit ca până în 1916, n'au pregetat o clipă de a se reîntoarce la cămin în vagoane neîncălzite, pe șlepuri în bătaia gerului și pe Marea Neagră, mare nesigură și așa de periculoasă din cauza minelor. Toți, cu lacrimi de bucurie, înghețați ca vai de dânsii, înotând prin zăpadă și noroiu, în căruțe sau pe jos, s'au reîntors acolo unde în trecut își sacrificaseră anii tinereței, sau trăiseră frumoasele zile ale copilăriei. Iar unii, când n'au putut căpăta vagoane ca să-și ia gospodăria și ce bruma adunaseră prin Moldova, au plecat cum au putut, singuri, fără soție și copii, numai să ajungă aici, în Dobrogea, cu toate că șliau ce-i așteaptă și că nu vor găsi nici de unele.

Luna lui Ianuarie ne-a apucat încălziți numai cu sufletul: la sate le lipsiau școlilor ușile, geamurile, sobele; nu erau lemne. La orașe, au început cursurile numai la Constanța și la Cernavodă în geamie.

Școala din Hârșova fiind arsă, iar în tot orașul fiind greu de găsit o casă mai spațioasă pentru școală s'a început activitatea mai târziu. La Ostrov, s'a reparat în pripă școala de băieți, pentru ca să funcționeze și pentru fete; la Megidia, se afla un local mai bun, însă era lipsă de lemne, de sobe și de câte trebuie la o școală. În județ mijloacele puse la îndemână erau restrânse și fără putere de a face totul. Ici, colo, au răsărit oameni de ispravă cari s'au pus în serviciul școalei, iar rezultatele mărturisesc îndeajuns munca lor. Așa

amintesc aci cu recunoștință numele administratorului de plasă dela Adam-Clisi, Ion Dinu, care în timp de 15 zile a pus în stare de funcționare toate școlile din plasa sa, 29 la număr, însărcinând cu ținerea cursurilor, în localitățile unde învățătorii își sacrificaseră viața pentru neam, chiar dascălii dela biserică. Abia în urmă s'a prezentat personalul cu mai multă știință de carte. Afară de școlile din plasa Traian s'au mai deschis cursurile și în alle sate, unde s'a putut înfiripa câte ceva mobilier, scăunele cu trei picioare, pietre, cărămizi; ba au stat copiii și pe jos, turcește, ca la 78. Așa au luat ființă peste 100 de școli din satele județului Constanța în lunile Ianuarie și Februarie — cu mobilier de adunătură, cu școli cârpite, având drept geamuri scânduri, sau și fără de acestea, sau în câte o casă părăsită și fără stăpân, copiii stând pe scăunele sau turcește, având în loc de table de scris ușile, iar unde n'au fost uși, podelele.

În luna Martie până către începutul lui Aprilie, când au dat căldurile și a început să se învioreze firea, au luat ființă și celelalte școli, în aer liber, pe câmp în zilele cu soare, sau în școală în vremea ploioasă și fără putință de stat afară.

Se cade să facem aci și o descriere mai amănunțită a stării localurilor de școală, acum după războiu. Pentru o mai bună înțelegere le împărțim în trei părți: bune, în satele bulgărești, sau bunișoare; stricate sau distruse cu totul în cele românești. Pe aripele gândului le văd trecând prin lumina sufletului așa cum le-am privit cu jale, începând dela 2 Ianuarie 1919 și până la sfârșitul anului școlar. În partea de sud-vest a județului și în partea de nord, în satele bulgărești, pe acolo pe unde l-am dus pe cetitor mai la începutul acestei povestiri, totul era neatins. Localul comp'et, cu bănci multe, ba mai multe și mai bune ca înainte, luate din satele românești vecine, cu câte 3 table (Canlia etc.) cu sobe „Godin“ etc. În cele românești, dela Mangalia spre nord până la Calea ferată Cernavoda-Constanța, iar spre apus până la Dunăre, o jale și un amăr. Unele din școli purtau nu numai urmele obuzelor și șrapnelelor (Enghez, Tallăgeac, etc.) dar și urmele răzbunării din 1918 când cu retragerea armatelor bulgărești, având ușile, ferestrele și toată lemnăria arse. Tot în această parte, câteva școli au fost distruse până în te-

melie, cum este în Hairanchioi, Enigea, Cocargea, școale construite între 1890 și 1900.

În aceeași stare am găsit și școalele din partea nordică a liniei ferate. Ferestrele și ușile arse și chiar dușumelele. De tavane nu mai pomenesc, căci le despuiaseră soldații germani, făcându-și lădițe de trimis de-ale mâncării familiilor lor, acasă. Mai spre miază noapte-înșă, pe unde au fost lupte grele, începând dela Scimenii mici și Boascic pe Dunăre, și până dincolo de Hârșova cea arsă în întregime, dela Sarșii și Cartal și până la mare, prin Erchesec, Satischioi, Saragea, Terzișioi, Pantelimon, Pazarlia, Cavargic, Gbelengic și până la Peletlia lângă mare, n'a mai rămas nimic din clădirile care făceau mândria satelor, fala Dobrogei.

Toate școlile din această parte au fost arse, iar cele care au scăpat de vârtoarea focului, au fost distruse, luându-li-se lemnăria pentru tranșee. Iată dar care era starea localurilor în Ianuarie 1919: 15% din ele bune; 70% stricate, fără uși sau geamuri, iar restul păstrând numai zidurile ciuruite, sau numai urma temelilor. În aceste din urmă sate, multă vreme, cursurile vor avea loc în case închiriate, insuficiente pentru populațiunea școlărească, îngrămadită atât din cauza lipsei de învățătură timp de doi ani și mai bine, cât și din dragostea isvorâtă în urma războiului, de a se învăța carte.

Trecem la personalul didactic — învățători și institutori. Războiul ne-a găsit cu aproape jumătate, din acest personal, compus din titulari; restul, suplinitori fără pregătire, fără siguranță și continuitate de muncă, singura care dă naștere la curente sănătoase și îndreptări spre mai bine. Războiul cel mare a rărit rândurile luptătorilor din învățământul primar al județului Constanța; căci aproape 40, și dintre cei mai buni, au plătit cu prețul vieții bucuria care sălășluiește în sufletele noastre azi, după întregirea pământului românesc.

Amintesc pe cei cari au închis ochii prea devreme, în zilele de jertfă dela Turtucaia: frații Ștefănescu Petre și Traian din Dobromir și Ghiuvenlia, Papadopol Petre din Anadolchioi, Perianu Marin din Pazarlia și Gh. Gheorghe din Ostrov. Pe frontul Topraisarului au pierit: Butuligă, V. Făcăianu din Chiorcișmă, Oprea Hârăciu și Stănescu dela Mogidia, iar

în alte părți, în Țarpați și la Mărășești au ridicat potirul jertfei: *C. Popescu* din Almalău, *T. Aron* din Urluia, *D. Protopopescu* din Bazargheanu, *C. Petrescu* din Dauluchioi, *Al. Muntenescu* din Casapchioi, *N. Istrățolu* din Cocargea, *C. Balmuș* din Gheringec, *Gh. B. Mihai* din Polucci, *M. Vioreanu* din Muslubei și alții dintre cei tineri, suflete în cari abia pâlsiseră florii dragostei de meserie—tineri cari au preschimbat abecedarul și dubul dascălesc cu sabia și glasul războinic.

Alături de ei, au trecut în lumea nouă a dreptilor, poate fără speranță de a se mai reîntoarce la cămin, bătrânii veterani în ale dascăliei, cei dela 1879 — *I. Negrescu*, *Nat. Atanasiu*, *Petre Popescu*, *Dima Ghizdărești* și cei dela 1881: *Atanasiu Lipnița*, *Măldărescu Oltina* și *Ionescu Chioseler*; iar în Ianuarie 1919, arzând de dorința reîntoarcerii cât mai în grabă, se stinge, în urma unui tifos exantematic căpătat la o serbare școlară în județul Iași, *Lucreția Florescu*, vrednica și înimoasa dascăliță dela Țaceamac. Cu acelaș suflet, *Olimpia Dinu*, învățătoare la Pantelimon, este cosită ca o floare primăvărată odihnindu-se sub cele mai frumoase gânduri scrise pe crucea din cimitirul Bârladului.

Lipsa tuturor acestora este adânc simțită. Și de multe ori numai încrederea ce o căpătam în suflet, că printr'o muncă până la jertfa de sine și ai tăi putem împlini golurile, am sperat, aici, în județul Constanța, în rezultate cât mai bune și pipăibile.

În tot cursul anului școlar, 6 școale rurale n'au putut lna ființă de loc, celelalte 168 au ajuns cu bine până la Iulie. Personalul a fost după cum se vede: 120 titulari și 136 suplinitori, parte dintre cei vechi, parte noi numiți pentru întâia oară. La orașe au funcționat 43 titulari și 20 suplinitori. De fapt au funcționat mult mai mulți suplinitori decât cei arătați; căci, din pricina sărăciei și a greutăților de traiu—n'aveau nici pâinea zilnică,—mulți au părăsit școlile după o lună, donă și au fost numiți alții.

Și totuși, au muncit cum au putut; iar dreptatea și adevărul iese din socoteala făcută în Iulie și August.

La școalele dela sate au fost înscriși 14200 copii, cam 60 de școlari de învățător, dintre cari au urmat regulat peste 8600.

La școalele dela orașe au fost înscrși 2546 copii, 50 de fie care institutor și au urmat regulat câte 40 școlari de institutor. Școlile rurale au dat 176 de absolvenți, iar cele urbane, unde a mai fost o continuitate de muncă în cei doi ani, 202 școlari. Numai cu zece ani în urmă au absolvit, atât în școalele rurale cât și în cele dela orașe, peste 1200 școlari.

În cele 53 gădini de copii au fost înscrși 2358 copii adică 45 de fie care conducătoare și au urmat regulat 1802, sau 36 copii de școală. Inspecția școlilor și a lucrurilor dela 2 Ianuarie și până în Iulie s'a făcut în 157 de zile, pe un drum lung de aproape 2000 kilometri.

Aceasta-i viața trecută a școlilor din județul Constanța vreme de 40 de ani. Războiul a lăsat urme adânci în suflete, pe care nici odată și nimeni nu le va putea șterge. Vor povesti bătrânii, copiii de azi, toate suferințele și toate sălbăticiile războiului, își vor aduce aminte și de cei cari i-au învățat carte și n'au avut vreme să le-o sfârșească, pentru că războiul le-a răpit pe bunul lor învățător. O cruce poate, în fața școlii, va vorbi multă vreme și învățătorilor, cari se vor perinda pe aici, de cei pomeniți de popor.

Ca și firea după o furtună năprasnică, așa și școala dobrogeană își urmează cursul tot mai liniștit, tot spre mai bine. Ea va împlini, an după an, lipsurile aduse de război și în cele din urmă privind înapoi, își va spune: încercările prin care am trecut au fost o jefă, dar și o isbândă—pri-viți-mă.

VASILE HELGIU
Revizor școlar Constanța

Școalele rurale din Dobrogea, înființate până la 1889

Localitatea	Data înființ.	Felul localității	Felul construcției	Felul populației	Numele și Prenumele învățătorului	Ce studii posedă	Salariul Lei			La ce școli a mai funcționat	
							Stat.	Just.	Com.		
JUDEȚUL TULCEA											
Malcoți-Prislava	1879	particular	—		Ion Popa	Normalist	1881	115	—	20	Harighiol, Chilia-veche și Jijila Tulcea
Mahmudia	"	proprie	cărămidă nearsă	Români	Rada Topor	Galați	1887	100	—	15	Sarinasuf Tulcea
Gâsla	"	"	"	"	I. C. Brătescu	Institutul Pedag. Vasile-Lupu, Iași	1873	130	—	—	Tigheci — Cahul Enichioi, Cartal-Bolgrad Osmancea — Constanța
Somova	"	"	piatră	"	Șt. Voinea 1)	Normalist-București	1874	100	—	10	Jud. Bacău, Domnești în jud. Putna
Niculitel șc. băieți	"	"	"	"	N. Ludovic	"	1876	130	—	—	Muravievca — Bolgrad
" șc. fete	1881	"	"	"	Elena Ludovic	Normal. El. Doamna	1881	—	70	30	Enichioi și Calica din jud. Tulcea
Be' dand	1879	"	cărămidă nearsă	Bulgari	Vas Flotur	Normalist-Galați	1881	115	—	15	Albeikioi și Canla Hucea din jud. Constanța
Luncavița șc. băieți	"	"	cărămidă	Români	Ioan Diaconu	Normalist-Bărlad	1881	115	—	—	Lupesti jud. Covurlui
" șc. fete	"	"	"	"	Servast. Diaconu	Șc. sec. fete Galați	1884	—	70	30	—

¹⁾ Autor de cărți didactice.

Satul-Non	"	proprie	piatră	"	Const. Matiescu	Institutul pedagogic-teologic Sibiu	1869	100	—	Cataloi jud. Tulcea
Greci șc. băieți	"	"	piatră	"	I. C. Ianculescu	Normalist-Galați	1879	100	—	Asarlă: jud. Constanța
" șc. fete	1884	"	"	"	Ecat. Călinescu	Reuniunea Iași	1877	100	—	Jijila jud. Tulcea Boasie jud. Constanța
Văcăreni șc. băieți	1879	"	cărămidă	"	Gh. Tără Lungă	Normalist-Bărlad	1881	115	—	Cocarg a jud. Constanța
" șc. fete	1884	"	"	"	Euf. Ștefănescu	5 cl. șc. secun. Galați	1883	70	—	—
Ostrov de jos	1879	"	piatră	"	Gh. Voia	Academia Iași	1864	100	—	Băleni — Covurlui Valea lui Isac — Cahul Rașova — Constanța
Garvăn	"	"	piatră	"	Matei Neculau	Seminar-Ismail	1878	100	—	Luncavița — Tulcea
Jijila șc. băieți	"	"	cărămidă	"	C. Mihăilescu	Normalist-Galați Seminar-Ismail	1880	115	—	Topalu — Constanța
" șc. fete	1884	"	"	"	Ecat. Mihăilescu	Azil Elena-Doamna	1880	115	—	Topalu — Constanța
Cerna șc. băieți	1879	"	piatră	Jum. Rom. Jum. Bulg.	Vasile Popescu	4 cl. se normale 4 clase seminar	1881	115	—	—
" șc. fete	1884	"	"	"	Cassandra Constantinescu	Șc. secundară Galați	1884	70	—	—
Chilia-veche șc. b.	1879	"	cărămidă nearsă	Jum. R. m. Jum. Ruși	Const. Popescu Măgureanu	Șc. Norm. București	1883	115	—	Almățui — Teleorman Jijila — Tulcea
" șc. fete	"	"	"	"	Elena Popescu	Șc. prof. din Brăila	1882	100	—	Calica și Chilia-veche Tulcea
Harighiol șc. băieți	"	"	cărămidă	Jum. Rom. Jum. Bulg.	C. Caraman	Normalist-Iași	1884	70	—	—

Localitatea	Data înființ.	Felul localității	Felul construcției	Felul populației	Numele și Prenumele învățătorului	Ce studii posedă	Salariul Lei			La ce școli a mai funcționat
							Stat.	Județ.	Com.	
" șc. fete	1887	propriu	"	"	Anghelina Den- drino	Externat	1887	70	20	
Dăeni șc. băieți	1879	"	cărămidă nearsă	Români	Francisc Enășe- cu	Normalist-Iași	1871	145	15	Târnăveni și Miclăușeni— Roman Colib și — Bolgrad Ed. Ich. și Os. roval de 1844—Constanța
" șc. fete	1884	"	"	"	Elena Enășescu	Șc. centr. M. Bucur.	1880	115	15	Sarai—Constanța
Urombei	1880	"	gărd	"	Gh. Adam	Seminar	1880	100	15	—
Nalbant	"	"	piatră	Români și Bulgari	D. Cârjău	2 clase normale	1872	130	15	Oraciu, Anadol și Italia— Basarabia Seimeni mici și Para- chioi—Constanța
Centă-Bugeac	"	"	zid	Bulgari	Eleonora Nour	Șc. centr. fete Iași	1884	70	20	—
Zebil	1880	"	Școala la un loc cu Primăria, local de piatră	Români	D. Nițescu	Normalist-Galați	1835	70	20 20	—
Beștepe	"	"	cărămidă nearsă	"	Ion Done	Normalist-Iași	1867	160		Hagiabulata și Satul nou— Bolgrad
Sarighiol	1881	"	cărămidă	Hum. Rom. Hum. Bulg.	Vladim. Popovici	Comercială-Galați	1880	100		Carapehioi—Constanța Bașchioi—Tulcea
Sarighiol-Calica	"	"	cărămidă nearsă	Români	Ecat. Popovici	1 clasă gimnazială		70		

Cataloi	1881	propriu	"	Rom. Ital. Nemți Bulgari	N. Neicu	Normalist-Sibiu	1885	70	10	Prislava—Tulcea	
Bașchioi	"	"	piatră	Bulgari	Petru Dima	Seminar Ismail	1873	130	10	Noul Caragaci—Bolgrad Somova—Tulcea	
Cârjelari	"	"	nuele	Români	Aristia Marinov	2 cl. secundare institu- tul Bolintineanu	1882	100	30	Mihăilești—Vlășca	
Turcozia	"	"	piatră	"	Gh. Chisencu	Normalist-Iași	1876	130	20	Capaciu, Hagiurdu-Ba- sarabia Jijila, Satul Nou—Tulcea	
Pecineaga șc. băieți	"	"	"	"	Teodor Mărza	Normalist-București	1875	130	20	Brânza—Bolgrad Costangalia și Baimachia- Basarabia Cheringie, Mărcleanu și Co- chleni—Constanța	
" șc. fete	"	"	"	"	Maria Dobrescu	Șc. profes. Brăila	1882		70	30	—
Ciucurova	1882	"	"	Germani Ruși Români	Ilie Ștefan	Preparandă-Arad 3 clase reale-Germane din Vârșet 1857		70	15	Șipet-Timișoara 1859-82 Comisar școlar în Tran- silvania 1885	
Ciamurlia de sus	"	"	"	Bulgari	Eleni Grecu	4 cl. primare Galați	1872	100		Chilia veche, Calica și Sa- righiol jud. Tulcea	
Caramanchioi	"	"	cărămidă nearsă	"	Alex. A. Zăvoiu	Șc. normală Carol I Bu- curești	1888	70	25	—	
Frăcăței	1882	"	Școala la un loc cu Primăria, local de piatră	Bulgari omâni	Vasile Popescu	Normalist-București	1887		60	—	
Telița	1883	"	nuele	Hum. Rom. Hum. Ruși	I. Mateescu	Normalist Tg. J. n.	1888		60	15	Peletia—Constanța

1) Decorat cu medalia Serv. credincios.

Localitatea	Data înființ.	Felul localului	Felul construcției	Felul populației	Numele și Pronumele învățătorului	Ce studii posedă	Salariul Lei			La ce școli a mai funcționat
							Stat.	Județ.	Com.	
Meidanchioi	1883	propriu	Scoala la un loc cu Primăria, local de cărămidă	Români	El. Caraanghel	2 cl. secundare 1886	70	.	40	—
Sarighiol-Beidaud	"	"	piatră	Bulgari	D. Dimofte	Normalist-Bărlad 1880	115	.	.	Caraomer și Esecioi — Constanța
Atmagea	"	"	cărămidă nearsă	"	N. Negacinski	Șc. comerc. Galați 1881	100	.	10	Slobozia—Brăila
Enisala	"	"	piatră	Români	Alex. Alecu	Normalist Galați 1884	70	.	.	Tuzla—Constanța
Satu-Nou	"	"	gard	"	Sofia Popovici	Șc. secund. fete Iași 1881	70	20	.	—
Topolog	1884	"	nuele	"	Const. Cornescu	5 cl. liceu Iași 1886	.	80	20	—
Făgărașul Nou	"	"	piatră	"	Andrei Artimescu	Normalist Galați 1884	70	.	20	—
Merughiol	"	"	cărămidă nearsă	Ruși	El. Bogdan	2 cl. secund. 1882	100	.	15	Bujor.ști—Covurlui Văcăreni—Tulcea
Ciamurlia de sus Camena	"	"	piatră	Bulgari	Ecat. Popăzu	1 clasa normală „Elena Doamna” 1880	70	.	.	Gârlița—Constanța
Rachman	1885	"	"	Români	I. Popescu Costin	Normalist-Galați 1885	.	80	20	—
Luncavița-Rachei	1886	"	cărămidă	"	M. Vasilescu	Șc. normală a soc. 1887	.	80	15	—
Casimcea	"	"	Scoala la un loc cu Primăria, local de cărămidă	"	Rada Moroianu	Bacal. în Brașov 1880	70	.	40	—
Pisica	1888	"	cărămidă	"	Maria Miculescu	Șc. sec. fete Galați 1888	.	.	20	—

JUDEȚUL CONSTANȚA

Mangalia șc. băieți	1878 1879	propriu	piatră	^{1/2} Rom. ^{1/2} Turci	Iosif Careisa	Normalist 1881	115	.	20	Isaccea — Tulcea
" șc. fete	1879	"	"	"	C-tacța Moiesescu	Șc. centr. Craiova 1886	70	.	.	—
Bugeac	"	"	paiante	Români	Gh. Motarga	Normalist-Tg. Jiu 1885	70	.	15	Nălbant—Tulcea
Satul-Nou șc. băieți	"	"	cărămidă nearsă	"	I. Ionescu ¹⁾	Gimnaziu Galați 1882	70	.	12	Enigea—Constanța
" șc. fete	1888	"	"	"	Ecat. Ionescu	3 cl. secundare 1887	80	.	.	—
Mârleanu	1879	"	gard și nuiele	"	Atan. Vasiliu	Normalist-Galați 1881	115	.	40	—
Oltina șc. băieți	"	"	gard și paiante	"	Atan. Petru	Preparandia Iași și Seminarul din Huși 1863	160	.	10	Tomai—Cahul Buuc-Enghez—Constanța
" șc. fete	"	"	"	"	Nat. Petru	Externat Iași 1871	145	.	10	Tomai-Cahul
Cuzgun	"	"	Scoala la un loc cu Primăria, local de piatră	"	Al. Romilă	Normal.-T.-Severin 1882	115	.	18	Coslugea—Constanța
Lipnița-Coslugea	"	"	piatră	"	Gh. Ștefănescu	Normalist-Iași 1871	145	.	10	Tăbădești și Covana-Fălcu Leova—Cahul Topraisar și Satu Nou—Constanța
Gârlici șc. băieți	"	"	zid	"	D. Gavrilescu	Normalist-Iași 1878	160	.	10	Românești—Iași Herța—Dorohoi Băleni—Bolgrad
" șc. fete	1884	"	piatră	"	Ana Cinski	Scoala greacă secundară Ismail 1881	115	.	10	Rașova—Constanța
Ciebanu șc. fete	1879	"	cărămidă nearsă	"	El. Eftușescu	Șc. secund. Iași 1875	115	.	20	Topai—Constanța

¹⁾ Decorat cu medalia Serv. credincios.

Loc. litară	Data înființ.	Felul localului	Felul construcției	Felul populației	Numele și Prenumele învățătorului	Ce studii posedă	Salariul Lei			La ce școli a mai funcționat
							Stat	Județ	Com.	
" șc. băieți	1879	propriu	" "	"	Gh. Eftușescu	Normalist Iași	115	20		Basarabia
Aliman	"	"	zid	"	Maria Armeanu	Normalist București 1883	100	20		Saragea—Teleorman
Topraisar	—	—	—	—	—	—	.	.	.	—
Oșmanfăcă	1879	"	zid	Români Tătari	—	.	.	.	.	—
Rasova	1878	"	"	Români	Gh. Voită	normalist	.	.	.	—
Seimenii Mari	1878	"	"	"	Gr. Rozoleanu	.	100	.	.	—
Seimenii mici	1879	"	"	"	M. Vasiliu	.	100	.	.	—
Topal	1879	"	"	"	—	vezi anexa C.	.	.	.	—
Casapchioi	1880	"	cărămidă nearsă	Bulgari	Carol Vișinescu	Normalist-Iași	1876	130	20	Nerușai—Basarabia Chitia-veche—Tulcea
" Mihai-Viteaz	"	"	cărămidă	"	El. Dumitrescu	4 cl. prim., Tulcea 1880	100	20	.	—
Beilic șc. băieți	"	"	piatră	Români	Nic. Andreescu	Normalist-Galați	1882	115	15	—
" șc. fete	"	"	"	"	Smarand Ande.	Șc. profesională	1883	115	.	Cochirleni—Constanța
Parachioi șc. băieți	"	"	"	"	Ioan Negrescu	Normalist Iași	1872	130	10	Șișani—Fălcu Cișmele—Bolgrad Costulea și Ostrov—C-ța

șc. fete	1885	propriu			Olimp Negrescu	Șc. sec. fete Galați 1885	80	10	
Gărlita șc. băieți	1880		zid	Bulgari	N. Muzicescu	Normalist București „Carol I” 1879	115	10	Rașova—Constanța
șc. fete	1881				Eufr. Muzicescu	4 cl. prim. Câmpina 1885	70	10	
Esechioi	1880	partic.		$\frac{1}{2}$ Bulg. $\frac{1}{2}$ Turci	I. Șoltescu	2 cl. academ. M. hăl. 1863	160	10	Endecburnu și Cișmeaua vâruiță din Basarabia Oșmanfăcă și Cuzgun— Constanța
Gargălăcul mare	1881	propriu	piatră	Bulgari	Teod. Niculescu	Normalist 1881	70	15	Dela 1881—87 a funcționat la școala românească din Silistra
Caranlăc	1881			Români	C. Popescu	Seminar Hoși 1868	145	10	Smulți—Cuvurlui Oțina și Satu nou—C-ța
Lipnița				Bulgari	Ican. Atanasiu	Normalist-Galați 1881	115	15	
Canlia					Gh. Ghibăneanu	Normalist Carol I 1872	145	10	Noul Caragaci și Farmanca—Basarabia Topal—Constanța
Almalău șc. băieți					Petre Popescu	Normalist-București 1877	130	10	Babele—Basarabia Bugeac—Constanța
șc. fete					Smar. Popescu	Extern. fete Iași 1874	115	10	Gărlita—Constanța
Sarai			cărămidă nearsă	Români	Ioan Bănescu	Seminar Iași 1884	70	20	
Caracurată	1882			Români Germani Turci					

Localitatea	Data înființ.	Felul localului	Felul construcției	Felul populației	Numele și Prenumele învățătorului	Ce studii posedă	Salariul Lei			La ce școli a mai funcționat
							Stat	Județ	Com.	
Ciamurlia de jos	1882	"	paie, lut și nucle	Bulgari	Andrei Panaitescu		70	.	20	
Dobromirul din vale	"	"	zid	"	Const. Condrea	Normalist Iași 1871	145	.	10	Furmanca—Basarabia
Cărenasuf	"	"	piatră	"	Pangrăte Mitescos	Seminar Ismail 1872	100	.	20	Vlahchior—Constanța
Potur	"	"	paente	"	Gh. Petrescu	Normalist Carol I 1883	.	60	15	—
Asarlăc	1883	"	patră	"	Vas. Paraschiv	Normalist Bărlad 1880	.	80	15	Cochirleni și Aliman — Constanța
Ghiolpunar	"	"	"	² / ₄ Rom. ¹ / ₂ Bulgari	Const. Dinu	Normalist Galați 1883	115	.	10	—
Gârlița-Galița	"	"	"	Bulgari	Anghel Vădușcu	Normalist Carol I 1877	70	.	10	—
Potur-Hamangia	1884	"	"	"	Gh. Sorescu	Șc. norm. Prahova 1886	70	.	15	—
Dulgheru	"	"	"	Români	Gh. Boeru	Liceu Brașov 1881 Normala Deva	.	80	10	Caramurat—Constanța
Tur'a	1885	"	Școala la un loc cu Primăria, local de piatră	Bulgari	Th. Paraschivescu	Normalist București 1880	115	.	20	Isacea—Tulcea
Cartal Sîrîu	1886	"	piatră	Români	M. Lumezeanu	Normalist-Tg. Jiu 1884	.	.	80	—

ANEXA B

Scoalele urbane din Dobrogea infiintate până la 1889

No. corant	Localitatea		Data înființ.	Felul localului	Felul construcției	Felul populației	No. posturilor
Județul Constanța							
1	Constanța	șc. fete	1878				3
2	"	șc. băieți	1878	proprie	zid	Români Greci	3
3	Cernavoda	șc. băieți	1879	"	cărămidă	Români	2
4	"	șc. fete	1879	"	"	"	2
5	Hârșova	șc. băieți	1879	"	"	Români Turci	2
6	"	șc. fete	1879	"	"	"	2
7	Ostrov	șc. băieți	1879	"	zid	Români	2
8	"	șc. fete	1879	"	zid	"	2
9	Megidia	șc. băieți	1879	"		Români Turci	2
10	"	șc. fete	1879	"		"	1
Județul Tulcea							
1	Tulcea	șc. băieți	1872	part.	zid	Români Lipoveni Bulgari	4
2	"	șc. fete	1879	"	zid	"	3
3	Babadog	șc. băieți	1879	prop.	cărămidă	Români Bulgari Turci	2
4	"	șc. fete	1879	part.	"	"	2
5	Isacea	șc. băieți	1879	"	zid	Români	1
6	"	șc. fete	1879	"	"	"	1
7	Măcin	șc. băieți	1879	prop.	"	"	2
8	"	șc. fete	1879	"	"	"	2
9	Sulina	șc. băieți	1879	"	"	Toate naționalitățile	2
10	"	șc. fete	1880	part.	"		2

FOLKLOR DOBROGEAN

CÂNTECUL RĂZBOIULUI

Foaie verde ş'un dudău
S'a supărat Dumnezeu
De-atâta păcat şi rău.
A pus vrajba 'ntre popoare
Şi-i lasă ca să s'omoare
Pe Francezi şi pe Germani,
Că ei sunt mai mari duşmani.
De la Marna la Verdun,
Numai fum şi guri de tun,
Curge sângele nebun;
Iar mai sus pe-un deluşor,
Ce măcel şi ce omor!
Curge sângele la vale
De ia voinicul călare.
In Galiția de nord
Curge sângele pe glod
De ia gonitoru 'n not.
— Foaie verde iasomie
'N noaptea de Sânta Marie

Vine rândul României.
Bate toba, sun gorniştii,
Să s'adune rezerviştii,
Complectăşi la complectare
Că sunt gata de plecare.
Foaie verde de măr dulce
Ieşi măicuță 'n deal la cruce
Şi vozi țara cum ne strânge
Şi ne 'nșiră câte doi
Şi ne duce la tranșei.
Cad g'oanțele peste noi
Par'că-s picături de ploi
Şi Germanii vin şuvoi
Curge sângele şiroi.
Foaie verde matostat
Pământule blestemat,
De câți ani nu te-a plouat,
De sugi sânge închegat?

Cules' dela St. Perianu din Chiorcișme-Constanța, de Perianu V-le, normalist.

CÂNTEC DIN RĂZBOIU

Frunză verde trei migdale
Devale la Turtucaia
Curg gloanțele ca şi ploaia;
Şi ghiulelele grămadă
Vin ca fulgii de zăpadă.
Foaie verde bob năut
Cât e Oltul de adânc,

Eu mă mir cum l'am trecut;
L'am trecut cu meşteşug
Pe două scânduri de nuc
Şi pe doi maldări de stof.
Trecui Oltul jumătate
M'a cuprins Neamțul din spate
Şi Turcul din altă parte;

Și Bulgarul priu stufiș
Trăgea gloanțe pe furiș;
Și cum vine-un cositor,
M'a lovit drept în picior,
De-am rămas făr' de-ajutor
Și-am umplut lunca de dor.
Impărate Ferdinande

Dă poruncă printr'o carte
Surorilor de prin sate
Să nu poarte părul coc,
Că au frățiori în foc;
Să poarte părul pe spate
Că au frățiori la moarte.

*Cules dela Mihailache Manole din Pazarlia-Ghelengic-Constanța,
de Stan Mihail, normalist.*

CÂNTEC DIN RĂZBOIU

Foaie verde de secară
Mi-a trimis Regina 'n țară
Mi-a trimis Regina carte
Pentru fetițele toate
Să nu mai poarte mărgele
Că țara-i în chinuri grele;
Să nu mai poarte panglici
Că țara-i făr' de voinici;
Să nu mai poarte cercei
C'au pierdut prea mulți flăcăi.
Foaie verde trei scântei
Trei leaturi de boboci
Umblă Averescu 'n ei
Să-i împartă prin tranșei.
Din Oituz în Mărășești
Să stai, Doamne, să privești

Numai trupe românești
Prin tranșee și prin măști;
Tinerei fără mustață
Se luptă cu Nemți 'n față.
Foaie verde meri domnești
Să vii, mamă, să privești
Luptele la Mărășești;
Să vezi, mamă, cum luptăm
Și în sânge ne scaldăm;
Să vezi șrapnele venind,
Obuzele bubuind
Săbiile zăngănind,
Baionetele lucind,
Șrapnelele cum fac groapă,
Obuzele cum ne 'ngroapă.

*Cules dela Maria S. Neacșu din Topraisar-Constanța, de Gheorghiu
Radu, normalist.*

FOAIE VERDE TREI GRANATE

Foaie verde trei granate
Voi fetițelor din sate,
Rău ați fost, neică, ursate
Să n'aveți de flăcăi parte.
Țările luptă de moarte
Pentru sfânta lor dreptate;
Sa 'nvrajbit frate cu frate
Ș'au luat foc țările toate.
Foaie verde de trei flori
Dar și voinicii flăcăi
Sunt ursiți mai rău ca voi:

Țara-i ține concentrați
Să meargă peste Carpați
Să dea mâna cu-ai lor frați;
C'avem pe Bulgar în spate,
Pe Ungur la miază-noapte.
Dar pe Ungur când l'aș prinde,
Ca p'un câine l'aș întinde.
Mi-a strâns ofițeri, soldați
Mi-a luat buni și reformati;
Dispensații n'au să lupte,
Ci sunt obligați s'ajute,

Nu eu pâine, sau parale,
 Ci măcar cu boi și care
 Să transporte de mâncare
 Pân' aproape de luptare,
 Că de-acolo duc țărani
 În spinare ca țișanii.
 În țări s'au făcut spitale;
 Prin case mari și prin școale
 Doctori și cu domnișoare
 Stă ziua, noaptea 'n picioare,
 Dă la răniți ajutoare,
 Le dă țigări și bomboane
 Și-i leagă mereu la rane.
 — Măi, soldat, când ai murit
 Cine mi te-a jeluit?
 — Ia, păsările ciripind
 Și măicuța mea plângând.

Cules de T. Cergău, normalist, dela Paraschiva Tămaș din Cierăcci-Constanța.

C Â N T E C

Frunză verde salbă moale
 Te la Galați mai la vale
 Se aude-un zgomot mare
 De tunuri și de chesoane:
 Trece-un regiment călare,
 Pe secții și pe plutoane;
 Colonelul comandă;
 La stânga și la dreaptă;
 Soldații execută,
 Din inimă greu ofta.
 Colonelu-i întreba:
 Ce oftați soldaților?
 De dragul părinților,
 De jalea fetițelor,
 De mila copiilor?
 Frunză verde salbă moale,
 Să trăiți domn' Generale,
 Mai căutați la controale,
 La foaia de liberare.
 De când m'a mobilizat
 N'am dormit o noapte 'n pat,
 Numai pe pământ uscat,

— Da' cine mi te-a scăldat?
 Norii când s'au scuturat
 Și roua când a picat.
 — Cine mi te-a 'mpodobit?
 Iarba când a răsărit
 Florile când a 'nflorit.
 Să vii, maică, să mă cați
 În vârful Carpaților,
 În bătaia gloanțelor,
 C'acolo mi-a fost să mor
 Fără scândură de brad,
 C'am luat parte la atac.
 Dumnezeu s'o milui
 Și din mine-o răsări
 Vioarele și bujor,
 C'm fost al țării fecior.

Cules de Vasile Popa, normalist, dela Ene Gheorghe din satul Cierăcci-Constanța.

CÂNTEC SOLDĂȚESC

Foaie verde murele
 Pe sub malul Dunării
 Trec soldați cu cârdurile
 Blestemându-și mumele
 Care i-a făcut pe ei
 Așa nalți și subțirei
 De trece glonțul prin ei.
 De erau mai mititei
 Trecea glonțul peste ei.
 Foaie verde bob năut
 Trece trenul bubuind
 Vagoanele păcănind
 Răniții în el gemând

Cu sângele șiroind.
 Foaie verde baraboi
 Plângeți voi, plângem și noi
 Că ne-a rănit la războiu.
 La războiu la Turtucaia
 Vin gloanțele ca și ploaia
 Și ghiulelele cu droaia
 Foaie verde de trifoi
 Pică unul, pică doi
 Pic' o mie de eroi.
 Pică unu 'ntr'o cărare
 Și mi-l vede-o fată mare
 Și-i aprinde-o lumânare.

Cules dela M. Nițu din Frățilești-Ialomîța de Nițu Ion, normalist, Constanța.

CÂNTEC DIN TRANȘEE

Cucuruz cu frunza 'n sus
 Neamțu 'n groapă stă ascuns;
 De îndată ce-o ieși
 Drept în cap l'oiu nemeri
 Să-mi răzbun dorul de-ai mei
 Ce-au rămas sub jug la ei.
 El de-acolo 'n orice zi
 Strigă către noi de-acîi,
 Ca la ei să ne predăm
 Și acasă să plecăm;
 Însă noi nici n'ascultăm
 Nici în seamă nu-i băgăm.

Neamțule cu ochi șireți,
 Degeaba te încumeți;
 Noi așa am învățat
 Și părinții ne-au lăsat
 Ca de-a pururi la războiu
 Să nu mergem înapoi;
 Cî 'nnainte tot mergând
 Si pe dușman sfărâmând,
 Visul să ne împlinim,
 Țara să ne-o întregim
 Cu al Mureșului plai,
 Cum a stăpânit Mihai.

Cules dela d-soara S. Ionescu-Constanța de Caraman Nicolae, normalist.

CÂNTEC DE PE GRANIȚĂ

Foaie verde grâu curat
 Rău, mamă, m'ai blestemat
 De-am ajuns acum soldat,
 Acum când sunt însurat,
 Stau în armă rezemat
 Intru 'n codru 'ntunecat,
 În pustiul cel înalt

Și mă uit cu jale 'n sat.
 Decît viață 'n grăniceri
 Mai bine de mic să mori,
 Căci e viață 'ntunecată
 Și cu jale-amestecată.
 De când sînt în grăniceri
 Par'că sînt căzut din nori.

De când la hotar m'a dat,
Eu odihnă n'am aflat,
Sărbătoare n'am serbat.
Când e zi de sărbătoare
Lumea iese la plimbare.
Eu cu arma în spinare
Cu treizeci de 'ncărcătoare
Și mă duc în patrulare
Pân' la pichetul vecin
Amărât și plin de chin;
Tot cu ochi 'n spre hotar
Să nu vie vr'un bulgar;
Tot cu ochii pe dușman,
Doar o trece 'n acest an;
Tot cu ochii în spre ei
Dar cu gând la pruncii mei;
Căci inima nu mă lasă

Ca să uit dorul de casă.
Când de ei mi-aduc aminte
Dor cu jale mă cuprinde.
Foaie verde, foaie lată,
Să mă văd scăpat odată
Din astă pustietate!
Teamă mi-e că mor ca mâine
Și n'o ști nimeni de mine
Numai fiarele 'n pădure.
Când aș ști c'aș mai scăpa
Șapte zile le-aș serba,
Șapte zile într'o seară
Să mă văd la mine 'n țară
Să mă văd la locul meu
Și apoi... ce-o vrea Dumnezeu!
Să mai văd ai mei ce fac
Ș'apoi pot să mor cu drag.

Cules în satul General-Cernat, jud. Constanța, de Manea Victor, normalist.

CÂNTEC

Foaie verde trei migdale
Pe poteca dela vale
Cânt' un grănicer a jale.
Mândra-i face o întrebare:
— De ce cânti așa a jale?
Ori ți-e grea arma 'n spinare?
— Nu mi-e grea arma 'n spinare,
Ci mi-e dor de-acasă tare.
Foaie verde trei granate,
Trenule, n'ai avea parte

De șurupurile toate
Și de șina de sub roate,
Că prea mă duseși departe
Și nu-i cine să mă cate.
Tată-i mort și nu mai poate;
Mama-i putredă pe o parte;
Surorile-s mititele,
Nu știu cărările mele,
Și mai am doi frați mai mici
Nu știu sama printre munți.

Comunicat de E. Zlotea din Caramurat-Constanța.

FOAIE VERDE MATOSTAT

Foaie verde matostat
Spune-mi, mamă, adevărat
Ce ți-am fost eu vinovat
De-așa rău m'ai blestemat
Munții, codrii, să-i străbat
Și Dobrogea 'n lung și 'n lat
Pân' la oceanu 'nghețat?
Și iar verde matostat,

De-acasă când am plecat
Ziua bună nu mi-am luat
Nici o vorbă n'am lăsat.
Frații și surori s'au strâns
Și s'au pus cu toți pe plâns;
Mă plângeau surorile
Ca privighetorile;
Mă plângea sora cea mare

Cu coadele pe spinare;
Mă plângea a mijlocie
Cu părul pân' la călcâe;
Mă plângea și cea mai mică

Frunza 'n codru se despică;
Dar când mă plângea și mama
S'apleca de jale iarba.

Comunicat de E. Zlotea din Cara-Murat Constanța.

CÂNTECUL LUI IVAN

Măi Ivane, cruce 'n sân
Și la inimă păgân,
M'ai chemat să te ajut
Și ca luda m'ai vândut;
Eu mă zbat și ard în foc
Și tu stai ca piatra 'n loc.
Bată-mi-te cu amar
Câte pietre-s pe hotar,
Câte pietre sunt în stânci

Câte stânci în văi adânci!
Mă Ivane, barba ta...
Să puieze corbi 'n ea!
Pui când or da să crească
Ochii să ți-i ciugulească
Și cu ei în cioc să zboare
Cât e lumea pe sub soare,
Ca s'arate cum te bate
Sfânta noastră de dreptate.

Cules dela Bădilă Dumitru din satul Pazarlia-Constanța, de Mihăilescu E. Gheorghe, normalist.

CÂNTECE DIN RĂZBOIU

Când o fi, mamă, să mor
Să mă plângi, mamă, cu dor;
Cu dor, mamă, și cu milă
C'am rămas numai c'o mână;
C'o mână și c'un picior
Ș'am ajuns un cersetor.
Și iar verde foi de nucă
Cântă cucul jos în luncă
Și-mi cântă mie de ducă,
Să mă duc și să mă 'ntorc,
La tranșei ca să pun foc
Aoileo! tranșei, tranșei,

De trei ani săpăm la voi
Și v'ați dărâmat pe noi!
Iar tu, Dunăre, turbată,
Ne-ai 'necat oștirea toată.

* *

La fabrică la Berlin
Se lucrează un Zepelin,
Zepelin cu bombe mari
Ce omoară militari;
Zepelin cu bombe mici
Ce omoară tot voinici.

Culese dela demobilizații din comuna Pantelimon-Constanța, de C. Martinescu, normalist.

DOINĂ

Si-am zis verde foaie lată,
Maică, inimă de piatră,
Mai scobori din cer odată
Să vezi, maică cum trăiesc,

Pe lume cum vecuesc:
O zi bună, două rele,
Așa trec zilele mele;
O zi bună, una rea,

Aşa-mi petrec viața mea.
Să știu, maică, c'ai veni
Drumul ți l'aș pardosi
Cu piatră, nisip de mare

Să vii, maică, tot mai tare;
Nisip și piatră mărunță
Să vii, maică, tot mai iute.

Cules dela Elena Gheorghe din Seimenii-Mici Constanța, de Chirilă Dumitru, normalist.

CÂNTEC DOBROGEAN

de sub ocupația străină

Foaie verde mărăcine,
Mai bine d'un an de zile
Viaș' amară ce-am trăit!
Multe zile-am chinuit!
Cu bulgarul, șarlatanul
Și cu hoțul de germanul.
Ne-au mâncat, ne-au înșelat,
Dar acum li s'a 'nfundat.

Cules de normalistul T. Cergău, de la Ion Moise din satul Cierăcci Constanța.

CÂNTEC DE DOR

Sus e luna, jos e noru,	De nu poți trece călare.
Departe-i mândra cu doru;	Dar nu-i vina calului
Departe-i mândra, departe	Nici a potcovarului,
Două vămuri ne desparte	Ci e vina mândrei mele
Două vămuri ș'un deal mare	C'a pus casa 'ntre vâlcele.

Cules de normalistul T. Cergău de la N. Spătăceanu din satul Cierăcci-Constanța.

CÂNTEC

Grânele vara se coc,	Cășlegile încă trec
Zis-a badea să nu joc	Si eu tot fată-mi petrec.
Pân' la storsul vinului,	Bădiță, sufletul meu,
Când oiu fi mireasa lui.	Pedepsite-ar Dumnezeu
Postul iată c'a trecut,	Nici mai bine, nici mai rău
Badea 'n ciudă mi-a făcut;	Numai cum oiu zice eu!

Cules de la Pricopia M. Pricop, din Abdulah-Constanța de Ștefan Andrei, normalist.

CÂNTEC

Foaie verde de mohor
 Pasăre de la izvor
 N'ai văzut pe-al meu fecior ?
 — L'am văzut la București
 Săpa la tranșei nemțești
 Și mi-a spus să nu-i duci dor
 Că de-o fi o pace 'n țară,
 O veni la primăvară,
 Iar de-o fi vre-o răutate
 Ți-o trimite numai carte.

*Cules de la D-ra Radu din Capugiin-Constanța, de Măndru N. I.,
 normalist*

CÂNTEC

Foaie verde de mohor	Că sunt singurel pe lume,
Dimineața când mă scol.	Strein ca un pui de cuc,
Intâi plâng și-apoi mă spăl	Strein oriunde mă duc
Si mă rezăm de usciori	Și n'am nici un cunoscut;
Și mă uit în sat cu dor	P'un drum plec, p'un drum mă
Cum trec frați la frățiori,	duc
Surorile la nurori.	Strein sunt unde mă duc.
Dar la mine n'are cine,	

Cules de la St. Perianu din Chiorcișmea-Constanța, de Vasile Perianu, normalist.

CANTEC DE DOR

Pe unde-mi umblă doru	Argatul grăia așa :
Nu poți să mai ari cu plugu,	Haideți, hai, vacile mele,
Că s'agață plugu 'n dor,	Să ar tot câmpul cu ele,
Și trag boii de s'omor.	Să semăn grâu și secară
Unde umblă dragostile,	Ca să scot foamea din țară;
Poți ară cu vacile;	Că-s de trei ani în războiu
Plugul merge vâjiind,	Și-a intrat foamea în noi;
Vacile trag rumegând	Suntem goi și fără haine,
Și argatul lor cântând.	Măcar să scăpăm de foame.
Și din gură cum cânta,	

*Cules dela Anica I. Mihai din Cogelae-Constanța, de Caraman C.
 N., normalist.*

CÂNTEC

Foaie verde salbă moale
 La puțul cu două zale
 Duios plânge-o fată mare
 De ursita care-o are.
 Și iar verde salbă moale
 N'am cui face o rugare
 Să-mi taie plopul din vale,
 Să-mi facă un pod pe mare
 Să treacă neica călare,
 Cu cămașa albă floare,
 Spălată de-o fată mare.

Cules dela Pletea N. din Capușin-Constanța, de Mândru N. I., normalist.

GHIȚĂ CĂTĂNUȚĂ

(Baladă haiducească. Variantă)

Pe cel deal, pe cel colnic
 Trece-o mândră ș'un voinic;
 Și voinicu-i frumusețel,
 Parcă-i tras printr'un inel;
 Și mândruța-i gălbioară,
 Când o vede neica, moare:
 Ghiță-i cu mândruța lui
 Cu d'alba drăguța lui,
 Și doispre'ce armăsari
 Doisprezece lăutari.
 Din câți lăutari avea,
 Nici unul nu-l mulțumia,
 La mândruța se 'ntorcea
 Și din gur' așa-i zicea:
 Cântă-ți, mândro, cântecul,
 Că mi-e drag ca sufletul;
 Cântă-ți, mândro, cântecelul,
 Că mi-e drag ca sufletelul.
 Dară mândra ce zicea?
 Bucuros, Ghiț' aș cânta,
 Dar mi-e glasul femeiesc
 Și s'aude-a haiducesc;
 Și-i puternic la cântat
 Si s'aude 'ndepărtat.
 Mândra 'n cepe a cânta,
 Munții mi se clătina,
 Văile îmi clocotia

Și Codrea mi-l auzia.
 Și cum Codrea-l auzia,
 Înainte le ieșia:
 Darabană de haiduci,
 Cin'zeci, mare, fără cinci.
 Pân' la patru zeci și cinci.
 La luptă mi se lua
 De când soare răsăria
 Și 'n chindie ajungea;
 Zi de vară până 'n seară
 Ghiță și Codrea luptară.
 Dară Ghiță ce zicea
 Brâul când se deslega?
 Spre mândra-i se întorcea
 Și din gură o 'ndemna:
 — Lasă, mândro, calu 'n frâu
 Și-mi leagă pustiul brâu.
 — Luptă Ghiță, luptă, dragă.
 Și nu-ți pară că e șagă
 Căci care oți birui
 Tot de-un bărbățel mi-oți fi!
 Ghiță cum o auzia,
 Tare rău se năcăjia
 La Codrea se repezia
 Și-așa bine mi-l trântia
 De pe loc că și plesnia.
 La mândra se înturna

Și din gur' așa-i zicea :
—Hai, mândrușo, la Bogdan
Unde-am avut târla an.
Nouă clăi de fân cosit
La toate vârf le-am făcut ;

Numai una a rămas
Să-i fac vârf în acest ceas ;
De-o vrea bunul Dumnezeu
Să-i fac vârf cu capul tău.

Cules de Pușcașu Gh., normalist, dela Neculai Jarnea din Cara-Murat-Constanța.

PE SUB DEAL, PE SUB PĂDURE

Pe sub deal, pe sub pădure
Trece o nevestă 'n lume
Fugită de la bărbat
Cu pruncuș nebotezat,
Pruncușorul tot plângând
Și nevasta suspinând.
Ea din gură îmi grăia :
—Taci, pruncule, nu tipa
Căci pe noi ne-or auzi
Valeo ! hoșii pădurii.
Nici vorba n'a isprăvit
Și hoșul a și ieșit
Și din gură i-a grăit :
—Of, nevestă, lumea noastră !
Țipă-ți pruncul la pământ
Și hai cu noi la hoșit.

—Ba eu pruncul n'oiu țipa,
Că mi-i scump ca viața mea.
Că pruncul meu e 'nvățat,
În apă caldă scăldat
Și în leagăn legănat
Și 'n colo și 'ncoace dat.
Ștrigă hoșu-a doua oară :
—Of, nevestă, lumea noastră !
Țipă-ți pruncul la pământ
Și hai cu noi la hoșit,
Că i-om face legănuț
Într'un vârf de cârpenuț ;
Vântul când o trăgăna
Ploile ți l-or sclălăda ?
Oare țafă cin' i-o da ?
Da Măicuța Precista.

Cules de Titus Cergău, normalist, dela Ion Moise din satul Cierăcci-Constanța.

CÂNTEC HAIDUCESC

M'a făcut mama haiduc
Fără băț, fără nimic,
Fără paloș și pistoale,
Numai cu palmele goale.
Mă dusei la hălăciugă
S'aleg de-o biată măciucă
Nici mai mare, nici mai mică
Numai cât încape 'n glugă.
Mă dusei pe la tufani
Să omor la ai mocani,
Să iau galbeni și parale
Drăguțe la numărare ;
Și ieșii la drumul mare

Și-mi ieși un boier mare :
—Bună ziua, boier mare !
—Mulțumescu-ți dumitale !
—Ia dă-mi două, trei parale !
Dar boierul ce zicea ?
Hai sic. . . . în m. !
Aoleu ! măicuța mea !
Mă făcui micuț în glugă
Să scot drăguța măciucă ;
Da' el credea că-i dau urdă.
Și 'ncepui a număra,
Cu măciuc 'a-l măsura.
Dădui una, dădui două,

N'a asteptat pân' la nouă :
Scoase cin'sute de lei :
Nici nu m'am uitat la ei.

Și dădui de sapte ori,
Și dădui de nouă ori,
Scoase mii de gălbiori.

Cules de Pușcașu Gh., normalist, dela N. Jornea din Cara-Murat-Constanța.

COLEA 'N VALE LA MOLINĂ

Colea 'n vale la molină
Este-un puț cu apă bună
Ș'o pârlită de mașină,
Se duc fetele de mână.
Acolo de ajungea,
Logofătul poruncia :
—Sue lană pe mașină
Că dau cu cravașa 'n tine !
—Iacă neică m'am suit,
Oasele mi le-am zdrobit.
Oprește, neică, vaporu
Că mi a apucat picioru ;
Oprește, neică, mașina

Că mi-a apucat și mâna ;
Oprește, neică, valeu !
Să vie și tatăl meu,
Să-mi adune oasele
De pe fusul troambelor ;
S'adune oscioarele
Din ciurul toazelor !
Colea 'n vale la fântână
I-o pârlită de mașină
Unde-a pierdut Iana mâna,
Mănușita și piciorul
Mai la vale tot trupșorul.

Cules dela Gh. Coman din Tortoman-Constanța, de Constantinescu N., normalist.

CÂNTECUL LUI VLAICU

Frunză verde sălcioară
Intr'o zi de primăvară,
Bună veste intră'n țară,
C'a venit de peste munți
Din frumosul sat Fierbinți
Făt frumos și tinerel,
Numit Vlaicu Aurel ;
Și-a venit cu tainic dor,
Să cuprindă lumea 'n zbor,
Ca un șoim vestit de plai
De pe vremea lui Mihai ;
Și s'așază 'n București
Lângă curțile domnești,
Fermecând o lume 'ntreagă
Cu-a lui pasere pribeagă,
Ce sboară tot spre Carpați,
Către frați 'nstreinați.
Dar nu trece doi, trei ani,

S'aprinde focu 'n Balcani,
Când Românii au sărit
Și pe loc l-au potolit,
In frunte cu Vlăicușor
Ce făcea minuni în zbor.
Frunză verde trei stejari
Vlaicu-mi trece spre Balcani,
Făcând recunoașteri mari
Cu-a lui pasere măiastră,
Drept în Sofia să-mi iasă ;
Suindu-se tot mai sus,
Ca să nu fie ajuns
De tunul Bulgarului,
Pe munții Balcanului
Iar Danef când l-a văzut
N'a mai știut ce-a mai vrut ;
Tare s'a înspăimântat,
Iute pacea a 'ncheiat

În orașul București,
Fala Țării Românești.

Vlaicule, Vlăicuțul mamei,
Așa ți-au voit dușmanii :
Când ai dat să treci Carpații,
Să dai mâna cu toți frații,
Norocul te-a părăsit,
Pasărea te-a prăbușit,
Și pe tine te-a zdrobit.
Cu salvarea te-au luat
Și'n Cămpina te-au băgat ;
Doctorii te-a 'nbălsămat,
Și în tren te-au așezat,
În București te-au adus,
În Sfântul Gheorghe te-au pus
Te-au ținut două, trei zile
Ca să vie toți la tine :
Prietenii și-ai tăi frați
De dincolo de Carpați,
Cu flori te-au încununat,
Decorație ți-au dat,
C'ai fost brav și devotat.

La groapă când te-au pornit,
Pe la Palat te-au trecut,
Rege, Regină te-au plâns
Cu toți miniștrii la rând
Până te-au pus în mormânt ;
Armata ți-a defilat,
Lumea 'ntreagă te-a jelit
Dela mare pân' la mic ;
Iar de-asupra pe mormânt
Trei fetițe plâng la rând :
Plânge sora mare, trate,
Cu păr aurii pe spate ;
Jelește cea mijlocie
Cu părul pân' la călcâie ;
Jelește și cea mai mică
Frunza 'n codru se despică.
Te-au plâns frați, te-au plâns su-
rori

Și-ai Ardealului feciori ;
Te-a plâns mamă, te-a plâns tată
Te-a plâns România toată.

*Cules dela Pricopia M. Pricop din satul Abdulah-Constanța, de Ste-
fan Andrei, normalist.*

*cf. Analele 2017
II (1921), nr. 2, p. 308*

FOLKLOR BULGARESC DIN DOBROGEA

Cules din satul Casapchiori (Constanța) de N. Crivelescu, normalist

COLIND

Došli sme vii
Dobri goste,
Dobri goste,
Coledari.
Došli sme vii
Văv polunosti,
Da vi nosim
Blaghi vesti:
Bog se rudi
Snoști vecer,
Snoști vecer,
Po vecera...
Ot Boga vi
Mnogo zdravi!
A ot nazi
Veselbița!
Da ste zdravi
De godina!
Da ste jivi
Do amina!

Venit-am la voi
Oaspeți buni,
Oaspeți buni,
Colindători.
Venit-am la voi
In miezul nopții,
Să vă aducem
Vesti bune:
Dumnezeu s'a născut
Astă seară,
Astă seară,
Pe 'nserate.
De la Dumnezeu
Multă sănătate!
De la noi
Veselie!
Să fiți sănătoși
Până la anul!
Să trăiți
In veci!

Cules dela Ilie Mitin, de 19 ani, din Casapchiori.

CÂNTEC DIN POSTUL PAȘTILOR

când se joacă hora neîncheiată

Orev, orev, zi'en orev,
Cătu răsteși pu plănină,
Pu pl. nină pu răvină,
Padălu lută slăna

Nuc, nuc, verde nuc
Când crești pe munte
Pe munte și pe câmp.
Cade brumă arzătoare

Cătu mone mălcă muma.
 Brălăi muma bujur țveti
 Em gui brălă, em placălă:
 Lulo boje, mili boje,
 Ză șto'mie bujur țveti
 Că tu neamăm părvu liubi,
 Az dă bira, to dă gledă,
 I az dă chice, to dă zemă?
 Iz pătiu vărvi iuluvaci,
 Iuluvaci, biluvaci.
 To nă Stancă pudumă;
 Mălci, Stanche, ni dei placă!
 Az șe bade pervu liubi
 Ti șe bireși, i az șe gledăm;
 Ti șe chiciși, i az șe zământ.

Ca mine o mică fată.
 A adunat fata flori de bujor
 Le aduna și plângea
 Ah, Doamne, milostive Doamne,
 De ce mai sunt flori de bujor
 Dacă n'am pe întâiul iubit,
 Eu să le culeg, el să le priviască,
 Eu să mă gătesc, el să le ia?
 Pe drum trece văcarul,
 Văcarul, bivolarul.
 El vorbi Stancăi:
 Taci, Stanco, nu mai plânge.
 Eu voi fi primul tău iubit.
 Tu să culegi, eu să privesc,
 Tu să te gătești, eu să ți le iau.

Cules de Lucreția Dumitrescu, învățătoare, dela o fată mare din Casapchioi-Constanța.

RADU ȘI TUDOR

Căcăvi pomen e stanalo
 Na Beidaut, selu guleamu,
 Na Ciulac Vălcuță svadbă?
 Sfirchi i căvali sfirehă;
 Na burba, na pilivanstu,
 Radi i Tudur dvamă.
 Tii să zălavehă;
 Beli-si rățe plescăhă.
 Radi Tudur zălavă
 Sin' gu nibe izgână
 F cerna zimea gu putupi.
 Tudur du Bogă isvică:
 Po scoru Dina dă dode.
 — Dițata Dino dă gledăș
 I Dimca dă gă jeniș.

Ce ispravă s'a ntâmplat
 In Beidaut, sat mare,
 La nunta lui Ciulac Vălcu?
 Fluieru și cavale cântau;
 La trântă, la pelivănie
 Radu și Tudor
 S'au apucat;
 Mânile albe plesnau.
 Radu îl prinse pe Tudor
 Si-l ridică în cer
 Și 'n pământul negru îl izbi.
 Tudor strigă pân' la Dumnezeu:
 Să vie iute Lina.
 — Să vezi de copii, Dino,
 Și s'o măriți pe Dimca.

Cules dela Maria Ivanova din Casapchioi.

STOIAN ȘI URSUL

Stuianedeșe i pieșe,
 Maică-mu u divan stueșe,
 Stăclă ceșe tea dărjeșe;
 Toi să put musta pusmivă.
 Stuianuva maiceșe

Stoian bea și mânca,
 Mamă-sa ' divan ședea,
 Pahar de sticlă ținea;
 El pe sub mustață râdea.
 Mama lui Stoian

Tea na Stuiian dumăşe :
 Stuiene, sinio, Stuiene,
 Cătu ideş i pieş,
 Şto să put musta pumivaş ?
 Stuiian mame dumăşe :
 As şi tă, mamă, pupităm
 De dă să, mamă, puserie ?
 Ci mă Țariu vicăl.
 Ci imă mecica pilivan,
 Şes gudini hranena,
 Tri gudini ucena.
 — Se şi tă, mamă, nameret,
 Stuiian maică-si pusluşe
 I si pri Țari utide
 I si na Țariu vicăl :
 Țariu liu, Sulimaniuliu,
 Zăsto ma vicaş, Țariuliu ?
 De tii toita mecica,
 Mecicata pilivaneata ?
 As dădah da se pubore.
 I să Stuiian fanalo
 Săs mecicata da se bore ;
 I să puboreha
 Tri dena i tri noşte.
 Netu să mecica ustavă,
 Netu Stuiian umuriavă,
 Cătu Stuiian răsărdisă,
 Ci si mecicata izgână,
 I du nibe izgână.
 'F cerna zimi agu putupi.
 I sărțetu i izvade
 I na Țariu gă zănese
 I na Țariu dumăşe :
 — Na ti, Țare, mecicata.
 Mecicata, pelivaneata.
 Cătu trescă tă trise,
 Săs nea da sa iştiravăş.

Vorbi lui Stoian :
 Stoiene, fiule, Stoiene,
 Când bei şi mănânci,
 De ce răzi pe sub mustată ?
 Stoian spuse mamei sale :
 Eu, mamă, o să te 'ntreb
 Unde să mă ascund, mamă ?
 Căci m'a chemat Țarul.
 Si are un urs voinic,
 Şase ani hrănit,
 Trei ani învăţat.
 — Maică, tot o să te găsiască.
 Stoian o asculta pe măsă
 Şi se duse la Țarul
 Si Țarului i-a spus :
 Țarule, Solimane,
 De ce mă chemi, Țarule ?
 Unde ți-i ursul,
 Ursul voinicul ?
 Am venit să mă trântesc.
 Şi se apucă Stoian
 Cu ursul să se trântiască ;
 Şi se trântiră
 Trei zile şi trei nopţi.
 Nici ursul nu se lăsa,
 Nici Stoian nu obosia
 Şi când mi se supără Stoian,
 Si mi l înşfăcă pe urs,
 Il ridică până 'n cer
 Şi-l izbi în țărâna neagră.
 Apoi îi scoase inima
 Şi i-o dete Țarului
 Şi Țarului îi zicea :
 Na-ți Țarule, ursul,
 Ursul, voinicul.
 Când frigurile te-or tremura
 Cu ea să te lecueşti.

Cules dela Ilie Mițiu (19 ani) din Casapchiori.

CÂNTECUL LUI STOIAN

Povniş li, mamă, znaiş li
 V'ga beşi zla zimă,
 Zla zimă, gladnă gudină,
 I lii behme devet drugari,

Ții minte, mamă, ştii :
 Când era iarnă grea,
 Iarnă grea foamete mare,
 Ne-am întovărăşit nouă prietenî,

Să zăcălnahme: cogutu sreşnim Ne-am jurat: pe cine-om întâlni
 Săs crăftă mu dă să pricistim. Cu sângele lui să ne 'mpărtăşim.
 Sreşnahmi, mamă, sreşnahmi, Şi-am întâlnit, mamă, am întâlnit,
 Sreşnahmi bati i bulca Am întâlnit pe nenea şi cumnata
 Săs măşcă rojba. Cu un prunc băeşaş.
 Sicichite mirno minaha; Toţi trecură în pace;
 As mirno ni minah; În pace eu n'am trecut:
 Drăpăm bati i bulca u gurata, Am atras pe nenea şi cumnata în

Nătăhnam deditu na şiş
 Turem bulca da pei, i bati

Dă varti deditu uf ogănea;
 Setne ustaeh-ghi tam,
 Stignam moita verna drujina
 Sreşnahmi, mamă, sreşnahmi,
 Sreşnahmi ină perdeă;
 Ot tri stărni ogăn zapaleh
 Cugatu ofşite bleinea,
 Zvezdite ut-nibetu padaha.
 U tam să săvărnahmi,
 Minahne pri ini grozde:

Sicichite, mamă, cusnahă;
 Az, cătu pusednah,
 Moita răca isăhnă.
 — Stuiene, mamă, Stuiene,
 Devet gudini lîja-l si
 Devet pustelchi izgni,
 Oşte devet dă lîjîşi,
 Pu cuneş, noşum, dă mineş,
 Săs iglata dă să putpirăş
 Săs stălbă u gărnetu dă slejiş
 Na dănutu turschi dă sedniş.

pădure,
 Am înfipt copilul în frigare,
 Pusei pe cumnata să cante şi
 pe nenea
 Să 'nvârtească copilul pe foc;
 Apoi i-am lăsat acolo,
 Şi ajunsei ceata mea credincioasă.
 Am întâlnit, mamă, am întâlnit,
 Am întâlnit o târlă;
 Din trei părţi foc i-am pus
 Când oile behăiau,
 Stelele din cer cădeau.
 De-acolo ne-am întors
 Şi-am trecut pe lângă nişte stru-
 guri:

Toţi, mamă, au gustat;
 Eu, când am vrut să gust,
 Mâna mi s'a uscat.
 — Stoiene, mamă, Stoiene,
 Nouă ani ai zăcut,
 Nouă saltele ai putrezit,
 Încă nouă să mai zaci,
 Pe aţă ca pe pod să treci,
 În ac să te razimi,
 Cu scara în oală să cobori,
 În fundul oalei turceşte să şezi!

Cules dela Maria Ivanovna, de 18 ani, din Casapchioi.

FEMEILE

(Povestire tătărească)

Eră odată un om care avea o fată așa de bună și de frumoasă, cum rar mai poți găsi, — și de aceea era râvnită și pețită de toți flăcăii de prin prejur.

Odată veni unul și o ceru. Cum flăcăul eră de neam bun, frumos și bogat, tatăl i-o făgădui. După aceea veni un altul și văzând că tatăl nu vrea să i-o dea, — fiindcă o făgăduise celuilalt, — trimise vorbă că dacă nu-l primește de ginere, atunci el va veni cu tot neamul lui și-l va omori, îi va pustii toată averea și-i va lua fata. Omul n'avu încotro și făgădui fata și acestuia. La urmă veni un fiu de pașă, — adus de faima fetii, — ca s'o ceară și omul n'avu ce face și-i dete și acestuia răspuns bun.

Acum, ce eră să facă bietul om? Se sbătea, dându-și cu pumnii în cap și smulgându-și părul, căci avea numai o singură fată și o făgăduise la trei flăcăi. Intr'o zi, mergând el amărât pe câmp, se întâlni în drumul lui cu un pustnic, care strângea burueni pentru mâncare; eră tare bătrân și avea o barbă albă revărsată peste piept. Pustnicul, — văzându-l pe om amărât, — se opri din cules, puse mâna streășină la ochi și-l întrebă de ce este necăjit. Omul îi povesti tot amarul lui, iar bătrânul cu barba albă îi zise:

— „Nu mai fii necăjit, căci te scap eu. Să mergem amândoi la casa ta!“ Și porniră la drum. Pe când mergeau, pustnicul întrebă:

— „Ai acasă o cățea și o pisică?“

— „Am, răspunse omul, — dar ce faci cu ele?“.

— „Vei vedea!“ și porniră înainte.

Când ajunseră acasă, omul aduse pustnicului că-

țeaua și pisica. Bătrânul întinse toiagul, spuse încet câteva vorbe neînțelese și deodată căteaua și pisica se prefăcură în două fete, care nu se deosebiau întru nimic de cea a omului.

— „Uite, — zise pustnicul, — ai acum trei fete, pe care nici tu nu le poți deosebi una de alta; dă fiecărui pețitor câte una și pace bună.“

După aceea bătrânul își luă toiagul și plecă.

Omul, rămas singur cu cele trei fete, nu mai cunoașteă nici el care este fata lui cea bună.

În urmă, au venit cei trei flăcăi și au luat fiecare câte o fată, făcând nunți mari cu alai.

Vreme de un an după aceea, i s'a făcut dor omului și s'a dus să-și mai vadă fetele și ginerii. Amers el mult pe jos și într'o seară a ajuns la unul din ei. A găzduit bine, a mâncat bine, ca la fata și ginerele lui. A doua zi de dimineață, stând de vorbă cu ginerele său, l-a întrebat cum o duce cu femeia? Acesta răspunse:

— „Aș duce-o bine, numai atât că uneori urlă la mine ca un câine“.

Omul pricepă că aceasta era fata făcută dintr'o cățea. Plecă de aci și se duse la cel de al doilea ginere. Când întreabă cum o duce, i se răspunse:

— „Aș duce-o bine, numai atât că uneori mă zgârie ca o pisică“. Și omul pricepă că aceasta era făcută dintr'o pisică. Când ajunse la cel de al treilea ginere și-l întreabă cum o duce cu femeia, acela îi răspunse:

— „Sunt foarte mulțumit și n'am nimic de zis“.

Omul începă să plângă, căci acum își recunoscă fica lui cea bună.

Și de atunci în lume sunt trei feluri de femei: cele născute din femei, din cățea și din pisică. Să te ferească Dumnezeu să ai parte de vreuna din cele două din urmă.

Culeasă de la Zecheria Duvagi, tătar din satul Pervelia, Com. Tallăgeac, Jud. Constanța de

I. DUMITRESCU
Învățător-Pervelia

DIN LEON DIACONUS

Războiul bizantino-rus între Ion Tzimisceș și Swiatoslav LA SILISTRA

Cartea IV cap. 5. Pe când (împăratul Nicephor) își trecea timpul cu acestea ¹⁾, iată că veniră soli de la Moesi ²⁾, spunând că stăpânitorul lor își cere obişnuitul tribut și că pentru aceasta au fost trimiși la împăratul. Iar acesta, umplându-se de mânie peste firea lui,—căci de altfel era un om măsurat și nu se lăsa stăpânit dintr'odată de vre-o supărare,—ridicându-și glasul zise: «E o rușine ca Romeii, victorioși prin arme asupra ori căruia dușman, să plătiască tribut ca sclavii unui neam scythic păcătos și spurcat!» Apoi, întorcându-se către tatăl său Bardas—căci din întâmplare se afla alături, având rangul de Caesar—îl întrebă, parcă nedumerindu-se: „oare ce vor Moesii de la mine cu tributul acesta pe care-l pretind Romeilor? Sau poate că m'am născut să fiu sclav? Și oare voi plăti tribut Eu, augustul împărat al Romeilor, unui neam spurcat și calic?”. Porunci apoi ca solii să fie palmuiți peste obraz și le zise: «haide, plecați și vestiți pe stăpânul vostru cel îmbrăcat în cojoc că în curând prea puternicul și prea strălucitul împărat al Romeilor îi va călca țara și-i va plăti tributul cu vârf și îndesat: ca să se învețe minte, de trei ori sclavul din strămoși, și să cunoască pe Domnii Romeilor ca stăpâni,

1) Cu serbările pentru cucerirea cetății Tarsus din Asia Mică.

2) Moesi=Locuitorii dintre Balcani și Dunăre.

iar nu să le ceară tribut ca unor robi». Zicând acestea, îi trimise spre țara lor; iar el, strângându-și toată armata, porni în potrive Moesilor și câte cetății erau vecine cu Romeii, pe toate le cuceră prin atac. Însă mai apoi, cunoscând locurile și văzându-le sălbatece tare și pline de păduri,—căci poetic vorbind în Țara Moesilor „relele se îngrămădesc pretutindeni peste rele“, plină fiind această țară de codri și prăpăstii și mlaștini și de bălți, fiind apoasă țara și acoperită de păduri dese și închisă de pretutindeni de munți neștrăbătuți și așezată lângă Haemus și Rhodope și brăzdată de râuri foarte mari,—toate acestea văzându-le Nicephor, s'a răzgândit să-și mai ducă armata nealcătuită a Romeilor prin locuri primejdioase, ca să nu cadă ca o turmă spre măcel în mâinile Moesilor. Căci se povestește că nu o singură dată s'au războit Romeii prin clisurile Moesiei și că au fost nimiciți în chip dureros.

cap. 6: Deci luă hotărârea să nu se mai primejduiască prin acele locuri grele și sălbatece, ci, adunându-și armata, se întoarse la Byzanț și apoi, chemându-l pe Calocyres, pe care-l înzestrase cu demnitatea de patrician, un om îndrăzneț și înflăcărat, îl porni la Tauroscyții pe cari în graiul comun îi numim Ruși, că să le împartă aurul dat de dânsul, în greutate de cincisprezece centenarii¹⁾ și să-i conducă spre țara Moesilor, pe care s'o ocupe.

Astfel Calocyres plecă la Tauro-Scyți; iar împăratul, ducându-se la circ, conducea jocurile equestre.

Cartea V. cap. I. Iar Calocyres patricianul, care fusese trimis la Tauro-Scyți prin poruncă împărătească, de îndată ce ajunse în Scythia, legă prietenie cu Domnul acestei țări și, cumpărându-l cu daruri și fermecându-l cu meșteșugite vorbe—căci peste măsură de lacom de câștig este neamul Scythic și aplecat către daruri,—l'a înduplecat să porniască în potrive Moesilor cu o armată numeroasă; apoi, învingându-i, să le ia țara în stăpânire și să se așeze în ea; iară lui să-i împrumute oști împotriva Romeilor, ca să puie mâna pe putere și să capete

¹⁾ Despre valoarea acestei sume, vezi Schloetzer la *Analele lui Nestor* V. 130.5 și *Ducange: Glossar Gr.* I 633.

coroana imperială. Pentru aceasta el îi promise daruri așa de mari din comorile împărătești, cum nu se pot înșira în vorbe.

cap. 2: Iar Swiatoslav ¹⁾, căci așa era numit de Tauri, când auzi aceste vorbe, nu-și mai putu stăpâni pornirea sufletului; ci, cucerit de speranța averilor și vișând stăpânirea pământului Moesiei și, cum era un bărbat cu suflet aprins și îndrăzneț și puternic și sânguinos, stârni în masă toată tinerimea Taurilor pentru acea expediție.

Așa dar, adunându-și o armată de 60.000 de bărbați viguroși, în afară de mercenari, porni în potrive Moesilor împreună cu Calocyres patricianul, cu care se legase prin lanțurile prieteniei, fiindu-i ca un frate. Iar când ajunseră la Dunăre și se pregăteau să coboare pe uscat, le ieșiră înainte Moesii cari, aflând de aceasta, pregătiseră o armată de 30.000 oameni. Însă Taurii, coborând din luntri cu foarte mare însuflețire și acoperindu-se cu scuturile și trăgându-și săbiile, făceau mare măcel în Moesi. Iar aceștia, ajunși la grea cumpănă și ne mai putând ține piept, o rupseră la fugă spre Dorystolum ²⁾, un oraș întărit al lor. Se spune că în aceeași vreme Petru, Domnul Moesilor, un bărbat religios și venerabil, zguduit de această înfrângere neașteptată, căzu în boala epilepsiei și după puțin timp a răposat. Dar acestea s'au petrecut în Moesia ceva mai târziu. Însă Nicephor, împăratul Romeilor, de 'ndată ce înțelese planurile Taurilor și cum toată viața sa fusese sânguitor, treaz, prea puțin aplecat somnului și nu cu totul rob plăcerilor — căci nimeni n'ar putea spune că l'a văzut chiar în tinerețe pierzându-și timpul cu petrecerile — luă dispoziții de tot soiul: instruia pedestrimea, înarma cohortele, orânduia falanga călăreților și înbrăca în zale călărimea. De asemenea, fabricând mașini aruncătoare, el le așază în turnurile cetăților și legând de turnul de pe țărmul Bosforului un lanț de fier, ce se numește de

1) *Sphendostylabus*.

2) *Dorystolum* = Silistra, Durostor. Cronicarul rus Nestor scrie că Swiatoslav a cucerit Bulgaria la 967. La 968 a fost chemat în patrie în contra Pecenegilor, cari atacau Chievul. După ce-i respinse, el se întoarse din nou la Silistra la 971 și hătu pe Bulgari într'un al doilea războiu, despre care scriitorii bizantini nu spun nimic.

obiceiul „Centenarium“, îl întinse de-acurmezișul strâmtorii pe niște trunchiuri foarte mari și-l legă de turnul castelului din partea opusă. Și cum era activ și adânc în planurile sale, nimenea dintre muritori n'ar fi bănuit din faptele lui în potriva cărei națiuni va porni războiul. Iar lui i se părea folositor să-și facă prieten pe unul dintre dușmani, socotind că astfel va fi superior celuilalt și că-l va învinge mai ușor,

cap. 3: Așa dar, fiindcă văzu că nu va putea ajunge la o înțelegere cu Taurii, căci aflase că patricianul Calocyres, care se abătuse de la drumul cel drept și-i disputa tronul, având mare trecere la Swiatoslav, nu va lucra nici de cum după placul său, hotărâ să trimită soli mai degrabă la Moesii cei de aceeași lege ca și dânsul. Porni așa dar la ei pe patricianul Nicephor, supranumit Eroticul și pe Philotheu, episcopul Euchaiților, ca să-i câștige făcând apel la religia lor comună—căci Moesii cinstesc legea creștină fără controverse—și să ceară de la ei pe copilele de neam domnesc ca să le însoțiască cu fii împăratului Romeilor, așa în cât, prin această înrudire, să se lege și o pace și o prietenie nestrănutată între Moesi și Romei. Moesii primiră cu bucurie solia și urcând copilele de sânge domnesc în niște care—căci femeile Moesilor obișnuiesc a călători în care—le trimiseră la Nicephor împăratul, rugându-l să le vie cât mai curând într'ajutor și să înlăture de la grumajii lor securea Taurilor.

cap. 6—9: Împăratul Nicephor este ucis în urma unei conjurații și-i urmează pe tron Ioan Tzimisceș¹⁾.

Cartea IV cap. 3: Portretul lui Ioan Tzimisceș: „Avea fața albă, de o culoare frumoasă; părul blond și rar spre frunte; ochii ageri, albaștri; nasul fin și potri-

1) Cu privire la numele de Tzimisceș, Leo Diaconul scrie în cartea V cap. 9: „era numit Tzimisceș—iar această poreclă pe limba armeană, tradusă în grecește, înseamnă „muzachites“: căci și-a căpătat-o fiind foarte scurt de statură“. În greaca medievală „muzachites“ însemna pitic. O etimologie deosebită o dă învățatul armean Cîrbied: în Armenia mare există un oraș „Cemișgaiaș“, nume care înseamnă „sandal de purpură“, pe care-l poartă orientalele. În antichitate acest oraș se numea Hierapolis. În el s'a născut Tzimisceș, care în armeneghe se scrie „Cemișghig“ și înseamnă „sandalăș de purpură“.

vit; barba roșcată și pătrată, iar în partea de jos potrivită și cam puțină, în ce privește statura, era lat în piept și în spate și avea o forță de uriaș și multă agilitate în mâni și atâta vigoare, în cât cu greu ai fi stat împotriva-i. Asemenea eroilor, era lipsit de frică și tare în nenorociri și de o îndrăzneală surprinzătoare pentru corpul său cam puțințel. Năvălia singur, fără teamă, în oastea inamică și făcând un mare măcel, se întorcea iute la ai săi, nevătămat. În sărituri, la jocurile cu mingea, la aruncatul lăncii, la încordatul arcului și la săgetat, întrecea pe toți cei de o vârstă cu el. Se spunea chiar că, așezând patru cai înșeuăți unul lângă altul și avântându-se dintr'o parte, întocmai ca o pasere, săria peste cel din partea ceialaltă. Trăgea așa de bine cu săgeata la țintă, în cât o petrecea și printr'un inel și întrecea și pe faimosul insular cântat de Homer în străpungerea țintei cu săgeata. Așezând o minge de piele în fundul unui vas de sticlă și dând pinteni calului, o izbia din fugă cu un băț așa că, scoțând-o din fundul vasului, o purta prin aer; iar vasul rămânea în acelaș loc nemișcat și nevătămat. Era mărinimos și darnic mai presus de toți: ori cine ar fi cerut de la dânsul ceva, nici odată nu pleca înșelat în speranțele sale. Astfel făcea bine tuturor cu bunăvoință și veselie, împărțind ca un profet nectarul binefacerii; și dacă Basilus, prefectul Cubiculului, n'ar fi întârziat această pornire nesăturată spre dărnicie, în curând ar fi golit însuși tezaurul imperiului prin risipa față de cei săraci. Acest defect mai avea împăratul Ioan, fiindcă era aplecat prea mult spre băutură și vin și ospete și se arunca cu lăcomie în plăcerile trupesti.

cap. 8: Împăratul Ioan își frământa sufletul în multe griji și sta la cumpănă în răspântie, de teamă să nu greșiască drumul drept. Căci lipsa de hrană și foametea bântuia de trei ani imperiul Romeic și mai amenința și primejdia Rușilor, deschizându-i perspective nu tocmai înveselitoare, precum și incursiunile Cartaginezilor și Arabilor în Siria de lângă Antiohia, care de curând trecuse sub stăpânirea Romeilor. Însă foametea, acest rău nesiruit, el o înlătură adunând provizii cu sârguință și iub

leală din toate târgurile. Infrânse atacurile Agarenilor ¹⁾ cu ajutorul trupelor de orient, comandate de patricianul Nicolae care, fiind eunucul casei împărătești, prin multe exerciții căpătase iscusința războiului. Cu Swiatoslav, capul oștilor rusești, hotărâ să lege pace. Astfel, trimițând soli la dânsul, îi propuse ca, primind plata promisă lui de către Nicephor pentru invazia în Moesia, să se întoarcă la casa sa și în Bosporul Cimmeric și să părăsiască Moesia, care aparține Romeilor și care din vechime încă face parte din Macedonia. Căci se spune că Moesii, deslăcându-se de Cotragi, Chazari și Cumani, neamuri hiperboreice ²⁾, își părăsiră locuințele lor părintești și, rătăcind prin Europa, au ajuns să se așeze în Moesia în vremea când stăpânia la Romei Constantin supranumit Pogonatul ³⁾ și că de la șeful lor Bulgar și țara s'a numit mai apoi Bulgaria ⁴⁾.

cap. 10 : Iar Swiatoslav, îngâmfându-se de biruința sa în potrive Moesilor și trufindu-se cu barbară îndrăzneală—căci acum era stăpân puternic în țară și prin cruzimi neobișnuite ținea în frâu pe Moesii fricoși și spăimântați, mai ales că, luând prin luptă Filipopolea, se zice că, după obiceiul barbar, cu multă cruzime a crucificat 20.000 oameni prinși în cetate, iar pe ceilalți cari au rămas, predându-i-se, i-a maltratat—dete solilor Romei răspunsuri trufașe și îndrăznețe : „că el nici odată nu va părăsi această țară roditoare, dacă nu i se vor plăti sume mari de bani, răscumpărându-se în acelaș timp cetățile și robii și câte a câștigat prin războiu ; că dacă Romeii nu vor să-i plătiască acestea, atunci să părăsiască Europa, unde nu au nici un drept și să se retragă în Asia ; că, în fine, sub alte condiții nu va putea fi pace între Tauro-scyți și Romei“. Iar împăratul Ioan, de îndată ce primi asemenea răspuns din partea unui Scyt, trimise soli cari să-l înștiințeze astfel : că „pacea, dăruită nouă din vremuri vechi și pe care Dumnezeu

1) Agareni=Sarasini, Arabi.

2) Neamuri nordice, din spre Volga.

3) C-tin Pogonatul 668—685.

4) Fals. Bulgari, Volgari de la fl. Volga.

ne-a păstrat-o netulburată, nu se cade să fie cătuși de puțin smintită de noi, fiindcă Providența este aceea care conduce totul și fiindcă noi ne conducem de legile creștinilor. Pentru aceea vă sfătuim ca pe niște prieteni și vă îndemnăm să ieșiți pe dată din țara care nu vă aparține, fără întârziere și fără tăgadă, cunoscând că, dacă nu veți da ascultare acestui sfat sănătos, nu noi, ci voi înșivă veți fi aceia cari veți tulbura străvechea pace. Și acest răspuns noi nu vi-l dăm cu îngâmfare, căci ne punem nădejdea în Christos, Dumnezeuul cel fără de moarte așa că, de nu veți ieși din țară de bună voie, vă vom scoate și fără de voie. Și cred că nici tu nu ai uitat de nenorocirea tatălui tău Ingor care, nesocotind tratatele încheiate cu jurământ, s'a pornit cu multă răscoală și cu nenumărată mulțime de lunturi, plutind spre regina orașelor ¹⁾ și în urmă s'a întors cu multă durere, cu zece lunturi numai, în Bosporul Cimmeric ²⁾, făcându-se el singur vestitorul nenorocirii sale. Trec cu vederea și moartea lui grozavă când, ridicându-se cu războiu în contra Germanilor, și fiind prins de aceștia, fu legat de trunchiul unui arbore și spintecat în două. Și cred că nici tu însuși nu-ți vei vedea căminul dacă vei constrânge armele Romeice să porniască împotriva-ți, ci până într'atâta vei fi zdrobit chiar în țara în care te afli împreună cu oștile tale, în cât nici o corabie nu va scăpa spre Scythia ca să vestiască sfârșitul tău grozav. Iar Swiatoslay, infuriindu-se de un astfel de răspuns și cuprins de mânie și trufie barbară, răspunse astfel: „Nu văd nimic care să siliască pe împăratul Romeilor să vie la noi; să nu se osteniască deci cu drumurile spre țara aceasta, căci noi înșine în curând ne vom înșira corturile la porțile Bizanțului și vom încinge orașul cu un val întărit și năvălind într'ânsul, îl vom cuceri cu forța, dacă merită atâta osteneală, și vom dovedi cu fapta că noi nu suntem doar niște meșteri, cari trăesc din munca mânilor, ci bărbați de sânge, ce se luptă cu armele cu dușmanii. Și poate că el judecă forța rusească, din neștiință, după

1) Constantinopole.

2) Str. Cherci sau Ieni-eale între M. Azovului și M. Neagră.

vre-o muierească crescută la umbră, sau după niște copii cu caș la gură, de încearcă a ne spăimânta cu astfel de amenințări".

Cap. 11: Împăratul, de îndată ce primi acest răspuns trufaș, înțelese că nu mai este timp de târăgănat, ei să pregătească totul cu cea mai mare sârguință pentru războiu, ca să preîntâmpine invazia aceluia și să-i închidă drumul spre regina orașelor. Numai decât el alese o ceată din tinerimea vitează, pe care o numi „nemuritoare” și porunci să fie gata pe lângă dânsul. Apoi alese pe Bardas, Magistrul miliției, supranumit și Sclerus, fratele Mariei care a răposat după căsătoria cu împăratul, un bărbat ager și de o rară virtute; îl alese apoi și pe patricianul Petre, cel ce fusese numit Prefect încă din timpul împăratului Nicephor pentru calitățile și vitejia sa în războiu, — căci se povestește anume că pe vremea când Scyții intraseră în Tracia, Petru, deși eunuc, li-a eșit înainte cu legiunea sa; iar ducele Scyților, om uriaș la trup și bine înzăuat, răsucindu-și sulița enormă, și înaintând călare între cele două oști, se fălia că cine ar îndrăzni să se măsoare cu dânsul. Iar Petru, adunându-și puterile și curajul și, împotriva așteptărilor tuturor, repezindu-și calul cu pintenii și prinzându-și lancea cu putere, o înfipse cu amândouă mâinile în pieptul Scytului; și a fost așa de grozavă lovitura, încât vârful îi străpunse spinarea, străbătând și zalele, iar uriașul se prăbuși la pământ fără a scoate nici un cuvânt: la care priveliște nouă și de minune Scyții, spăimântându-se, o rupseră la fugă. Pe acești doi comandanți îi alese împăratul și le porunci ca, adunându-și forțele, să porniască spre părțile vecine ale Moesiei și să-și aleagă în acele locuri taberele de iarnă; apoi să-și hârșiască oștile bine; să supravegheze ținutul, ca nu cumva să-i seape pe Ruși în țară și să trimită în locurile dușmanilor oameni îmbrăcați în straie scytice și cunoscători de mai multe limbi, așa încât să iscodiască planurile lor și apoi să le comunice împăratului. Primindu-și aceste însărcinări dela împăratul, ei porniră la drum cu oștile în Europa.

Cap. 12: Rușii, cum aflară de trecerea lor, trimiseră

Înainte o parte din oastea lor, căreia îi adăogară și un mare număr de Huni și de Bulgari. Iar magistrul miliției, Bardas, aflând de sosirea lor și cum de altfel era om ager și întreprinzător, se folosi de acest prilej și cu mult curaj și însuflețire, după ce-și adună în jurul său trupa de elită, porunci să se ridice steagurile ca să se măsoare cu dușmanul. Il trimise înainte pe Ioan Alacă cu însărcinarea de a iscodi pe Scyți, spre a-și face o idee de numărul lor și în ce loc au tăbărât și ce anume fac și apoi, văzând acestea, să repeadă numai decât un sol, care să-l vestească de toate, pentru ca în urmă să-și poată orândui oastea pentru războiu. Iar Ioan, luându-și tovarășii aleși, călări fără zăbavă spre Scyți și chiar a doua zi trimise înștiințare la Magistrul miliției cu îndemnul să vie cu toată puterea armatei, căci Scyții nu sunt departe și că au tăbărât în apropiere. Auzind acestea, Bardas își împărți oastea în trei, poruncind ca o parte să ție drumul drept, iar celelalte două să meargă pe de lături prin păduri și, de îndată ce vor auzi glasul trâmbițelor sunând atacul, să năvălească din ascunzători. După ce porunci acestea comandanților, el porni de-a dreptul în spre Scyți și începu lupta cu strășnicie. Iar oștile dușmane îl întreceau în număr, socotindu-se la peste 30.000 oameni, pe când ostașii lui Bardas, împreună cu cei cari stăteau ascunși în codri, abia dacă erau vre-o 10.000. Între acestea cele două oști lovindu-se de aproape și căzând cei mai puternici dintre luptători, se spune că un oarecare Scyt, increzându-se în puterile și mărimea trupului său și repezindu-se călare dintre ai săi împotriva lui Bardas, îl izbi cu sabia în coif; însă lovitura căzu zadarnică, iar lama, curbându-se în cască, lunecă alături. Iar Constantin patricianul, fratele lui Bardas, un tânăr căruia abia îi mijeau tuleie în barbă, însă voinic la trup și în forțe, se aruncă cu sabia navalnic asupra Scytului; și acesta, temându-se de rană, își aplecă trupul pe șoldul calului, evitând lovitura pe care însă o primi calul în gât, care-i fu tăiat în curmeziș; iar Scytul prăbușindu-se la pământ odată cu calul, fu ucis de Constantin.

Cap. 13. Deci cumpăna biruinței inclinându-se când

intr'o parte, când într'alta și iarăși aplecându-se când spre unii, când spre alții, Bardas porunci să se sune trâmbițele puternic și să cheme oștile în ajutor; iar acestea, la auzul goarnelor ieșind din ascunzători, cad în spatele Scyților cari, cuprinși de frică, sovăesc spre fugă. Și încă nu porniseră bine pe fugă, când un fruntaș dintre Scyți, deosebindu-se de toți ceilalți prin mărimea trupului și prin strălucirea armurei, dând ocol printre cetele vrăjmașe, îndemna pe ai săi spre biruință. Impintenându-și calul către acesta, Bardas Sclerus îi despică țeasta și trupul până la cingătoarea săbiei; și nici coiful nici pieptarul nu-i împiedică lovitura brațului și tăișul paloșului, ci, spintecându-l în două, îl doborî la pământ. Iar Romeii, scoțând un strigăt de bucurie, prinseră curaj, în timp ce Scyții, spăimântați de această nouă și neobișnuită lovitură, părăsiră lupta și în urlete o rupseră la fugă. Iar Romeii, urmărindu-i până în amurgul serii, îi ucideau fără milă. Se spune că în această bătălie au pierit dintre Romei 55 de ostași, iar răniți au fost foarte mulți și dintre cai de asemenea mulți au fost uciși. Iar dintre Scyți au pierit mai mult de 20.000. Astfel s'a terminat lupta între Romei și Scyți. În timpul acesta împăratul Ioan își trecea cu grabă oștile din Asia peste Hellespont¹⁾ în Europa, cu gând să le ierneze în părțile Traciei și Macedoniei. Acolo ele trebuiau să se exercite zilnic în arme, ca nu cumva să se arate molesite în lupte și să aștepte sosirea primăverii. Căci împăratul hotărîse ca de îndată ce primăvara, sosind după tristeta iernii, va fi preschimbat fața cerului, înseninându-l, el însuși să porniască cu războiu în contra Scyților, ducând cu sine toată tăria oștilor.

Cartea VII cap. 9: În timp ce comandantul Bardas trece în Asia cu o parte din trupe ca să potoliască o răscoală, Rușii pradă și pustiesc părțile Macedoniei.

Cartea VIII cap. 1: „Iar când posomorală iernii se preschimbă în senin de primăvară, împăratul, ridicând pe dată steagul crucii, porni împotriva Tauro-Scyților. Și mai întâi el trecu pragul bisericii Mântuitorului pe care-l a-

1) Dardanele.

dorăm în Chalcis, ca să-i ceară îndurarea ; și văzând că lăcașul de rugăciune este prea mic, încât abia puteau încăpea înăuntru cincisprezece oameni, trecând încovoiați și cu greu ca printr'un labirint întortochiat, el dete poruncă să se clădiască din temelii mai mare și mai frumos și el însuși însemnă locul zidurilor pe pământ. Apoi se duse la dumnezeiasca și prea strălucita biserică a Înțelepciunii cerești de unde, după ce prin rugăciuni ceru un înger, care să meargă în fruntea oștilor și să le arate drumul, trecu în biserica Maicii Domnului din Blacherne în cântece de imnuri.

Și acolo, după ce prin rugăciuni ceru iertarea păcatelor după obicei, se urcă în palatul ce se află tot acolo, având a inspecta triremele ²⁾ aruncătoare de foc.

Corăbiile stăteau la rând într'un golf al Bosporului, unde se întinde liniștit și la adăpost portul pentru mărfuri, încovoiindu-se într'o curbă ușoară până la mare și până la un râu care s'aruncă acolo în mare. Iar împăratul, după ce inspectă plutirea și luptele triremelor, îndeplinite după știința și regulile ostășești, - și erau acolo peste 300 corăbii, la care se adăugau și un număr de șalupe și bărci, care acum se numesc obișnuit „galee” și „monere” și după ce dăruie cu argint pe vâslași și pe luptători, îi trimise la Dunăre ca să păziască vadurile, pentru ca nu cumva Scythii, dacă ar rupe-o la fugă, să poată pluti spre țara lor și spre Bosporul Cimmeric. Se spune că Dunărea este unul din fluviile ce isvorăsc din Eden sub numele de Phison și că, isvorând de la răsărit, intră sub pământ prin înțelepciunea Creatorului și apoi, izvorând din nou din munții Celtici, curge prin Europa și în urmă se aruncă în Pontul ce se numește Euxin, desfăcându-se în cinci guri. Unii însă cred că Phison străbate India, numindu-se mai de obicei Gangele, pe unde se găsesc și pietre de smarald.

cap. 2: În timp. ce triremele plutesc către Dunăre, împăratul Ioan, plecând din Bizanț, sosește la Adrianopol cu toate oștile. Se zice că acest oraș a fost zidit de

1) Corăbiile cu 3 rânduri de vâsle.

Oreste, fiul lui Agamemnon, când, după moartea mamei sale Clitemnestra, rătăcindu-se, s'a oprit aci; de aceea el se numia mai înainte Orestia. Mai târziu împăratul Adrian, fiind în războiu cu Scythii și încântat de poziția locului, l-a întărit cu ziduri puternice și l-a numit Adrianopole.

Așa dar, după ce împăratul ajunsese aci, fu înștiințat de cercetașii cari deschideau drumuri spre Moesia, că pasurile cele grele și înguste ale munților, care se numesc Clisuri, fiindcă sunt ca și închise, nu sunt aproape de loc păzite de Scythi. De aceea adunându-și generalii și taxiarhii, le vorbi astfel: „Camarazi! Credeam că Scythii, așteptând sosirea noastră, vor fi închis cu toată grija trecătorile și strâmtoarele munților și drumurile cu valuri săpate, așa în cât să nu putem înainta fără greutate. Acum însă, când sosirea sfintelor sărbători ale Paștilor i-a înșelat așa în cât să nu ne stăviliască drumurile și trecerea noastră, crezând că noi nu vom intra în războiul cel cu multe suferințe și chinuri tocmai acum, părăsind straele cele scumpe și procesiunile și luxul și teatrele,—mi se pare foarte nemerit să ne folosim cu grabă de acest prilej și, apucând armele, să trecem numai de cât strâmtoarele mai înainte ca Tauro-Scythii, prinzând de veste de apropierea noastră, să puie stăpânire pe trecători. Căci, dacă vom fi stăpâni pe clisurile acelor locuri și vom cădea pe negândite asupra lor, cred că vom cuceri, cu ajutorul lui Dumnezeu, de la primul atac Preslava ¹⁾ capitala Moesilor; și apoi înaintând mai departe, vom sfărâma și trufia rusească.

cap. 3: Astfel vorbi împăratul; iar generalilor și taxiarhilor li s'a părut această cuvântare plină de temeritate necugetată și zadarnică, căci erau îndemnați să ducă oștile Romeilor în țară streină pe niște drumuri primejdioase și grele. Și fiindcă rămăseseră tăcuți o bucată de vreme, împăratul mănîindu-se, le-a vorbit astfel, luând din nou cuvântul: «Eu știu că războiul se face nu chibzuind câte primejdii și răni nevindecate aduce el cu

¹⁾ Praesthlava, la poalele Balcanilor nordici, lângă râul Cameic, nu departe de Sumla.

sine, ci cu înflăcărare și curaj, ca unul ce sunt din copilărie încercat în lupte și care, precum și voi o știți, am câștigat atâtea trofee și biruințe. Iar acum când norocul, întinzându-ne brațele, nu ne dă pas să lucrăm după voie, cred că și voi nu veți nega că trebuie să pășim îndrăzneț la fapte, voi care ați adunat atâta iscusință din întâmplările șovăelnice și nestatornice ale războaielor. De aceea, dacă aveți încredere în sfaturile mele, să prindem acest prilej câtă vreme Scythii stau în trândăvie și n'au aflat de sosirea noastră și biruința să încunune trecerea clisurilor. Căci de 'ndată ce vor înțelege că noi voim a trece și-si vor fi îngrămădit oștile dușmănoase la strâmtori, mă tem că vom isbuti cu bine și să nu ajungem în încurcătură și mari greutăți. Sus inimile dar! Amintiți-vă că sunteți Romeii cari ați învins odinioară pe toți dușmanii cu arma și să pornim numai de cât, dovedind prin fapte virtutea noastră!»

cap. 4: Vorbind acestea, împăratul porni la drum îmbrăcat într'o armură strălucitoare, călărind pe un cal mândru și ager și purtând pe umăr o lance lungă; iar înaintea sa mergea falanga numită a „nemuritorilor” îmbrăcată numai în zale. În urmă veniau 15.000 dintre legionarii cei mai viteji și 13.000 călăreți. Restul armatei împreună cu mercenarii, târând cu sine helepolele ¹⁾ și și tot felul de mașini de războiu, înaintau încet la coadă, sub comanda lui Basilie, căruia împăratul îi încredințase această sarcină.

Astfel, după ce trecură cu bine toate locurile primejdioase și sălbatece, înpotriva așteptării lor, împăratul porunci popasul și se odihni cavaleria și pedestrima pe un deal întărit de la natură, fiind înconjurat din două părți de un râu având belșug de apă; iar ziua următoare el își porni taberele din zori de zi și, orânduindu-și falangele în coloane adânci, se îndreptă spre Preslava. Mai porunci ca trâmbițele să sune neconținut, cimbalele să răsunе, tobele să huruie. Cu un freamăt nespus răsună totul. La glasul trâmbițelor se treziau ecourile în

1) helepole = mașini pentru asediul cetăților.

munți, armele zăngăniau, caii nechezau, oștenii chiuiau și se îndemneau la luptă după obicei. Atunci Tauro-Scyții, cari văzură cum înaintează oștirea în ordine, apucați pe negândite, fură cuprinși de îndoială și de spaimă. Și prinzându-și armele cu iuțeală și aruncându-și scuturile pe umeri—iar acestea sunt foarte tari și, ca să-i apere mai bine, sunt lungi până la picioare—se opriră în cete viguroase, acoperiți de scuturi ca de niște solzi, pe un câmp din fața cetății, ca să se opuiă Romeilor, urlând ca niște fiare și scoțând strigăte fioroase. Iar Romeii, înaintând spre dâșii, se luptau cu bărbăție și săvârșiau frumoase fapte de arme. Cum însă multă vreme lupta rămase nehotărâtă, împăratul dăde poruncă „nemuritorilor” să dea un iureș în aripa stângă a Scyților; și aceștia, dând pinteni cailor, năvăliră asupra dușmanului cu lăncile întinse. Iar Scyții, fiind pedestri, nu putură ține piept, căci ei nici nu au obiceiul a se război de-a’ncălare și nici nu se deprind cu acest soi de luptă. Așa dar, neputându-se măsura cu lăncile, ei o rupseră la fugă și se închiseră între zidurile cetății; iar Romeii, urmărindu-i, îi ucideau fără de milă. Se spune că în această ciocnire au pierit 8500 de Scyți.

cap. 5: Cei cari au mai rămas, închizându-se în cetate, ținură piept, aruncând săgeți de pe ziduri și din locuri mai înalte. În vremea aceea patricianul Calocyres, despre care s’a scris mai sus că a condus odinioară oastea rusească în Moesia, aflându-se în Preslava, de ’ndată ce află de sosirea împăratului care nu putuse rămânea neobservat din cauza strălucirii însemnelor imperiale și a scânteerii fulgerătoare a aurului,—furișându se în timpul nopții din cetate, fugi la Swiatoslav, care se afla cu toate ajutoarele la Dorystolon, numit acum și Drista¹⁾. Și astfel scapă Calocyres, iar noaptea rechemă pe Romei din luptă. În ziua următoare sosind și celelalte oști din urmă împreună cu mașinăriile de asediu—și aceasta s’a petrecut în Joia mare, când Mântuitorul nostru, pășind spre suferință, a comunicat discipolilor săi învățăturile salva-

1) Silistra

toare după cina cea de taină — împăratul Ioan, ieșind din tabără de dimineață și orânduindu-și falangele în unghiu, porunci să sune trâmbițele și să se apropie oștile de ziduri, ca să se ia cetatea cu asalt. Iar Rușii, îmbărbătați de comandantul lor Sfencel ¹⁾, care avea locul al treilea după Swiatoslav, așezându-se la crenelurile zidurilor, încearcă a respinge pe Romei, aruncând de sus asupra lor sulii, săgeți și pietre. Romeii la rândul lor, apropiindu-se și trăgând cu arcurile, cu aruncătoarele de bolovani, cu praștiile și cu sulile, într'atâta îi covârșesc pe Scyți, în cât nimănui nu-i mai era cu puțință să rămâie pe ziduri fără primejdie. Insuși împăratul, poruncind cu glasul mulțumit să se puie scările la ziduri, spori prin îndemnul său nu cu puțin atacul; și nu era nimeni care să nu se lupte cu vrednicie sub privirile împăratului și să nu spere că va obține pe dată răsplată pentru ostenelile sale.

cap. 6: În timp ce Romeii se frământau și apropiau scările de ziduri, un oare care tânăr din părțile orientului, căruia abia îi răsărise un puf roșcat în barbă, cu numele Theodosie Mesonyctes, prinzând într'o mână paloșul, iar cu cealaltă ținându-și scutul deasupra capului, ca nu cumva să fie lovit de săgețile aruncate de Scyți, se urcă pe o scară; și pe când era aproape de creneluri, îndreptându-se către un Scyt care-l privia și care căuta să-l doboare cu lancea, îi dete o asemenea lovitură în ceafă, în cât capul retezat al barbarului se rostogoli la pământ dincoace de ziduri împreună cu coiful. Iar Romeii chiuiră la noutatea acestei priveliști și imitând îndrăzneala celui ce s'a urcat întâi, se aruncă în număr mare pe scări. Intre acestea Mesonyctes, urcându-se pe zid și punând stăpânire pe creneluri, rostogolește de sus foarte mulți Ruși ce se luptau împrejurul său, decapitându-i. Astfel, de oare ce foarte mulți Romei se urcaseră cu iuțeală pe cetate și din toate puterile doborau pe inamici, Scyții părăsind crenelurile, se refugiară în chip rușinos în palatul regal, care era înconjurat de un zid

1) *Sfegketos* : la *Cedrenus* ; *Sfaggelos* ; *idem* în *Scylitzes*. *Lupta dela Preslava e povestită mult mai pe larg de Cedrenus.*

puternic și unde se păstrau comorile Moesilor, lăsând deschisă numai o poartă. Și pe când se petreceau acestea, oștile Romeilor, îngrămadite înprejurul cetății, după ce sfărâmă și dărâmă țâțânele și drugii porților, năvălesc înăuntru și fac un mare măcel în Scyți. Se spune că tot atunci prinzându-l pe Boris, regele Moesilor, împreună cu soția și copii.—și el se cunoștea după barba sa roșcată și deasă—il duseră la împăratul; iar acesta l-a primit cu onoruri, numindul «stăpânitorul» Bulgarilor și-i spuse că dânsul a sosit numai ca să răzbune nenorocirile aduse Moesilor de către Scyți.

cap. 7: Iar Romeii, de 'ndată ce pătrunseră în cetate, năvăliră pe ulițele înguste, ucizând pe dușmani și prădând averile. Apoi ajunseră și la palatul regesc, unde fuseseră îngrămadite cetele rusești. Iar acestea, apărându-se înăuntru cu înverșunare, măcelăriau pe toți oștenii cari pătrundeau pe poartă și astfel doborâra până la o sută și cincizeci de viteji. Văzând acestea împăratul, alergă în goana calului și dăde poruncă cohortei pretorienilor să năvăliască cu toată puterea asupra dușmanului; dar când văzu că nu folosește cu nimic,—fiindcă toți cei cari pătrundeau pe poarta cea îngustă erau prinși cu puțină osteneală de Scyți și apoi tăiați cu paloșele—el opri atacul nechibzuit al Romeilor și porunci să se arunce de pretutindenă foc cu balistele. Și izbucnind o mare vâlvătaie, care mistuia totul din cale, Rușii, părăsind locuințele în număr de peste șapte mii, se îngrămădiră pe un loc deschis al palatului și se pregăteau acolo de apărare. Inpotriva acestora împăratul trimise pe magistrul Bardas Sclerus cu cohorta sa de viteji. Iar Sclerus, după ce înconjură pe inamic cu falanga celor mai aprigi luptători, intră și el în luptă.

Și, de și Rușii țineau piept cu strășnicie, așa că nici unul din ei nu da dosul, totuși Romeii, covârșindu-i prin vitejie și iscusința războiului, îi uciseră pe toți. În aceeași luptă pieriră și foarte mulți dintre Moesii cari au sărit într'ajutor Scyților, ca dușmani ai Romeilor. Iar Sfencel își află mântuirea fugind cu pușini dintre ai săi la Swiatoslav; dar și el a pierit mai apoi, după cum am

aflat. Și astfel căzu Preslava în puterea Romeilor după o luptă de două zile.

cap. 8: Iar Ioan împăratul, răsplătindu-și armata după cuviință, îi dăte repaos și sărbători acolo dumnezeasca înviere a Mântuitorului. Apoi, alegând dintre Turo-Scyții captivi pe câți-va, îi trimise la Swiatoslav, ca să-i vestiască cucerirea cetății și pierirea a lor săi și să-i mai spună să nu șovăiască, ci cât mai în grabă să aleagă una din două: sau să depue armele și să dea ascultare învingătorului și, obținând iertare pentru îndrăzneala sa, să părăsiască țara Moesiei; sau, dacă nu vrea, ci stăruie încă în încăpățânarea sa obișnuită, atunci să se pregătiască din toate puterile a respinge oștile Romeilor. Acestea porunci să fie vestite lui Swiatoslav. Iar dânsul, mai întârziind câte-va zile în cetatea pe care, — după ce zidurile cele dărâmate au fost întărite și după ce lăsa în ea cuvenita straje, — o boleză după numele său: *Ioanopolis*, porni la drum cu toate oștile sale spre Dorystolum. Pe acest oraș prea vestitul între împărați Constantin, l-a zidit din temelie și i-a dat frumusețe și întindere în vremea când, arătându-i-se în cer semnul înstelat al crucii, a înfrânt pe Scyții ce năvăliau cu furie și dușmănie în potrivea sa. În drumul său împăratul cuceră și *Pliscuva* ¹⁾, ce se mai chiamă și *Dinia* și multe alte orașe, care trecură din mâinile Scyților în puterea Romeilor. Iar Swiatoslav, după ce află de înfrângerea de la Preslava, căzu la grea supărare și o socoti de rău augur: însă cum era înflăcărat de trufie scytică și îngânat de biruința asupra Moesilor, socoti că va înfrânge cu ușurință oștile Romeilor.

cap. 9: Și văzând că Moesii se instrăinează de dânsul și intră în ascultarea împăratului, frământând multe în mintea sa și chibzuind că, dacă Moesii trec la Romei, nu i se va sfârși nici lui cu bine, prinzând dintre Moesi pe cei mai bogați și mai de viță, în număr până la 300, se răzbună asupra lor în chip nelegiuit și neuman: Căci

1. Astăzi Aboba, lângă calea ferată Ruscuc-Varna, ceva mai spre N. W. de Novi-Pazar.

ii ucise tăindu-le capetele; iar mulțimea cealaltă o vără la închisoare.

Apoi, adunându-și toată mulțimea Tauro-Scyților, al căror număr se urca până la 60.000 de războinici, se pregăti împotriva Romeilor. Și cum împăratul înainta mai încet pe drum, câți-va Scyți mai inimoși, însuflețiți de o oarbă îndrăzneală, depărtându-se de oastea rusească și ținându-se în ascunzători, năvăliră fără de veste asupra cercetașilor noștri și omorâră o parte din ei. Iar împăratul, văzându-le cadavrele risipite pe drum, își înfrână calul din mers și, deplângând moartea compatrioților săi, porunci să fie descoperiți ucigașii. Și atunci iscoadele trimise, scormonind cu hărnicie pădurile și tufișurile, aduseră în fața împăratului pe vinovații prinși și înlanțuiți; iar împăratul porunci ca să-i ucidă pe dată; și iscoadele îi tăiară cu săbiile pe toți până la unul. Iar când oștile se apropiară de câmpul din fața Dorystolului, ce se obișnuște a se numi și Dristra, Tauro-Scyții își desfășurară și ei în linie de bătaie falangele lor compacte și tari de suliți și scuturi, așa încât să aibă înfațișarea unor ziduri și astfel își așteptau dușmanii. Impăratul, la rândul său, așeză pe Romei în față, așa că la aripi puse pe călăreți înzăuați, iar în spate pe arcași și prăștiași, dându-le poruncă să arunce săgeți neconținut și apoi porni atacul.

Cap. 10: Acum cele două oști se luptau pe toată întinderea piept la piept și cu mare înviersunare și multă vreme lupta rămase nehotărâtă. Căci Rușii, pe deoparte se războiau cu mare râvnă, temându-se ca nu cumva să-și piardă faima biruințelor lor totdeauna câștigate, faimă ce înfloria la toate neamurile vecine, fiind învinși acum în chip rușinos de Romei; iar de altă parte pe Romei îi atâta teama de rușine și ambiția ca nu cumva ei, cari au răpus pe toți adversarii cu armele și cu virtutea, luptându-se acum cu un popor de pedestrași, cari nu au deloc obiceiul călăritului, să cadă învinși ca niște recruți nepricepuți la războiu și să-și piardă toată faima câștigată până atunci. Și astfel, frământate de asemenea gânduri, cele două oști se războiau vitejește: Rușii însă se aruncau îndrăzneț asupra Romeilor, cu o cruzime și o furie

animalică, urlând ca niște fanatici; în timp ce Romeii le răspundeau după obiceiul și iscusința artei militare. După ce mulți căzură de ambele părți și cum biruința încă întârzia să se hotărască până spre seară și-și apleca cumpăna când într-o parte, când în cealaltă și cum amurgul începea să se facă noapte, împăratul dete drumul călărimii să atace cu vigoare și îndemnând oștenii să-și arate curajul prin fapte ca adevărați Romei, el le înalță curajul. Iar aceștia se aruncară la atac cu o rară însuflețire și trâmbițașii sunau atacul și de pretutindeni Romeii scoteau urale. Deci Scyții, nemai putând ține pieptul, luară fuga și se închiseră în cetate și mulți dintre ei au pierit atunci. Romeii însă cântau cântece de biruință și aduceau laude împăratului; iar acesta îi răsplăti împărțind onoruri și ospete și prin aceasta îi făcu'și mai aprinși pentru luptă.

Cartea IX, cap. 1: A doua zi de cum se iviră zorile, împăratul își întări tabăra cu un val puternic astfel: în fața Dorystolului, la o anumită depărtare în câmpie, se înalță o movilă nu tocmai mare. Așezându-și tabăra acolo, el porunci să se sape un șanț de jur împrejur, iar pământul scos să fie așezat pe marginea șanțului ce înconjoară tabăra și să se înfigă suliți pe valul de pământ înălțat indeajuns, iar peste suliți să se așeze scuturile la rând, așa încât și șanțul și valul de pământ scos din el să fie ca un zid pentru oaste, iar dușmanul să nu poată năvăli înăuntru, ci să fie împiedecat de a înainta, dacă cumva ar fi ajuns până la șanț. Așa își întăresc Romeii taberele în țară streină. După ce locul fu întărit astfel, în ziua următoare împăratul își mișcă oștile orânduite spre cetate. Scyții, privind de pe turnuri, trag în falanga Romeilor cu săgeți, cu pietre și cu tot ceeace pot arunca; iar aceștia atacă de jos pe Scyți cu prăștiile și săgețile. Însă lupta dusă în acest mod nu izbuti la nimic și Romeii se traseră în întăriturile lor și se îngrijiră de hrană; iar Scyții mai spre amurg începură a ieși cu călărima dintre ziduri și atunci pentru întâia oară se înfățișară ei călări. Căci aveau obiceiul să meargă în lupte totdeauna pedestri, fiindcă nu erau deprinși nici a se urca în șea, nici a se război de-a călare. Atunci Romeii iute prinseră

armele și sărind pe cai și smulgându-și sulitele cele lungi de care se folosesc la atac, s'aruncară cu mare însuflețire în luptă. Iar dușmanii, cum nici nu se pricepeau măcar să-și strunească cu frâul cailor, izbiți de ai noștri, întoarseră spatele și se închiseră din nou între ziduri.

Cap. 2: Tot acum se văzură cum veniau plutind în susul Dunării triremele aruncătoare de flăcări ale Romeilor împreună cu corăbiile încărcate cu bucate; pe care ai noștri, când le văzură, fură coprinși de o mare bucurie, în timp ce Scyții se tulburară foarte, fiindcă se temeau de focul lichid, pe care-l aducea cu ele. Căci aflaseră dela bătrânii din neamul lor cum flota nenumărată a lui Ingor, tatăl lui Swiatoslav, fusese mistuită în Pontul Euxin¹⁾ de focul medic al Romeilor. De aceea adunându-și în grabă luntrile lor, le duseră sub zidurile cetății, fiindcă Dunărea udă aci o lature a Dorystolului. Iar corăbiile noastre ignifere, înconjurându-le, le supravegheau, ca nu cumva Scyții, coborându-se în luntri, să fugă în țara lor. În ziua următoare Tauro-Scyții, ieșind din cetate, își orânduiră liniile de bătaie în câmpie, acoperiți fiind de scuturi mari până la picioare și de platoșe. De asemenea ieșiră și Romeii din tabăra lor bine înplătoși. Și s'au luptat cu înverșunare de ambele părți, iar biruința nu se hotăra, inclinându-se când într-o parte când în cealaltă. Atunci un oștean din falanga Romeilor, înaintând către Sfencel, care era cinstit de Tauro-Scyți în al treilea loc după Swiatoslav, doborî pe uriașul ce se lupta înverșunat cu o îndrăzneală tinerească; după care întâmplare Tauro-Scyții, spăimântați, începură a se retrage din câmpie și a se închide în cetate. În aceeași luptă Teodor, supranumit Lalacus, un om vrednic de temut din cauza puterii trupului său și nebiruit, a ucis foarte mulți dușmani cu o ghioagă de fier, pe care o învârtia cu atâta dibăcie în mână, în cât strivia cu dânsa și coiful și țeasta dușmanului. Astfel Scyții apucând fuga, se întoarseră în cetate. Iar împăratul adună pe Romei în tabără, poruncind să se sune retragerea; și răsplătind cu daruri și bucate pe oșteni, îi însufleți și mai mult la luptă.

1) Marea Neagră.

Cap. 5: Însă Rușii, refăcându-se din nou, ieșiră iarăși la câmp, silindu-se din toate puterile ca să dea mașinilor de războiu ale Romeilor; căci nu puteau suporta zgomotul cu care erau aruncate săgețile și mulți Scyți erau doborâți zilnic, fiind loviți de bolovanii aruncați. Paza balistelor ¹⁾ o avea Ioan Curcuas magistrul miliției și rudă cu împăratul. Acesta, când văzu dușmanul înaintând cu îndrăzneală, sări pe cal, așa amorțit de vin și de somn cum era, fiindcă lupta se reîncepuse după ospaț, și ieși înaintea lui cu trupele sale alese. Dar calul, dând într'o groapă, îl aruncă din șea. Atunci Scyții, văzându-i armura strălucitoare și podoabele calului lucrate cu multă frumusețe, căci erau din belșug înflorite cu aur, socotind că el este împăratul, năvălind grămadă asupra-i, îl ciopârțiră sălbatic bucată cu bucată cu paloșele și securile; iar capul, înfigându-l într'o suliță, îl așezară pe cetate; și-și râdeau de Romei că le-au duminat pe împăratul lor ca pe o victimă. Iar această soartă a îndurat-o Magistrul Ioan pentru nelegiuirile sale făptuite împotriva bisericilor, căci se zice că el a pustiit multe biserici în Moesia, însușindu-și vestmintele și vasele sfinte ca avere particulară.

Cap. 6: Rușii, încurajați de această izbândă, ieșind din cetate în ziua următoare, se orânduiră în linie de bătaie; de asemenea Romeii, înaintară spre ei în coloane adânci. Oștirea Scyților o comanda Icmor, un uriaș de o cruzime rară, care venia al doilea în putere după Swiatoslav. Iar Anemas, un oștean din garda palatului, fiul satrapului din Creta, văzându-l cum aleargă îndărjit împreună cu garda care-l însoția și cum doboară mulțime de Romei,—îmbărbătându-se în sufletul lui și trăgându-și paloșul dela coapsă, își repede calul înfierbântat cu pintenii în spre Icmor și izbindu-și paloșul în gâtul gol al Scytului, îi rostogoli la pământ capul împreună cu mâna dreaptă. La prăbușirea șefului lor Scyții scoaseră un urlet amestecat cu vaete, iar Romeii năvăliră iarăși la atac, pe care dușmanii neputându-l respinge și zăpăciți de moartea generalului lor, aruncându-și scuturile pe spate, se retra-

1) Mașini de războiu pentru aruncat bolovani.

seră în cetate, în timp ce Romeii, urmându-i, omoară cât pot mai mulți. Se lăsase acum noaptea și era lună plină pe cer; iar ei risipindu-se pe câmp, își adunară morții; apoi, îngrădindu-i lângă zid și dând foc la ruguri, îi arseră împreună cu foarte mulți robi, bărbați și femei, înjunghându-i după obiceiul țării lor. De asemenea făcând sacrificii, ei înecară în Dunăre mulți copii de țată și pui de găină, cufundându-i sub apă. Căci se spune că ei, inspirându-se din obiceiurile elinești, aduc morților sacrificii și libațiuni, fiind inițiați în aceasta fie de Anacharsis și Zamolxe, filosofi lor, fie de către soții lui Ahile. Căci și Arrian în *Periplul său* spune că Ahile, fiul lui Peleu, a fost Scyt, fiind născut în orasul Mirmecium, care se află lângă marea Maeotici¹⁾ și că, alungat fiind de Scyți pentru cruzimea și trufia sufletului său, și-a ales locuința mai apoi în Thessalia. Și dovezi limpezi pentru aceasta sunt felul togei sale încâtărămate, lupta pedestră, părul roșcat, ochii albaștri, trufia, mânia, cruzimea, pentru care și Agamemnon, muștrându-l, îi spunea:

„Acestuia îi sunt dragi doar cearta și războaiele și lupta.“

Iar Tauro-Scyții până în ziua de azi obișnuiesc a sfârși certurile cu omor și sânge. Și că sunt un neam îndrăzneț și războinic și viguros, invadând asupra tuturor popoarelor vecine, mulți o mărturisesc și între alții și dumnezeescul Ezechiel, vorbind astfel: „Iată eu aduc asupra ta pe Gog și Magog și pe regele Rhos“. Dar destul despre sacrificiile Taurilor.

Cap. 7: Între acestea Swiatoslav hotărî să-și adune chiar din zori de zi sfatul fruntașilor, care în limba lor se numește „comenton“. Și adunându-se cu toții în jurul său și întrebându-i ce trebuie să facă, unii erau de părere să scape cu fuga în orice chip, urcându-se în luntri noaptea târziu, de oarece ei nu mai pot ține piept călăreților înplătoșați, mai ales că și-au pierdut pe toți conducătorii cei vestiți prin vitejia lor, cari încurajau armata și ațâțau pe ostași la luptă; alții, dimpotrivă, erau de părere să întindă dreapta Romeilor și astfel, primind pacea, să-și

1) Marea Azovului.

cruțe rămășițele armatei; căci a se strecura pe furiș din cetate nu e lucru ușor, deoarece corăbiile ignifere păzesc în toate părțile la malul Dunării, încât ar incendia pe dată totul, dacă ar îndrăzni să pornească pe fluviu. Atunci Swiatoslav, oftând adânc și cu amărăciune zise: „Dacă ingenunchiem rușinos în fața Romeilor, atunci s'a isprăvit cu gloria armelor rusești, care au supus fără multă greutate neamurile vecine și au ținut sub ascultare fără văr-sare de sânge atâtea țări; atunci de ce ne mai lăudăm cu bărbăția strămoșilor și ne mândrim că puterea ru-sească a rămas până acum nebiruită, dacă ne sbatem în tot felul pentru mântuirea noastră. Nu noi ne vom în-toarce în țara noastră ca niște fugari, ci, sau vom trăi ca învingători, sau vom muri cu glorie, săvârșind fapte de bărbați viteji“. Și astfel luă sfârșit sfatul lui Swiatoslav.

Cap. 8: Se mai povestește și aceasta despre Tauro-Scyți, că niciodată până în ziua de azi nu s'au dat biruiți vrăjmașilor, ci, văzând că nu mai au scăpare, și-au spin-tecat cu sabia măruntaiele și astfel și-au pus sfârșit vieții. Ei fac aceasta fiindcă au credința că aceia care e ucis de un dușman în război, după moartea sa și după des-facerea sufletului de trup, va sluji pe lumea cealaltă celui ce l-a omorât. Și temându-se de o asemenea sclavie, Tauro-Scyții mai curând își găsesc scăparea într'o moarte de bună voie, decât să slujească omorătorilor. Și astfel de credință a prins rădăcini la ei. Și atunci, după ce ascultară cuvântarea șefului lor, hotărâră să încerce pri-mejdia cu bucurie pentru a se mântui și să ție piept puternic forței Romeilor. Așa dar în ziua următoare — și era ziua a șasea a săptămânii și a două zeci și patra a lunii Iulie — ieșind din cetate la asfințitul soarelui cu toate trupele, ei hotărâsc să se lupte pe viață și pe moarte, înaintând în rânduri dese, cu sulitele întinse. La rândul său și împăratul își scoase din tabără legiunile Romeilor. Deslănțuindu-se lupta, Scyții atacă cu vigoare, străpungând pe ai noștri cu sulitele, rănind caii cu săge-țile și doborând pe călăreți. Atunci Anemas, cel care do-vedise atâta curaj omorându-l pe Icmor, văzându-l pe Swiatoslav cum s'aruncă cu îndrăzneală și furie în Romei,

și cum își îndeamnă falangele, — repezindu-și calul, zboară către el cu frâul slobod — căci așa obișnuia să facă adesea și în acest chip și mai înainte pe mulți Scyți îi doborâse, — îl lovește cu paloșul în umăr și-l răstoarnă cu capu'n jos, însă nu-l poate omori, căci l-a apărut tunica de zale și scutul pe care le luase, temându-se de sulițele și săgețile Romeilor. Anemas însă, înconjurat de ceata Scyților și căzându-i calul sub sulițele lor, după ce omorâ mulți dintre dânșii, căzu și el acolo ca un viteaz, neîntrecut de nici unul din semenii săi în fapte războinice.

Cap. 9: Iar Rușii, prinzând din nou curaj după moartea acestuia, scot urlete tari după obiceiul lor și fugăresc pe Romei. Iar aceștia încep a da înapoi, ferindu-se de atacul sălbatec al Scyților. Atunci împăratul, când văzu oastea Romeilor șovăind, temându-se ca nu cumva, înspăimântată de năvala oarbă a Scyților, să sufere vreun dezastru, — îmbărbătându-și oștenii din jurul său și zmulgându-și lancea cu vigoare, s'aruncă el însuși în contra dușmanului. Tobele huruiră, trâmbițele sunară atacul, iar Romeii, văzând atacul împăratului, își întoarseră caii și se repeziră cu bărbăție în Scyți. În acelaș timp se stârni un vârtej amestecat cu ploaie care, întunecând cerul, s'abătu peste dușmani și pulberea înălțată le orbi ochii. Se spune chiar că a apărut și un bărbat îmbrăcat în alb, care conducea pe Romei și-i îndemna să atace pe Scyți și că el, stârnind un măcel, a zăpăcit foarte tare oastea inamică. Și se mai spune că nici înainte nu l-a văzut cineva prin tabără și nici n'a mai apărut după luptă, deși împăratul a pus să-l caute, ca să-l dăruiască din larg și să-i aducă mulțumiri pentru ostenele lui. Dar, oricât l-au căutat, nu l-au găsit. De aci n'a mai rămas îndoială că acesta a fost marele între mucenici Theodor ¹⁾, pe care împăratul obișnuia să-l cheme într'ajutor sie-și și armatei sale ca tovarăș. Se mai povestește încă o întâmplare ce s'ar fi petrecut în

1) Credidă această sinceră și naivă despre intervenția sfinților în luptele creștinilor apare și în cronicarii noștri, s. ex. la Grigore Ureche, care spune că lui Ștefan cel Mare i-au venit în ajutor, în războiul cu Turcii, Sf. Cherghe și Sf. Dumitru.

seara din ajunul bătăliei. În Byzanț, unei fecioare închinată lui Dumnezeu i s'a părut că vede în vis pe Maica Domnului, înconjurată de bărbați de foc purtând lănci în mâini și că ea le-a vorbit astfel: „chemați-mi-l pe mucenicul Theodor“ și că numai decăt i s'a înfățișat un tânăr voinic și înarmat. Acestuia îi zise Născătoarea de Dumnezeu: „Doamne Theodore, Ioan al tău, luptându-se cu Scyții la Dorystolum, se află în mare cumpănă. De aceea aleargă iute și sai în ajutorul lui. Dacă nu te grăbești, el va cădea în mare primejdie“. Iar el îi răspunse că e gata să dea ascultare Maicii Domnului și Dumnezeului său; după care cuvinte el dispăru și în acelaș timp sbură și somnul de pe ochii fecioarei. Și acesta fu sfârșitul visului ei.

Cap. 10: Romeii însă, urmând după dumnezeescul bărbat ce mergea în fruntea lor, reîncep lupta cu vrăjmașul și se pornește un groaznic măcel. În cele din urmă Scyții, ne mai putând opri atacul falangelor noastre de călăreți, și loviți pe la spate de magistrul Bardas, supranumit și Sclerus — căci îi înconjurase cu trupele sale, — o rupseră la fugă. Până la cetate ei sunt striviți în picioare și s'a făcut un măcel spăimântător. Puțin a lipsit ca însuși Swiatoslav să fie prins, așa rănit și plin de sânge cum era, dacă noaptea ce căzuse nu l-ar fi apărat. Se zice că în această luptă au fost tăiați 15.500 Scyți; că s'au prins până la 20.000 de scuturi și foarte multe paloșe. Dintre Romei au fost uciși 350, iar răniți au fost nu puțini. Și astfel au câștigat biruința Romeii în acest război ¹⁾. Iar Swiatoslav, chinuit toată noaptea de pieirea armatei sale, era sfârșit de durere și mânie. Totuși, înțelegând că nu mai poate nimic împotriva armatei biruitoare și că datoria unei bune căpetenii este să nu se dea învins sorții în nenorociri, ci astfel să lucreze, încâl să cruțe viața oștenilor săi, — hotărî să trimită de dimineață soli la împăratul Ioan pentru *pace și credință* cu aceste condițiuni: ca *Tauro-Scyții* să predea Romeilor

¹⁾ În total, sub zidurile Silistrei au avut loc șase lupte între Romei și Swiatoslav.

cetatea Dorystolului, să înapoieze prinșii, să părăsiască Moesia și să se întoarcă în țara lor; iar Romeii să le înlesniască plutirea spre patrie și să nu-i atace pe drum cu corăbiile ignifere, — căci se temeau foarte de focul medic, care poate preface și pietrele în cenușe; pe deasupra să-i mai ajute cu bucate și să-i socoată în numărul amicilor, având voie a merge la Constantinopole pentru negoț, așa precum se hotărâse din vechime.

Cap. 11: Împăratul primind aceste condiții cu bunăvoință — căci el înțelegea altfel pacea decât războiul și știa că una folosește popoarelor, iar celălalt le pierde — consfinți învoielile și tratatul și le dăde grâu, măsurându-le câte două măsuri de cap. Se zice că au primit atunci grâu 22.000 de ostași, câți mai scăpaseră de moarte, din cei 60.000 oameni ai oștii rusești; ceilalți 38.000 căzuseră sub loviturile Romeilor. După ce se întări tratatul, Swiatoslav ceru învoire a se întâlni cu împăratul. Iar acesta nu-i refuză dorința, ci îmbrăcat într-o armătură aurită, călări până la malul Dunării, însoțit de o nenumărată mulțime de oșteni călări, strălucitori de aur și de arme. Iar Swiatoslav sosi plutind pe fluviu într-o luntre scytică, aplecat pe vâsle și trăgând împreună cu ceilalți, ca unul de rând. Și era astfel la înfățișare: statura potrivită: nu era nici prea înalt și nici prea subțire; avea sprincene stufoase, ochii albaștri, nasul cârn, barba rară, afară de partea de sus, părcasă, cu peri deși și lungi. Avea capul pleșuv; numai de ambele părți îi atârnavă niște cărlionți, arătând noblețea neamului său. Grumazul îi era tare, pieptul lat, și membrele bine legate. În fața lui se citea tristețea și sălbăticia. La una din urechi îi atârna un cercel înpodobit cu două mărgăritare, între care se afla o piatră scumpă. Haina îi era albă, nedeosebindu-se întru nimic de a celorlalți decât prin curățenie. Astfel, după ce vorbi puțin cu împăratul asupra păcii, stând pe banca luntrei, se întoarse la ai săi. Și așa s'a încheiat războiul dintre Romei și Scyți ¹⁾.

1) Stăpânirea lui Swiatoslav la Silistra a durat câțiva ani dela 967-972

Cap. 12: Iar Swiatoslav, părăsind Dorystolul și făcând schimbul de prizonieri după tratat, se urcă în luntri împreună cu trupele ce i-au mai rămas și porni spre țara sa. Și pe când plutia, îi întinseră curse Pecenegii, un neam de ciobani, numeros, nutrindu-se cu păduchi (1 ?¹) și locuind în care ca nomazii; și ei uciseră aproape pe toți Rușii și, împreună cu ceilalți, îl masacrară și pe Swiatoslav, încât puțini ajunseră acasă sănătoși dintr'o armată așa de mare. Iar împăratul Ioan, după ce dădă război numai în patru luni puterea rusească, după cum s'a arătat mai sus, și după ce luă în stăpânire Moesia, boteză Dorystolum, după numele oșteanului și mucenicului Theodor, *Theodoropolis*, și lăsând aci o strajă potrivită, se întoarse la Byzanț cu trofee foarte mari, unde îl întâmpină orașul întreg în afară de ziduri, oferindu-i coroane și sceptre făcute din aur și pietre prețioase. Ei mai aduceau și un car din aur curat, înhamat cu cai albi, rugându-l să se urce în el și să facă obișnuita intrare triumfală. Iar el le primi coroanele și sceptrele și-i răsplăti cu daruri mult mai mari. Inșă nu putu să se urce în car; ci așeză pe un scaun de aur al carului icoana Maicii Domnului, îmbrățișând pe Dumnezeu-cuvântul și pe care o adusesese din Moesia, așternând sub ea tunici de purpură de-ale Moesilor și coroane. El însuși, călare pe un cal scump, mergea în urmă, purtând pe cap diademă, iar în mâini coroane și sceptre. Pășind în triumf prin mijlocul orașului ce se acoperise cu stofe de purpură și se gătise după obiceiul nunților cu ramuri de laur și cu haine țesute cu aur, el se îndreptă spre biserica cea mare a Înțelepciunii dumnezeiești. Acolo, ridicându-se rugăciuni de mulțumire și după ce consacră lui Dumnezeu cea mai măreață coroană a Moesilor ca cele dintâi roade ale prăzii de război, se duse în palat și porunci ca Boris, regele Moesilor, să dea insemnele regale. Ele erau: tiara înconjurată cu purpură și sandalii roșii. Pe rege îl împodobi cu demnitatea Magiștrilor. Astfel

1) In text *fitheirofagos* = cel ce se nutrește cu poame de pin, cu păduchi.

împăratul Ioan, smulgând biruințele în scurt timp, în-
potriva așteptării tuturor și înfrângând și doborând la
pământ prin priceperea războiului, prin rațiune, virtute
și îndrăzneală, îndărătnicia Rușilor și sufletele lor în-
flăcărâte, și supunând Moesia imperiului romeic, își
petrecu iarna în Byzanț și răsplăti poporul cu daruri
după obicei, câștigându-l prin sărbători și ospete.

Traducere din limba greacă după ediția Bonn
de C. BRĂTESCU

LEO DIACONUL

S'a născut la Caloë, un orașel în Asia proconsulară, lângă mun-
tele Tmolus, nu departe de izvorul râului Caystros. Pe atunci regiunea
aceasta depindea de thema Thraciei. După ce trecu de vârsta copilăriei,
pleeă la Constantinopole pentru studii și acolo văzu pe împăratul că-
lărind prin oraș în ziua Înălțării, în anul 966, în timpul unei răscoale
populare. Prin urmare se va fi născut pe la 950 d. Cr. Pe la 973 că-
lători în Asia Mică. La 981, fiind în colegiul sacerdotilor și împăratul
Vasilie Bulgaroctonul pornind cu războiu în contra Bulgarilor, Leo îl
inseși la atacul Triadiței (azi Sofia), aducându-i servicii sale. La in-
toarcere abia scăpă dintr'un atac neprevăzut al Bulgarilor. De aceea
de câte ori în istoria sa face mențiune de Moesia (Bulgaria Dunăreană)
el pare că-și amintește cu teamă. Alte date din viața sa de mai târziu
nu se cunosc. A murit după anul 989.

De la Leo Diaconul ne-a rămas o cronică în care se povestesc
trei războaie bizantine: 1) cel Gretan, 2) cel Asiatic și 3) cel Rusesc.
*Toate faptele povestite sunt contemporane cu el și se cuprind între anii
959 și 975.*

Stilul operei. În epoca lui Leo Diaconul eloquența era în floare.
Fiecare scriitor credea că se va acoperi de laude dacă va folosi multe
flori stilistice, vorbe într'ales și rare și metafore originale. Prin aceas-
ta însă expunerea credincioasă a adevărului cade pe planul al doilea.
Leo Diaconul n'a căzut în asemenea defecte chiar în măsura altor cro-
nicari, precum sunt Theophilactus Simocatta sau Nicetas Choniates,
totuși nici el n'a scăpat cu totul de manierismul vremii sale. Se ob-
servă și la dânsul întrebuițarea de termeni mai neobișnuiți, mai rari;
acumulare de sinonime; paradă de sentințe și expresii din Homer, A-
gathias Myrineseus și alții; manierism; originalități gramaticale. Dar
opera sa are și calități. În primul rând a scris fapte contemporane cu
sine, și de aceea este folosit ca izvor istoric și de alți scriitori, între
cari vom cita pe Scylitzes și Zonaras. În special în ce privește luptele
Bizantinilor cu Sviatoslav la Silistra, Leo Diaconul este unicul și cel mai
prețios izvor. De aceea, fiindcă faptele povestite de el se leagă și cu istoria
Dobrogei noastre, am dat în traducere românească acele pagini din isto-
ria lui Leo Diaconul, care în special ne privesc. Traducerea s'a făcut
după ediția din Bonn, 1828.

PORTUL CONSTANTA SI ROMANIA MARE ¹⁾

DE

KR. H. ZAMBACCIAN
Comerciant-Constanța

Creșterea teritoriului României, care a devenit acum România Mare, va avea — s'a spus de atâția în repețite rânduri — o înrâurire binefăcătoare asupra dezvoltării portului Constanța.

Progresul realizat de orașul și portul nostru, dela anexiunea Dobrogii până astăzi, este mai nimic față de perspectivele ce se deschid în viitor celui mai mare port maritim al țării.

Făcând o comparație între importul și exportul celor trei porturi mai însemnate ale României, constatăm următoarele :

In anul 1885 :

	Import	Export
Brăila	89.310 tone	334.323 tone
Galați	74.949 „	210.657 „
Constanța	7.529 „	39.539 „

In anul 1894 :

	Import	Export
Brăila	197.903 tone	494.900 tone
Galați	177.826 „	305.333 „
Constanța	17.916 „	87.870 „

După anul 1895 însă, stabilindu-se legătura cu restul țării prin podul dela Cernavodă și, mai târziu, terminându-se lucră-

1) Publicăm cu plăcere acest mic articol al d-lui Kr. H. Zambaccian, cu mențiunea că afirmațiile d-sale sunt așa de adevărate și pătrunse adînc în conștiința Constanțenilor, încât și un alt specialist, d-l Inginer Stoenescu-Dunăre s'a oprit la ele într-un articol publicat, sub altă formă, în Arhiva Dobrogei. — N.R.

rile de mărire și modernizare ale portului Constanța, orașul nostru a luat locul de frunte în statistica exportului :

In 1912 :

	Export	Bastimente încărcate
Constanța	1.273.000 tone	757 tone
Brăila	618.000 „	388 „
Galați	306.173 „	346 „

În ceea ce privește importul, Constanța se află în stare de inferioritate față de Galați și Brăila, de oarece orașul nostru nu posedă antrepozite, docuri și absolut nici un utilaj necesar, nici măcar magazine suficiente, care să poată ușura transporturile și să atragă marele import. Importanța unor antrepozite este de toți recunoscută, căci ele oferă nu numai avantajul că înmagazinează cantități mari de mărfuri într'un loc sigur,—dar încă și depunătorii, cu recipisele lor (warante), au posibilitatea de a le lombarda la Banca Națională, avantaj care numai la Brăila și la Galați se oferă negustorilor.

Cu toate acestea, dată fiind marea importanță ce o are Constanța în comerț, și importul s'a dezvoltat enorm la noi, așa că în 1912 diferența între cele trei porturi nu e așa mare :

Galați :	203.000 tone
Brăila :	176.700 „
Constanța :	162.000 „

Aceasta era starea lucrurilor până în ajunul războiului european. Până la această dată România se găsea în sfera de influență politică și economică a puterilor centrale și, de aceea, trei pătrimi din transacțiunile noastre, făcându-se cu Germania și Austro-Ungaria, schimbul produselor se realiza mai ales prin trecătorile Carpaților.

Astăzi lucrurile s'au schimbat. Legăturile politice și financiare ale României cu puterile aliate vor determina și legături economice mai însuflețite.

Având în vedere, pe de o parte, lipsa de materii prime, lipsa de tonaj, greutățile financiare și alte considerații, care cad în desavantajul Germaniei ; iar de altă parte, ținând seamă de faptul că mărfurile cele mai obișnuite, precum și organizarea producției în masă revin, după războiu, Americii, Angliei și Japoniei ; cum în prezent România Mare are un teritoriu și o

bogăție îndoită și o populație de 18.000.000 locuitori, dispunând de bogate și variate materii prime, de combustibil, ape curgătoare etc., ceea ce va înlesni o producție supraabundentă; ne putem închipui ce dezvoltare va putea lua în viitor portul Constanța, cu atât mai mult, cu cât el stă deschis navigației tot anul, ceea ce nu e în cazul porturilor Dunărene, care îngheață iarna,

Beneficiile ce vor rămâne în Constanța, numai din manipularea mărfurilor ce se vor tranzita, vor fi considerabile; populația orașului se va mări față de nevoile crescânde de brațe și de personal necesar dezvoltării tranzacțiilor și de inevitabila stabilire de noi întreprinderi de comerț. Industrializarea regiunii Constanței este iarăși un punct capital, căci pentru multe mărfuri și materii prime, transformarea trebuie să se facă în punctul de export, de unde să se distribuie produsele, gata de consum, în toate părțile. De asemenea și cu materiile prime importate.

Însă, față de perspectiva ce se prezintă orașului Constanța, sacrificiile și eforturile noastre de până acum nu însemnează de cât prea puțin și este de neapărată nevoie să ducem o luptă în interesul portului nostru, studiind nevoile lui și nerisipind energiile noastre în lupte politice inutile și în chestiuni secundare.

Principalele proiecte, în legătură cu dezvoltarea portului Constanța, în afară de reconstruirea podului de peste Borcea, ar fi:

1) Terminarea liniei ferate Megidia-Tulcea, așa în cât acest județ nordic al Dobrogei să fie definitiv legat economicște cu Constanța;

2) Un pod peste Dunăre la Hârșova și o cale ferată Hârșova-Constanța, așa încât să se poată face o legătură directă cu Transilvania prin regiunea petroliferă a Prahovei;

3) Înzestrarea portului Constanța cu un utilaj modern, cu antrepozite, cu diverse instalațiuni, cu o gară în port, cu o mare centrală electrică, care să furnizeze curentul necesar industriilor mari și mici de transformarea produselor.

4) Selecționarea și încurajarea elementelor pregătite pentru dezvoltarea economică, cărora să li se încredințeze conducerea instituțiilor în legătură cu viața economică a portului.

5) În sfârșit, ca un deziderat pentru mai târziu, săparea unui canal Cernavoda-Constanța, care va oferi pentru noi avan-

tajul deplinei stăpâniri, ceea ce nu e cazul cu canalul Sulinei ; și, pentru a ne asigura un debaras și în Basarabia, un pod, care să lege această provincie cu Dobrogea pe la Tulcea, iarăși ar fi de mare folos.

Numai așa orașul nostru, legat prin căi ferate și poduri cu toate provinciile românești de peste Dunăre, și apoi înzestrat cu tot ce caracterizează un port modern și un centru industrial, va putea trăi o viață economică puternică și va merita denumirea, cam pripită acum, de „perla Mării Negre“.

ACTE DIN TIMPUL OCUPATIEI GERMANE IN DOBROGEA

D-l Vlădoianu fostul secretar al Primăriei din Constanța, ne-a pus la dispoziție câteva acte, rămase în Dobrogea pe urma administrației germane. Mulțumind d-lui secretar pentru interesul viu ce-l poartă revistei noastre, împărtășim cititorilor noștri aceste acte în traducere românească.

Constanța, 14 August 1918

La desbaterile asupra promovării germanismului în Dobrogea, în ședința de azi, au participat următoarele persoane :

1. Căpitanul de cavalerie Cuntze	{	din partea administrației
etapelor.
2. Căpitanul Baron von Ruedt		
3. Căpitanul Martin	{	din partea O. K. M. (Înaltului co-
mandament Mackensen).
4. Locotenentul Kessler		
5. Dr. Südhoff		
6. Sublocot. Beermann		
7. Căpitanul Schmidt, Constanța		
8. Parohul Constantin Biella, Constanța		
9. Parohul Overbeck, Cara-Murat		
10. Parohul Meyer, Constanța		
11. Plugarul Ed. Brenner, Fachria		
12. Plugarul W. Klett, Cobadin		
13. Plugarul Leyer, Cobadin		
14. Peter Menges, Cara-Murat		
15. Negustorul Gottlieb Resner, Constanța		

Căpitanul de cavalerie Cuntze deschide ședința și salută pe cei de față,

Punctul I: *Fundarea Uniunii.*

„Comitetul, ales în Cogelac, pentru întemeierea Uniunii, se ocupă actualmente cu proiectul unui statut al Uniunii. Acest comitet are de gând să propună alegerea unui președinte și a unui comitet general, compus din membrii și reprezentanții grupelor locale. S'a socotit mai practic ca comitetele locale să ia ființă numai în comunele mai mari, în care se află școli germane și ca ținutul să fie împărțit în circumscripții formate, fiecare, din mai multe sate. S'a mai hotărât ca comitetul să redacteze cât mai neîntârziat statutul și să-l prezinte domnului căpitan de Cavalerie Cuntze. Acest statut va fi discutat și definitiv redactat Marți 20 August, la orele 3^{1/2} într'o ședință prezidată de căpitanul Cuntze. În acelaș timp se vor alege și președinții grupelor locale. Apoi se vor trimite statutele aprobate către acești președinți, cari de preferință, vor fi învățătorii germani, cu rugămintea de a desfășura o energică activitate de propagandă. După aceasta se vor convoca coloniștii germani la o nouă întrunire, cu scopul de a lua o hotărâre în privința statutelor și de a întemeia Uniunea.

Se simte nevoia de a se urca cotizațiile bănești ale membrilor. Cotizațiile vor fi deocamdată de 2 lei. După întemeierea Uniunii se vor stabili relații cu „Uniunea pentru germanismul din străinătate” și cu Sașii din Transilvania.

Punctul II: *Primirea cetățeniei germane.*

„Se atrage atenția asupra faptului că primirea cetățeniei germane de către coloniștii germani, e legată de însemnate greutăți și mai presus de toate va atrage asupra coloniștilor însemnate desavantajii.

Ca cetățeni ai imperiului german, ei vor fi priviți de către guvernul bulgar ca un corp străin în stat; vor fi păgubiți în drepturile lor comunale și particulare prin legiferări și vor avea să îndure mari șicane din partea guvernului bulgar.

Consulul german nu le va putea fi de cât de puțin ajutor. De aceea e mai bine să se renunțe la primirea cetățeniei germane».

Punctul III : *Emigrarea spre Germania.*

„Se arată că ar fi de dorit, în interesul imperiului german, ca coloniștii germani să se întoarcă iar în patria germană în număr cât mai mare. O emigrare în teritoriul german de colonizare nu e de recomandat, din cauza condițiilor economice și administrative de acolo. Dinpotrivă, teritoriile de curând cucerite : *Curlanda și Livonia*, par a fi foarte potrivite pentru colonizare. La obiecțiunile domnului locotenent Kessler, că o emigrare parțială a coloniștilor germani ar risipi așezările actuale și ar desființa legăturile comunităților, se răspunde că pentru imperiul german 100 coloniști germani în *Curlanda* au mai mult preț decât 1000 în *Dobrogea*.

Această afirmare a fost tăcută de căpitanul Schmidt și a găsit aprobare ; în special ideia de a se trimite o comisie din *Dobrogea* în sus numită fără de colonizare, pentru a studia condițiunile de acolo, a fost bine primită.

Se hotărăște în unanimitate de a nu se face nici un pas spre emigrare, înainte de a se stabili în ce condiții se va putea face emigrarea din *Dobrogea* și imigrarea în noul teritoriu de colonizare (*Curlanda*).

Punctul IV : *Bănci, societăți cooperative, etc.*

„Se arată că aproape în fiecare sat mai mare a existat până acum o bancă populară, dependentă de „Casa Centrală” din *București*, și cuprinzând, ca membri, și persoane ce nu fac parte din comunitatea germană. În *Cara-Murat* mai funcționează încă o cooperativă de cumpărare și vânzări.

Se exprimă dezideratul de a se înființa bănci nouă, cuprinzând numai membri germani și care să se federeze într-o asociație, proprie lor, în *Dobrogea*. Se înlătură, ca imposibilă, ideia dependenței acestei federații de o bancă din *Germania* : de asemenea, ca nepractică, aceea a dependenței de o instituție de bancă germană din *Sofia*, de oarece o asemenea bancă particulară nu poate avea niciun interes pentru propășirea unor astfel de societăți și va acorda cu greu creditele cerute.

De aceea ar fi de dorit ca băncile germane să intre în dependența băncilor aceluia stat, căruia îi va aparține mai târziu *Dobrogea*.

Se hotărăște a se proceda astfel: băncile existente vor face mai întâiu o cerere către „Casa Centrală” din București prin mijlocirea administrației etapelor, pentru predarea scrip-telor lor. După aceea își vor relua activitatea. D-l căpitan Martin adaoase la aceasta că el va obliga „Casa centrală” să plătiască imediat băncilor germane bunurile ce se vor mai găsi și să le acorde credit în măsura cea mai largă. Tot o-data va trimite un controlor de încredere în Dobrogea, care să îngrijească de reînființarea acestor bănci. *De îndată ce se va clarifica soarta Dobrogii, băncile vor păși spre lichidare și apoi se vor întemeia alte bănci după legile stăpânitoare.* Se re-comandă ca, la tratativele asupra predării Dobrogii, să se a-sigure coloniștilor dreptul de a se asocia într'o federală pro-prie a lor.

Fundarea de bănci nouă nu intră acum în discuție. D-l locotenent Kessler va încerca să obție din Germania un spe-cialist în materia societăților cooperative pentru Dobrogea, care să străbată satele nemțești din Dobrogea în vre-o trei luni, să cerceteze ce cooperative se mai pot întemeia și să ajute pe coloniști cu vorba și fapta. D-l locotenent Kessler va face un referat către administrația etapelor asupra rezul-tatului ostanelilor sale, și în special, asupra pretențiilor bă-nești ale specialistului chemat“.

Semnat: Cuntze

Despre reîntoarcerea țăranilor germani din Dobrogea în imperiul german.

„Indemnul dat de prea înaltul nostru comandant, exce-lența sa generalul feldmareșal von Hindenburg, ca germanii cari locuesc în țări negermane, ca supuși ai unor țări străine, să se adune în țările dela Baltica, ce se vor organiza în ve-derea germanizării lor,—a fost primit pretutindeni cu bucurie de către Germani și va fi susținut în realizarea sa de orice bun german din imperiu.

Proiectul acesta însă n'a fost înțeles cu claritate și bine delimitat în totalul său în această provincie.

Scopul său, care constă mai întâi în repatriarea din străinătate a Germanilor, mai mult sau mai puțin înstreinaț

de germanism, și numai după aceia în admiterea lor ca cetățeni ai statului german, — s'a confundat cu *pretențiile* acestora ce vor să rămâie pe ogorul lor sub stăpânire străină în Dobrogea, dar cari în acelaș timp cer și cetățenia germană precum și o protecție germană la fel cu vechile „Capitulațiuni” ce au existat mai înainte în Turcia. Această din urmă chestiune, de sigur, va trebui să fie despărțită de aceea a reîntoarcerii germanilor în Germania și ea nu va putea fi regulată decât mai târziu, printr'un angajament între Germania și statul ce va stăpâni în viitor Dobrogea.

Chestiunea repatrierii trebuie tratată cu multă atenție, căci experiențele din anii 1905 și cei anteriori cu privire la reemigrarea Germanilor dobrogeni în coloniile din Prusia de est precum și emigrarea lor în America, ne-au învățat că nu orice nemulțumit din această provincie a ajuns să fie mulțumit în Germania sau aiurea și nici că s'a acomodat acolo, sau a ajuns un bun cetățean al imperiului. Prin urmare e necesară o matură judecată în alegerea fiecăruia dintre cei ce vor să reemigreze, cercetându-se valoarea sa pentru germanism și pentru țara germană din punct de vedere moral, cât și civil și asigurându-ne de hotărârea sa; căci ar fi o ingratură față de patria noastră dacă i-am trimite acolo, pentru reîmprospătarea populației amestecate, niște elemente chiar aci dubioase, cărora să fie nevoită a le suporta povara¹⁾.

Se va ține prin urmare seamă în prima linie de hotărârea liberă și neinfluențată de nimeni a fiecăruia, dacă într'adevăr vrea să se reîntoarcă în Germania, sau a rămânea aci. Este sigur că o deliberare cu totul desinteresată a celor cunoscători ar ajuta mult. Suntem noi oare asemenea cunoscători ai chestiunii, așa în cât să putem și să voim a lua asupra noastră sarcina unei totale schimbări în existența unui agricultor? E cineva aci care să cunoască suficient condițiile de viață ale provinciilor baltice pentru a le putea cântări cu condițiile de viață ale țăranilor germani dobrogeni?

Eu sunt de părere că un număr de plugari dintre Germanii demni de încredere de aci ar trebui să facă o călătorie în

1) Admirabil.

provinciile Baltice, unde să ia informații dela funcționarii germani și dela populație și, pe lângă aceasta, să se convingă cu proprii lor ochi de starea lucrurilor, pentru a-și face o părere și apoi, întorcându-se, să comunice consătenilor lor cele văzute și auzite.

Încă un sfat aș avea să dau și anume să nu se priviască chestiunea sub latura confesională, ci exclusiv din punctul de vedere național, de a aduce folos patriei noastre ca buni Germani, fără deosebire de confesiune.

Semnat : Inginer H. Schmidt

Căpitan imperial Württemberghez

dela 1892 în Dobrogea, iar de la 1902 consul german aci.

Constanța, 12 August 1918.

Cele de mai sus sunt convingerile mele dela conferința convocată de d-l Westphal, Miercuri 14 August 1918.

Schmidt

STATUTUL

UNIUNII GERMANILOR DIN DOBROGEA

I. Scopul Uniunii.

§ 1. Uniunea Germanilor Dobrogeni are de scop să sprijine pe coloniștii germani din Dobrogea :

- a) în menținerea naționalității lor ;
 - b) în munca pentru propășirea lor economică ;
 - c) în reprezentarea intereselor lor față de administrație ;
- Sediul Uniunii este la.....

§ 2. Uniunea va aduce la îndeplinire ținta propusă sub litera a) :

1) prin încurajarea școlilor populare germane în Dobrogea ;

2) prin înălțarea culturii generale la tinerii ce părăsesc școala și la adulți ;

3) prin înodarea și menținerea legăturilor cu Uniunile identice din patrie și streinătate ;

4) prin ori ce soiuri de activitate de educație națională.

§ 3. Uniunea va aduce la îndeplinire punctul b) :

1) prin instrucții date asupra îmbunătățirii gospodăriei ;

2) prin sprijinirea și înființarea de asociații agricole.

II. Membrii Uniunii.

§ 4. Membri votanți pot fi, fără considerație de cetățenie, toți germanii ce locuiesc în Dobrogea, și cari posedă drepturi civice și sunt trecuți de 20 ani.

Inscrierea se face de comitet după cerere orală sau scrisă.

Membri de onoare pot fi, fără considerație de naționalitate, persoanele cari au adus oare care servicii Uniunii.

§ 5. Cotizația fie cărui membru va fi de 2 lei anual. Cei ce întârzie cu plata cotizației, vor fi lipsiți de dreptul de vot până la achitare.

Cel ce nu-și va fi plătit cotizația mai mult de doi ani, va fi șters din lista membrilor Uniunii.

§ 6. Fie ce membru are numai un vot. Dreptul de vot nu se transmite altei persoane.

III. Administrația Uniunii.

§ 7. Afacerile Uniunii vor fi conduse :

- a) de comitet ;
- b) de o comisiune mai numeroasă a Uniunii;
- c) de adunarea generală;

A. Comitetul.

§ 8. Comitetul Uniunii se compune din 5 membri aleși de adunarea membrilor; din aceștia cinci, unul va fi președinte, unul vice președinte și al treilea secretar, iar ceilalți colaboratori. Durata însărcinării va fi de doi ani. În fie ce an vor fi înlocuiți doi, sau trei dintre membri. La început înlocuirea se va face prin sorți; mai apoi după vechimea serviciului. Realegera se admite. Membrii din comitet își vor îndeplini însărcinarea lor onorific, fără plată; totuși vor primi, ca spese, o compensație bănească.

§ 9. Președintele va presida ședințele comitetului, ale comisiunii și adunării generale. În unire cu secretarul și casierul va semna scriptele Uniunii.

§ 10. Secretarul va încheia procesele-verbale în ședințele comitetului, ale comisiunii și adunării generale; va ține Corespondența și va alcătui lista membrilor.

§ 11. Casierul va fi ales de membrii comitetului din sânul lor. El va conserva hârtiile de valoare și documentele mai importante ale Uniunii, precum și banii, va face încasăările în schimbul unei chitanțe și plățile, care vor fi aprobate de președinte. El va ține registrele și va da cont, la cerere, comitetului, în ori ce moment; iar la finele anului va încheia socotelile.

§ 12. Comitetul se va întruni după nevoie și va fi convocat de către președinte, după chibzulala sa, ori după cererea unui membru. Hotărârile comitetului sunt valabile, dacă sunt de față trei dintre membri. La ori ce hotărâre se cere majoritatea absolută a voturilor.

În caz de paritate de voturi, votul președintelui e hotărâtor.

§ 13. Comitetul e obligat :

- 1) a rezolva afacerile curente ale Uniunii;
- 2) a pregăti și îndeplini hotărârile comisiunii și adunării generale;
- 3) a administra averea Uniunii după directivele date de comisiune;
- 4) a hotărâ în privința acceptării de donațiuni și funcțiuni.

§ 14. Totdeauna se va lua și încuviințarea comisiunii în ori ce hotărâre a comitetului asupra cheltuelilor și altor sarcini ale averii Uniunii, care trec de suma de 200 lei.

§ 15. Ori ce membru votant are drept să facă propuneri comitetului. Dacă propunerea este sprijinită de zece membri votanți și se consideră ca urgentă, președintele e obligat să convoace pe membri într-o ședință de consfătuire.

B. Comisiunea Uniunii.

§ 16. Comisiunea se compune din comitet, din reprezentanții tuturor grupurilor locale și din cinci membri aleși de adunarea generală.

§ 17. Comisiunea va fi convocată de comitet cel puțin odată la șase luni, sau și în orice caz de nevoie. Se va procede la chemarea ei, dacă cel puțin cinci membri din comisiune consimt la aceasta. Ședințele comisiunii se vor ține la

sediul Uniunii. Ședințele sunt hotărâtoare, dacă cel puțin o treime din membri sunt prezenți. Dacă după prima invitație nu se poate ține o ședință în chip legal, atunci, după cel mai de vreme o săptămână, se va convoca o nouă ședință cu aceeași ordine de zi și atunci, fără considerație de număr, se vor putea lua hotărâri.

§ 18. În toate hotărârile luate de comisiune se cere majoritatea absolută a voturilor. În caz de paritate de voturi, votul președintelui e hotărâtor. Nu se admite nici o suplinire.

§ 19. Comisiunea e obligată :

1. a da instrucțiuni comitetului cu privire la atingerea scopurilor Uniunii și a administrației bunurilor Uniunii ;
2. a alege doi controlori cari, după încheierea situației anuale, să cerceteze încasările, cheltuielile și starea casei și după aceea să încheie o dare de seamă ;
3. a stabili ordinea de zi pentru adunarea generală ;
4. a dispune încheierea socotelilor la fine de an.

§ 20. Se va lua încuviințarea adunării generale ori de câte ori comisiunea va lua hotărâri asupra unor cumpărări, amanetări (hipotecări), înstrăinări de averi imobiliare, precum și asupra cheltuielilor și altor sarcini ale averii Uniunii, ce trec de 2000 lei, sau care au ca urmare o grevare durabilă a Uniunii.

C. Adunările generale

§ 21. Membrii votanți ai Uniunii se vor aduna în fiecare an în luna Mai într-o adunare generală, ca să ia cunoștință de raportul anual al comitetului, să facă alegerile membrilor Comitetului și asociației și să discute asupra ori căror propuneri și proiecte, după care să ia hotărâri. Invitățile se vor face de comitet, care va fixa ziua adunării generale.

§ 22. Adunări generale extraordinare vor avea loc după necesitate și în urma comunicării propunerii de către comitet.

- a) dacă comisiunea o hotărăște ;
- b) dacă 50 de membri votanți o cer în scris, arătând propunerile.

§ 23. În ori ce adunare generală ordinară se va preciza locul adunării viitoare. Asupra alegerii locului adunării generale extra ordinare hotărăște comisiunea i

§ 24. Adunarea generală poate lua hotărâri independent de numărul membrilor prezenți.

§ 25. Adunarea generală va lua hotărâri numai cu simpla majoritate a voturilor. În caz de paritate de voturi, votul președintelui e hotărâtor. Hotărârile asupra schimbării statutelor și asupra cumpărărilor, hipotecărilor și înstrăinărilor bunurilor nemișcătoare au nevoie de $\frac{3}{4}$ din voturi.

Alegerile se fac prin predarea buletinelor de vot și cu majoritate absolută.

În caz de paritate de voturi, se va hotărâ prin sorți.

§ 26. În adunarea generală se vor lua hotărâri numai asupra acelor chestiuni, care sunt la ordinea zilei.

Intemeierea grupurilor locale.

§ 27. Uniunea se compune din grupe locale, care se vor înființa după nevoie. Asupra înființării de grupe locale va hotărâ adunarea generală.

§ 28. Membrii grupelor locale vor alege din sânul lor un conducător și un casier. Conducătorul este membru al comisiunii Uniunii și conduce corespondența între comitet și membrii grupelor locale. El ține tabloul membrilor după instrucțiunile secretarului Uniunii. Casierul încasează contribuțiile Uniunii după indicațiile casierului Uniunii și le varsă la termenul indicat de casier.

Disolvarea Uniunii.

§ 29. Pentru disolvarea Uniunii e nevoie de hotărârea adunării generale, care trebuie să numere cel puțin $\frac{2}{3}$ dintre membrii volanți.

În caz de disolvare a Uniunii, averea rămasă, după acoperirea tuturor sarcinilor, trece la Uniunea pentru germanismul din străinătate, care o va putea întrebuința, după cum va crede de cuviință, pentru scopurile germane din Dobrogea.

Copie

Administrația civilă din
Administrația etapelor germane
No. 7796

28. 8. 18.

Constanța, 25 August 1918

Către :

Comandantul etapelor

Constanța

Vi se trimite în anexe câte o dare de seamă asupra ședinței ținute la 14 curent pentru promovarea germanismului, precum și patru exemplare din proiectul de statut al Uniunii germanilor Dobrogeni. *Proiectul de statut a fost întocmit de comisiunea aleasă la 23 Iulie în Tariverde, la întrunirea delegaților și a obținut aprobarea administrației.*

În § 27 al proiectului de statut se prevede înființarea de grupe locale. *Ca sediu al grupurilor locale se impun în prima linie : Constanța, Mangea-Punar, Cogealia, Făcria, Cobadin, Cara-Mural, Mamuzlia, Sarighiol, Tariverde, Cogelac și Colilia. Celelalte sate locuite de coloniști germani se vor alătura, după cerere, la una din aceste grupe locale¹⁾. Înțemeierea și delimitarea grupurilor locale va avea loc în congresul Uniunii, convocat în prima jumătate a lunii Septembrie.*

Pentru ca congresul să fie populat și participanții să fie instruiți de mai înainte asupra însemnătății sale, se recomandă a se găsi cât mai curând oameni de încredere cari să lămurească pe coloniștii germani asupra problemelor Uniunii și asupra hotărârilor ce urmează a se lua și să-i îndemne a participa în număr mare. Poate că pentru aceasta ar fi potriviți *învățătorii recrutați dintre soldații germani*, de oarece dânsii sunt experimentați în chestiuni de congrese și de propagandă. E de dorit ca fiecare comunitate să fi luat hotărâri, înainte de a se prezenta la congres, asupra atașerii lor la una din grupele locale și asupra alegerii unui reprezentant.

Pentru ca societățile înjghebate să poată intra numai decât în acțiune în satele germane, *se recomandă membrilor comite-*

1) S'ar părea, după aceste dispoziții, că numărul Germanilor Dobrogeni ar fi cine știe cât de mare. Pentru lămurirea cititorului, după însăși statistica germană dela 15 Februarie 1918, ei nu erau mai mulți de 5430 în zona etapelor germane. După statistica noastră dela 1 Ian. 1913, se găseau în toată Dobrogea abia 7697 suflete de germani, adică un procent de 2,3% din întreaga populație.

telor să intervie la «Casa Centrală» din București spre a li se înapoia registrele și a li se trimite un controlor pentru reorganizarea băncilor lor. Propunerea se va adresa la administrația etapelor, secția Z.

Se atrage atenția asupra faptului, ca acest prilej să fie folosit cu cea mai mare grabă, pentru ca membrii băncilor să intre cât mai curând în posesia banilor lor. Noua organizare a băncilor trebuie de altfel privită cu încredere.

Semnat : **Cuntze**
Căpitan de Cavalerie

În sfârșit un ultim act din această afacere, sună astfel :

Administrația orașului
No. 5480

Constanța, 4 Sept 1918.

Inștiințare

la No. 18033 din 29 August 1918.

Activitatea de propagandă pentru Constanța și Anadólchiioi se încredințează preotului comunității germane, parohului Meyer stabilit de mulți ani în Constanța. În comuna „Viile Noi” munca de propagandă se încredințează învățătoru'ui de acolo, glotașului Winter.

Căpitan : **Cuntze**

Către Comandatura etapelor 262
Loco.

Administrația orașului
No. 1712

Constanța, 22 Oct. 1917

Către

Comandantura etapelor

Constanța

Alăturata dispoziție nu privește orașul Constanța, de oarece școala bulgară din Constanța nu e decât continuarea școlii bulgare din timp de pace.

Școala bulgară care funcționează în Anadolchioi, în școala română de mai înainte, se va privi ca românească, conform dispoziției. Numărul școlarilor se ridică la 50, dintre cari 40 de naționalitate bulgară și 10 Români.

Căpitan : (nesemnat).

Administrația orașului
No. 2166

Constanța, 3 Dec. 1917

Către

Comandantura etapelor 262

Loco

Numitele cărți didactice vor putea fi folosite în școlile românești. Pasagiile condamnate au și fost înlăturate din cărți de către comandantură, cu excepția lecțiunii dela pag. 67 și 68 din manualul de geografie, în care comandantura n'a găsit nimic supărător. Totuși și acest pasaj a fost înlăturat acum. Celelalte cărți folositoare în școlile românești, fie aritmetici, sau gramatici, au fost și ele supuse examinării. În ele nu se găsește nimic care să provoace reclamații.

Căpitan : (nesemnăt)

Administrația etapelor germane
în Dobrogea
No. 404

Poșta militară germană 258, 13. I. 18

Către :

Comandantura etapelor 262

Loco

Din mai multe sate din zona etapelor ne sosesc înștiințări asupra conduitei inadmisibile a soldaților bulgari, trimiși ca învățători. Ei participă pe față în mare măsură la propaganda bulgărească, siluind populația prin amenințări și constrângeri să semneze declarații care să aibă ca urmare alipirea Dobrogei la Bulgaria și în acelaș timp să conție ofense la adresa administrației germane. În unele sate ei participă în mod neadmisibil la administrația comunală. Ei și-au procurat ștampile cu inscripție bulgărească, precum și formulare bulgărești de permisuri pentru drum. Cu colaborarea consilierilor comunali ei au emis pașapoarte și au încasat pentru ele taxe; apoi au convocat adunări ale comunităților și au încercat să obție plata salariului de învățători. E nevoie ca în toate localitățile în care se află învățători bulgari, aceștia să fie din scurt supravegheați și mai ales să fie împiedicați dela orice amestec al lor în afacerile comunale; iar ștampilele comunale bulgărești cu insemnele statului bulgar, să

fie confiscate și să se cerceteze dacă nu cumva în chip fraudulos acești învățători sau consilieri comunali nu emit bilete de liberă circulație. În asemenea caz se vor pedepsi toate persoanele civile ce au participat la emiterea unor asemenea bilete, precum și aceia cari s'au folosit de ele, în măsura în care au depășit ordonanțele privitoare la circulație. Se va face deci o amănunțită cercetare asupra oricărui caz de conduită neadmisibilă a învățătorilor bulgari și se va înainta aci.

Semnat: von Unger

Loc. General în act. și inspector

**Secțiunea materiilor industriale
din Administrația etapelor germane
din Dobrogea**

Constanța, 22 April 1918

No. 6782

Către:

Administrația orașului

Loco

Din ordinul șefului marelui stat major, se va elibera petrol populației civile deocamdată numai în schimbul aurului. Pentru aceea nu se vor mai cere cartele de petrol.

Sublocot. și șef al secțiunii

Brabant

**Administrația etapelor germane
din Dobrogea**

Constanța, 24 Aprilie 1918

Biroul materiilor prime de război

No. 6644

Către toate comandanturile de etape

Tunsul oilor va începe la 10—15 Mai și se va termina până la 5 Iunie, după cum urmează mai jos. Miei intră de asemenea în aceste prescripțiuni.

Înainte de începerea tunsului, proprietarii vor comunica comandanturilor locale câte oi și miei posedă.

Oile, înainte de tunsoare, vor fi spălate de necurătenii.

Tunsoarea se va face astfel încât să se scoată lână dintr'o bucată. Se vor preda atâtea «lăni» câte oi și miei există.

Luarea în primire a lânii se va face în urma plății efectuate de cumpărătorii firmei Iosef Michell, cari au asupra lor un permis (ausweis) eliberat de administrația etapelor. Cumpărătorul va da proprietarului oilor o adeverință de cantitatea lânii predate și de prețurile plătite.

Tunsoarea oilor dintr'o turmă bolnavă de vărsat și de râie se va face la urmă; deasemenea și tunsoarea oilor bolnave din o asemenea turmă. Oamenii ocupați cu tunsul oilor bolnave vor desinfecța cu grije hainele, încălțăminte, mâinile și foarfecile și în genere toate lucrurile ce au venit în atingere cu animalele bolnave. Lâna din aceste turme se va împacheta în saci purtând indicații asupra provenienței și a felului molimei și astfel se va expedia.

Prețurile ce se vor plăti de cumpărători țărănilor sunt următoarele:

Lâna de pol-spangi, fină ca mătasea, 4 lei chilogramul.

Lâna de țigaie, țurcană, lâna grisă și neagră: 3 lei kgr.

Circumscripțiile vor avea o deosebită grije ca nu cumva această lâna să fie dusă prin contrabandă în Dobrogea bulgărească sau în zona de operațiuni, unde se plătesc prețuri cu mult mai mari.

Cumpărătorilor li se va da tot concursul necesar.

Rebensburg

Căpitan de marină

RECENZII

V. Părvan : *Gerusia din Callatis*. An. Acad. Rom. Ser. II. Tom. XXXIX, 1920.

È un studiu important relativ la viața socială-religioasă în sec. I. d. Cr. în Callatis și, indirect, în toate orașele de la Pontul-stâng. O stelă de marmură găsită la Mangalia în două fragmente, cu o lungă inscripție în onoarea lui Apollonios, un generos binefăcător al concetățenilor săi, adaugă lumini nouă la cele ce se știa până acum în această chestiune.

O interesantă schiță istorică precede studiul propriu zis.

I. „Callatis, fica Heracleei Pontice, nepoata străvechei Megare doriene“, a fost la apogeul puterii politice în epoca dintre anii 400—250 a. Cr. Stăpânitorul Traciei, regele Lysimach, voind a supune orașele de la Pontul stâng, — Callatis dete semnalul răsvrătirii la 313 a. Cr. alungând din cetate garnizoana dușmană. Apoi se alie cu celelate colonii amenințate, cu Tracii și cu Sciții, precum și cu rivalul lui Lysimach, cu Antigonos, care îi și trimise ajutor pe uscat și pe mare. După o rezistență de câți-va ani, abia pe la 302 a. Cr. Callatis ajunse din nou sub puterea lui Lysimach. — Incercarea făcută de Callatiani pe la 260 a. Cr. de a supune cetatea ionică Tomi, nu isbuti ; ba încă îi aduse în conflict cu Byzantium pentru supremația în Pontul stâng.

De acum începe decăderea politică și militară a cetății ; însă prosperitatea economică continuă mai departe. Comerțul de cereale era principalul izvor de câștig. «Statul Callatian avea o lege specială, care fixa raporturile dintre creditori și debitori». Bancherii «primiau depozite și deschideau conturi curente». Neconținutele atacuri ale barbarilor pe uscat, plaga piraților pe mare și concurența Chersonesului Tauric în comerțul cu cereale, aduc

decăderea Callatidei. Având o puternică „conștiință doriană”; ținând la dialectul lor, în care scriu mai toate inscripțiile; călători îndrăzneți și comercianți harnici, — Callatianii au avut totdeauna strânse legături și cu centrele ionice de pretutindeni. — Ca dovadă de activitate științifică avem pe *Demetrios Callatianul*, care între 216—200 a. Cr. scrisese „*Despre Asia și Europa*” în 20 cărți, folosite de geografi și istorici posteriori. Sub stăpânirea romană, Callatis păstră însemnătatea comercială; însă o viață politică proprie nu mai eră cu putință: în schimb, viața socială și cultura iau un avânt mare.

II. Din inscripția amintită mai sus se vede că, pentru glorificarea lui Apollonios, pristavul va vesti la sărbători publice că „poporul încununează pe gymnasiarhul și agonothetul și pe primul întemeetor al gerusiei și gerustiarhul dintru început al ei, cinstindu-l pre dânsul cu înălțarea de statui de aramă și chipuri pictate”. Ca agonothet, oferă sărbători și jocuri, însoțite de jertfe și terminate cu ospete. Ca gymnasiarh, supravegheă în deosebi educația ephebilor (tinerii în vârsta de serviciu militar), și are grija jocurilor și întrecerilor din gimnaziul orașului.

Cetățenimea din toate orașele grecești se împărția în 4 colegii, după vârstă: copiii, ephebii, bărbații, bătrânii. Fiecare categorie are dreptul de a utiliza gimnaziul pentru exercițiile sau petrecerile corespunzătoare vârstei. Pe lângă dărnicie, meritul special al lui Apollonios este că a constituit *gerusia*, adică asociația bătrânilor din Callatis, separând-o de celelalte categorii de cetățeni și devenind *gerustiarhul*, președintele ei. Tot deodată stabili ca gimnaziul să nu mai fie folosit laolaltă de toți, ci hotărî timpul și locul din gimnaziu destinat fiecărui colegiu de vârstă. Pentru ca *gerusia*, abia constituită, să aibă o existență reală și durabilă, el îi dăte un fond cu care să se poată prăznui în mod demn sărbătoarea „neocorică”, adică în cinstea familiei imperiale pe care „el întâia dată” o înființă anume pentru *gerusia* din Callatis. Pe lângă aceasta, *gerusia* din Callatis are toate „atribuțiile social-religioase, pe care *gerusia* le are contemporan în toate cetățile grecești”, actele ei având un caracter quasi-oficial în viața publică a cetății, întoemai ca și hotărârile colegiului ephebilor și bărbaților.

Inscripția enumără sărbătorile la care Apollonius va fi încoronat: la adunarea cea mare, când se alegeau magistrații anului viitor; la „Caesarea”, sărbătoarea în onoarea familiei im-

periale; la sărbătoarea bălăului celui mare; la „*Diomvria*“, sărbătoarea umidității roditoare dela sfârșitul toamnei, când se adoră „Pământul Mamă“, și la praznicele publice ale poporului. Sărbătoarea „*diomvria*“ cu numele ei original, necunoscut în restul lumii grecești, denotă spiritul creator al Callatianilor în viața religioasă și importanța agriculturii pentru existența cetății.

În sfârșit, amintirea lui Apollonis va fi eternizată prin statui de bronz și tablouri cu chipul lui, expuse în gimnaziu, portice, temple etc., lucrări nepăstrate până azi, dar a căror valoare artistică autorul studiului o deduce judecând după tehnica obiectelor de teracotă din acea epocă, ajunse până la noi.

Amănunte caracteristice și analize luminoase îmbogățesc acest studiu, dându-ne un tablou sugestiv despre viața socială, religioasă, artistică a Callatianilor în secolul I d. Hr.

G. CORIOLAN.

C. Litzica : *Castele romano-bizantine în Dobrogea.*

Sub acest titlu autorul publică în *Convorbiri Literare* No. 3—4 din Martie-Aprilie 1920, un fragment dintr-o lucrare mai întinsă „*Topografia Balcanică în Evul-Mediu*“, care va apare în *Analele Academiei Române*.

În cartea IV a operei sale „*De aedificiis*“, istoricul bizantin Procopius din Cesarea pomenește castelele clădite, sau reparate de Justinian în lungul Dunării, de la Belgrad până la Silistra. Ajungând la „*Scythia minor*“ (Dobrogea), citează următoarele localități întărite : *Hagios Kyrillos, Oulmiton, Ibidă polis, Aegissos și Halmyris*.

În urma săpăturilor făcute de d-l V. Pârvan, astăzi știm pozitiv că *Oulmiton* este *Vicus Ulmetum* de la Pantelimonul de de sus ; iar *Aegissus*, pomenit de Hierocles, Itinerariul Antonin, *Notitia Dignitatum* etc. se știe de mult că era la Tulcea.

Rămâne identificarea localităților *Ibidă, Halmyris și Hagios Kyrillos*.

Ibidă. În toate edițiile lui Procopius stă tipărit : *Ibidă*. Ținând seamă de faptul că ne găsim într-o regiune unde populațiunea, deci și numirile topografice daco-tracice sunt destul de numeroase, d-l Litzica e dispus a vedea în finala-*dă* o prescurtare sau o eroare de lectură din *dava*, în cât numele întreg ar fi sunat *Ibidava*. În ceea ce privește partea întâia a numelui,

având în vedere diferitele confuziuni de litere din scrierea majusculă și minusculă greacă și alte considerațiuni filologice și paleografice, — d-se propune mai multe lecturi: Nibidă, Albidă, Dabidă, Nikidă, Alkidă, Dakidă etc. Numai desgropările viitoare vor arăta care din aceste forme e cea adevărată.

Pentru localizarea orașului d-l Litzica îl caută pe drumul cel mare, care străbătea Dobrogea de la sud la nord în toată lungimea. Acest drum pleca dela Marcianopolis (Devnia, la apus de Varna), trecea pe la Abritus (Abtatcalesi), Tropaeum Trajani (Adam Elisi), pe la cetatea de la Mircea Vodă, pe la Dorobanțul, prin Ulmetum (Pantelimonul de sus), până la Slava Rusă. Aci drumul se bifurca: o ramură apuca spre N W prin Orta-chioi și Niculițel până la Noviodunum (Isăcea); iar alta spre N E prin Baba-dag și se termina la Aegissus (Tulcea). De oare ce localitățile citate de Procopius: Ulmetum și Aegissus, se găsesc, una la extremitatea nordică și cealaltă chiar pe acest mare drum militar, — e aproape sigur că și Ibidă trebuie să fi fost tot lângă acest drum. Și, fiindcă punctul strategic cel mai important la N. de Ulmetum era la Slava Rusă, unde drumul se bifurca și unde mai venia și a treia cale secundară care, prin castrul de la Ceamurlia de jos, unia drumul cel mare din mijlocul Dobrogii cu drumul cel mare de pe litoralul marin spre Histria și Tomis, — de bună seamă că Ibidă se afla la Slava Rusă (Chizil Hissar-Cetatea Fetei). Aci se află ruinele unei cetăți foarte mari, având o suprafață de 24 hectare, cea mai însemnată cetate din cele cunoscute în Dobrogea. Laturea nordică e de 344 m., având două turnuri în colțuri și cinci turnuri intermediare; laturea de est are 404 m. cu șapte turnuri, dintre care unul în colțul sud-estic și șase pe parcursul zidului; laturea sudică are 435 m cu opt turnuri, din care trei pe vale și cinci pe un deal de 150 m. înălțime, dominând împrejurimile; iar laturea de vest are 591 cu opt turnuri, dintre care unul chiar pe vârful dealului. De la W. la E, cetatea era tăiată de un pârâu, a cărui intrare și ieșire pare a fi fost chiar lângă porțile de răsărit și apus. Întinderea mare a ruinelor, precum și numele de *polis* (-oraș) ce i-l dă Procopius, ne arată că aci avem de a face cu un adevărat oraș întărit, iar nu cu un castel, sau castru oarecare (*castellon*, sau *frouion*).

Hagios Kyrillos, după d-l Litzica, trebuie căutat pe

drumul Dunărean, între Sucidava (aproape de Silistra) și Ulmetum. După d-l Weiss, un bun cunoscător al Dobrogei, ar fi la Rasova. Însă d-l Litzica, bazat pe faptul că punctul strategic cel mai important pe drumul între Durostorum — Ulmetum era la Axiopolis (-Cernavoda), îl identifică cu această localitate, cu atât mai mult, cu cât tot-aci se termină și întreitul val de apărare — valul lui Trajan — care leagă Dunărea cu Marea între Hirsova-Cernavoda și Constanța. De și Procopius citează în opera sa și orașul „*Axiopa*”-Axiopolis, totuși, având în vedere că sunt destul de frecvente cazurile când Procopius citează aceeași localitate de două, sau chiar de trei ori, fie cu aceeași formă, fie cu forme mai mult ori mai puțin deosebite, — ceea ce ne duce la concluzia că autorul s'a servit de mai multe izvoare la compunerea operei sale, — este foarte posibil ca Hagios Kyril'os să fie la Axiopole. Argumentul cel mai hotărâtor pentru această identificare îl află d-l Litzica în martirologiul Hieronymian unde se pomenește de trei ori un sfânt, Chiril, care a pătimit chiar la Axiopole. Devenind sfânt local, probabil i s'a ridicat aci o biserică a cărei vază a dus la înlocuirea numelui vechiu al orașului cu numele sfântului. Aceasta se va fi petrecut prin sec. V, VI d. Cr., căci numele topice creștine încep să apară prin sec. V.

Halmyris era o localitate lângă lacul Razim, pe care Plinius cel Bătrân îl numește tot Halmyris. (Natur. Hist. IV, 24). Acest oraș e pomenit de scriitorul bisericesc Philostorgios din sec. V., care scrie că Halmyris era situat în Moesia Europeană, în regiunea Dunării și că într-o iarnă, înghețând fluviul, barbarii l'au trecut și au cuprins orașul. De altă parte, Itinerariul Antonin citează la 9000 pași de *Salsovia* (cetatea de la poalele Băstepei, lângă Dunăre), pe drumul mare spre Histria, localitatea *Salmorude* (din Salmorus, corespondentul latin al lui Halmyris), care e identic cu Halmyris. Deci localitatea se afla la N. lacului Razim și a nune între el și Dunăre.

După d-l C. Moisil, orașul ar fi fost lângă satul de azi Moru-ghiol, unde există urmele unei vechi așezări romane, exact la 9000 pași (-13¹/₂ km) de la Salsovia. Însă localizarea la Moru-ghiol, deci lângă apele dulci ale Dunării, nu explică numele de Halmyris și, de aceea, d-l V. Pârvan îl așază la punctul numit

azi Cetatea Zaporojenilor, adică aproape de Dunavăț și lacul Razim, unde de asemenea se află urmele unei cetăți mari romane. Deslegarea definitivă o vor aduce însă numai săpăturile arheologice.

Cei ce se interesează de trecutul Dobrogii, nu pot de cât să mulțumească d-lui Litzica pentru interesantul d-sale studiu.

Dr. J. Gherghel: *Câteva contribuțiuni la cuprinsul noțiunii cuvântului „Vlach“.*

În Nr. 5—6 din Mai—Junie 1920 al Convorbirilor Literare, d-l Dr. J. Gherghel își continuă cercetările sale mai vechi, de un pasionant interes, asupra mult desbătutei chestiuni despre continuitatea Românilor în Dacia Traiană. Ideea fundamentală, firul roșu din acest articol este că numele de „Vlach“ are o origine mai curând orientală de cât germanică, de oare ce el apare încă de timpul Hunilor la nordul Dunării; iar faptul că cuvântul de „vlach“, cu înțelesul de „cal“ apare la multe neamuri înconjurătoare până la Germani, Litvani și Normanzi, pare a reflecta, împreună cu alte indicii, „o concepțiune adânc înrădăcinată la popoarele cele mai felurite despre patria nord-danubiană a poporului nostru, din timpuri ce se pierd în negura trecutului“.

Interesante sunt amănuntele acestui articol.

În izvoarele apusene numele de „Vlach“ se poate urmări până în epoca lui Carol cel Mare; de aceea mulți comentatori și istorici i-au atribuit o origine germanică. În literatura bizantină însă el apare mult mai de vreme în cuvântul „Vlacherne“, prin care se desemnează biserica, palatul imperial, poata de aur, băile și podul dintr-o parte a Constantinopolei. Numele de „Vlacherne“ pare că păstrează în el amintirea cea mai veche a poporului nostru. După cronicarul *Genesios* din sec. X, Vlacherne și-ar trage numele de la un duce scyt „Vlachernos“, omorât acolo. Cuvântul Vlacherneos însă, însemnează, în bizantina sec. X (vezi dicționarul lui *Suidas*) „Vlăstar de Vlach“, adică de Român. [*Genesios-Basileiai*, ed. Bonn. 1834, IV, pag. 85].

Urmărind mai departe chestiunea, d-l I. Gherghel găsește în cronicarul *Theophanes* un pasagiu în care se povestește despre o regină a Hunilor Sabiri, numită Voarex, care a trecut la Greci cu 100.000 oameni, după moartea bărbatului ei „Valag“. Știrea aceasta de la începutul sec. IX, se referă la evenimente

din sec. V. (*Theophanes-Cronographia* ed. Bonn. 1883 Teubner p. 175; 1939, I p. 269).

Cu trei secole înainte de Theophanes, un alt cronicar bizantin, *Malalas*, dă în „*Chronographia*“ sa o relațiune de aceeași natură. Însă aci regina Hunilor Sabiri se cheamă „*Voa*“, iar bărbatul ei mort : „*Vlach*“. (*Malalas-Cronographia* ed. Bonn 1831 p. 430. Serie com între 490 - 578, după *Krumbacher* p. 325).

De oare ce *Vlacherne* exista și în sec. V, — căci împărăteasa *Pulcheria* (450—457) construi acolo o biserică frumoasă, închinată Sf. Fecioare Maria, — rezultă că *Vlacherne* „ar fi fost o colonie a unei populațiuni românești lângă Constantinopole, venită acolo din spre *Scyți* înainte de mijlocul sec. V.“

Tradiția despre o populație românească de lângă Constantinopole, asemănându-se în datine cu *Scyții*, ba având și aceeași origine, se găsește și la cronicarul *Pachymeres*, din sec. XIII. *Pachymeres*: de *Andronico Palaeologo* ed. Bonn. 1835 p. 106.

Însă știrea cea mai veche despre un duce scit ucis la *Vlacherne*, de la care duce își trage numele și acest loc, se află la *Dionysios Byzantios* care, după *C. Müller*, a trăit după dărămarea Bizanțului de către *Septimiu Sever* (196). *Dionysius* scrie : „*Tertius (locus) vocatur Blachernae a quidam rege ibi regnante*“. [*C. Müller: Geographi Graeci minores: Dionysii Biz. Anaplus Bospori Thracii, Paris 1861, II p. 2--101*]. Mărturia cea mai veche datează, prin urmare, cam din sec. III d. Cr.

Toate aceste mărturii îl îndeamnă pe d-l I. Gherghel a respinge etimologia cuvântului *Vlach* din „*Volcoe*“ (*Tectosages*), admisă de cea mai mare parte din istorici și filologi, după recomandarea lui *Tomaschek*, și a-i admite o origine orientală.

Ca adept al convingerii că „leagănul străvechiu al Românilor pare a fi fost cu precumpănire tot țările nord-Dunărene“, d-l Gherghel mai aduce în sprijinul acestei convingeri încă câte-va argumente, în legătură cu cuvântul *Vlach*.

La *Cumani* cuvântul „*ulah*“ (neamurile turce nu pot pronunța pe acest V inițial ca V) a ajuns să însemneze „cal“. (*Kuun* : *codex cumanicus* Budapest 1880 p. 119 etc.) *Hasdeu* arată că *Românii*, moștenind obiceiul vechilor locuitori ai *Panonei*, se îndeletniciau din timpuri străvechi cu jugănirea armăsarilor. Aceasta se vede și din terminologia calului jugănit la diverse popoare ca : *Germani*, *Poloni*, *Ruteni*, *Litvani*. (*Hasdeu în Orien.*

talisten-Congress zu Wien, Romanische Revue 1886. p. 648). La aceste exemple d-l Gherghel adaugă termenul de „ulah“ al Cumanilor, de „blakkr“ al Normanilor și forma „ulagh“ la Mongoli. Autorul se întreabă: cine să fi fost jugănarii intermediari, cari să fi transmis Românilor meseria Sarmaților?

Ungurii numesc pe Români: «*olah*»; însă Ungurii, după toate probabilitățile, au împrumutat acest nume dela un neam turco-tatar ce a venit în atingere cu Români, înainte de venirea Ungurilor. Acest neam trebuie să fie, după d-l Gherghel, Chazarii, aliații din sec. VII ai împăratului Heraclios și cari locuiau pe la Nordul Crimeii și M. Azovului. În Chazari s'au contopit și Hunii Sabiri, peste cari a stăpânit, după cum s'a pomenit mai sus, și regina, al cărei soț se numia Vlachernos. Dela acești Chazarii, în mare parte mozaici, ne-a rămas în toponimia țării noastre nume ca „Jidova“, „Movila Jidovilor“, etc., jidov având înțeles de „urias“. Această nomenclatură presupune un contact între Români și Chazarii. O seminție de Chazarii, anume Cabarii, s'au alipit mai târziu de Unguri, ceea ce a avut ca rezultat că, între multe alte cuvinte, Ungurii au primit dela ei și termenul de „Olah“.

Și la Normanzi apare numele Românilor. Forma «*Blökumanaland*» = tera Blacorum (et Comanorum, am adăuga noi) se găsește la cronicarii islandezi Snorri Sturlesson (1178—1242). Acesta povestește că împăratul bizantin Alexe I Comnenul (1080—1118) «*Kirialax*» (Kyrios Alexios), pornind contra barbarilor păgâni dela nordul Dunării, a dus oștile sale în țara Românilor «*Blökumanaland*», trecând prin câmpiile Pecenegilor «*Fezinavöllu*». (Dobrogea? Bugeacul?) Denumirea de Blökumanaland a cules-o autorul Edei probabil din gura mercenarilor Normanzi dela curtea bizantină.

Toate aceste izvoare de mai sus ne arată o țară a Românilor în nordul Dunării în timpuri destul de vechi, așa că pe baza lor D-l I. Gherghel poate urmări «*o concepțiune adânc înrădăcinată la popoarele cele mai felurite despre patria nord-danubiană a poporului nostru din timpuri ce se pierd în negura trecutului*».

D-l I. Gherghel nu-și propune să deslege problema aceasta destul de grea; urmărește însă să atragă atenția și a altor cercetători ai evului mediu asupra unor izvoare, care pot da în-

demnul la o prelucrare mai departe a problemei. Cercetările d-lui Gherghel au nevoie încă de limpezire. Pentru viul interes ce ni l-a trezit studiul d-sale, am crezut că e bine să stăruim mai mult asupra lui, adăugând însă că rezultatele pozitive, la care ne-au dus până acum cercetările istorice și filologice, înlătură concepția exclusivistă a formării poporului român numai în nordul Dunării. Pe măsură ce studiile critice smulg izvoarelor adevăratul lor înțeles, o concepție mai organică își face loc.

Poporul Român nu s'a format numai în nordul Dunării ci și în tot cuprinsul peninsulei Balcanice și când apare pentru prima oară în istorie, îl găsim risipit din părțile actuale ale Greciei până în Carpații Maramureșului și podișul Podoliei și dela țărmurile M. Negre până la coastele M. Adriatice. Sfârticat de infiltrările slavo-turanice, el reușește să se închege prin migrații și radieri dela centru la centru mai ales în Dacia Traiană, pe când în restul peninsulei Balcanice rămâne în insule izolate într-o masă străină, care caută a-l desființa pe măsură ce trece timpul.

G. BRĂTESCU

D. Onciul: *Fazele dezvoltării istorice a poporului și Statului român.* Discurs rostit în ședința solemnă dela 14 Mai 1919 la Academia Română.

Fazele dezvoltării istorice ale poporului și Statului român, zice d-l Onciul, privite în perspectiva timpului, se înfățișează cu o regularitate matematică, desfășurându-se în serii simetrice, încât par a fi determinate de o lege sau ordine inerentă faptelor istorice. Citind cuvântarea d-lui Onciul, s'ar părea că o providență hotărăște, în epoce aproape egale, fazele dezvoltării istorice ale poporului nostru, în decursul celor 18 secole trecute. D-sa își împarte discursul în trei capitole, fiecare corespunzând câte unei mari perioade de șase secole.

I. Prima este epoca de formațiune a poporului român. Citând pe Miklosich, susține că originea naționalității române pleacă din timpul depărtat, când piciorul Romanului a călcat pentru prima dată pământul Illyricului; dar punctul de plecare al istoriei române, desfășurate pe pământul Daciei Traiane, nu poate fi altul decât cucerirea romană ce a pus temelie poporului românesc, în țara care este patria lui is-

torică și unde s'a dezvoltat Statul național al Românilor. Pe acest teritoriu al Daciei s'au adus Traco-Illyrii romanizați cari, încrucișați cu frații Daci, au pus temelia poporului românesc. El s'a format în unitate teritorială și etnică cu elementul romanic din provinciile dela sudul Dunărei și în legătură neîntreruptă cu lumea latină din Occident. Această unitate s'a menținut și după ce Dacia a fost pierdută pentru Imperiu, până la așezarea Slavilor și Bulgarilor la miază zi de Dunăre, în secolul al VII-lea, când elementul român din Dacia Traiană rămâne izolat și în afară de orice legătură directă cu Imperiul și cu lumea latină. La această dată poporul românesc era format: el își avea limba lui, deosebită de latina vulgară și de celelalte limbi romanice. În această perioadă de formațiune, Românii au primit și creștinismul, după cum arată terminologia creștină de origine latină, formată după regulile fonetice ale limbii românești.

II. A doua perioadă e caracterizată prin începuturile de organizație politică a poporului românesc până la formarea Statului național, sub influența predominantă a Statului bulgar în prima jumătate a acestei epoci, a Regatului ungar în a doua jumătate. Bulgarii turanici au format în Moesia un Stat de durată mai lungă (679—1018), care Stat întinzându-se și la miazăzi de Balcani, a cuprins tot teritoriul locuit de Români în peninsula Balcanică. Apoi, slavizați și creștinați, au exercitat asupra poporului românesc, prin Stat și Biserică, acea influență slavă, ale cărei urme au rămas îniparite în organizația noastră ulterioară, atât politica cât și bisericească. Dar aceasta influență s'a exercitat și la nordul Dunării, asupra Românilor din Dacia lui Traian, în perioada de liniște ce a durat între distrugerea puterii Avarilor de Carol cel Mare, și până la așezarea Ungurilor în Panonia, adică între 790—890. În acest secol de liniște, elementul român din Dacia lui Traian a fost întărit și sporit prin admigrațiunea elementului din sud, pus în mișcare prin invaziunea slavo-bulgară, în așa măsură, încât a putut să absoarbă cu totul pe Slovenii conlocuitori, cari ne-au lasat atâtea urme în umbă și toponimie. Prin urmare, elementul latin din sudul Dunării, atât de numeros la început, scade până la rămășița Macedo-Română de astăzi, pe când elementul Daco-Roman

era precumpănitor la venirea Ungurilor. Și tot în acest secol, după risipirea Avarilor și invaziunea Ungurilor, s'au putut forma cele dintâi alcătuiți de organizație proprie la Românii din Dacia. Organizația aceasta pare să fi fost promovată și prin elementul român venit de peste Dunăre și care aducea o cultură cetățenească mai dezvoltată, formată îndelung în Imperiu. Această alcătuire politică este organizația *judecească sau cnezească-voivodală*.

Regatul ungar catolic, întemeiat la anul 1000 prin creștinarea Ungurilor sub egida bisericii latine, în vreme ce Statul bulgar fu desființat prin Bizantini, a înlocuit influența bulgară la nordul fluviului, până atunci susținută mai ales prin Biserică, și a determinat apoi istoria poporului românesc în vechea Dacie.

Voevodatele cuprinse între Tisa și Carpați au fost suse și anexate la Regatul ungar, iar cele de dincoace de Carpați, au urmat să fie cuprinse în sfera influenței maghiare, mai ales Oltenia, veche țară românească, cunoscută ca atare — după documente ungurești și papale — sub numele de țara Severinului. Pe la finele secolului XIII-lea, se face unirea celor două voevodate în unul singur (1290). Cam acelaș proces de unificare s'a petrecut, ceva mai târziu, și cu voevodatele din Moldova pe la jumătatea sec. al XIV-lea (1359). Ambele principate surori au fost întunecate în lupte cu Regatul Ungariei, care ridica pretențiuni de supremație asupra ținuturilor descălecate de peste munți. Unirea sub o singură domnie a voevodatelor mai vechi, alcătuite din uniuni de cnezate, întemeierea dinastiilor naționale și cucerirea neatârării în lupte vitejești contra supremației ungurești, aceste fapte au îndeplinit întemeierea Statului național și în Țara Românească și în Moldova.

III. După această epocă întemeietoare, după șase secole de rezistență a poporului român sub stăpânire și influențe străine, ce au condiționat dezvoltarea organizației lui politice până la formarea Statului național, istoria română intră în a treia fază a desfășurării sale, aceea a Statului român, care deasemenea durează șase secole și se încheie cu întregirea Statului național, prin unirea tuturor Românilor din cuprinsul Daciei Traiane. Ea prezintă două perioade de câte trei secole.

a) Prima perioadă e caracterizată prin *domnia dinastilor naționale* în ambele Principate.

Perioada aceasta se încheie cu unirea trecătoare a țărilor surori sub Mihai-Viteazul, ultimul din rândul domnilor ce până atunci, în ambele Principate, s'au succedat în continuitate dinastică, în linie bărbătească aproape neîntreruptă. Luptele pentru neatârnaire, prin care s'a îndeplinit întemeierea Statului în Principatele surori, caracterizează întreaga perioadă a dinastiilor naționale. Epocile ei culminante sunt: domniile lui Mircea-cel-Mare (+ 1418), a lui Ștefan-cel-Mare (+ 1504) și a lui Mihai-Viteazul (+ 1601). Fiecare din aceste epoci încheie, la rândul lor, câte o subdiviziune de aproximativ un secol de dezvoltare caracteristică. Această perioadă, pe lângă dezvoltarea politică, precumpănitoare sub domniile dinastice, mai este însemnată și din punct de vedere cultural. Biserica română, întreținând unitatea bisericească prin vechi legături bisericești, a fost și principala susținătoare a conștiinței de unitate națională, în perioada dinastiilor.

b) Perioada a doua a fazei, ce cuprinde istoria Statului român până la unirea politică de azi a patriei românești, e caracterizată prin *dezvoltarea ideii naționale* ce la sfârșitul perioadei precedente începu a se manifesta prin formarea limbii literare și concretizarea ideii de unitate națională. Ea se încheie cu îndeplinirea unității politice a Românilor, ca sinteză istorică a dezvoltării naționale de până acum. Pe când în perioada precedentă, dezvoltarea istorică era predominată de ideea religioasă, în perioada aceasta se afirmă ideea națională prin cultura limbii și scrierii românești, în legătură cu ideea latinității. Ideea națională a latinității a fost aceea prin care, mai ales, s'a dezvoltat și întărit ideea unității naționale; iar ambele idei înviitoare, una fecundând pe cealaltă, au creat România de azi.

În această perioadă deosebim deasemenea trei subdiviziuni caracteristice de câte aproximativ un secol fiecare: 1) *timpul Domnilor pământeni din diferite familii (1600—1711/16); 2) timpul Fanarioșilor 1711/16—1821); 3) Renașterea națională sub domniile pământene dela 1821 și realizarea aspirațiilor naționale sub noua dinastie a României.* Curentul cultural din epoca de înflorire a lui Matei Basarab și Vasile Lupu a fost co-

tinuat, în epoca de decadență politică din timpul Fanarioților, de către Românii de peste munți: ambele curente culturale, unite, au adus Renașterea următoare, semnalată prin mișcarea națională dela 1821, care a pus capăt domniei umilitoare a Fanarioților și a inaugurat restaurarea politică și culturală sub domniile pământene. În timpul restaurațiunii sub domniile pământene după fanarioți, aspirațiunile naționale erau îndreptate mai ales spre trei dorinți de căpetenie: unirea țărilor surori, întemeierea dinastiei și neatârnairea. Unirea Principatelor într'un singur stat, România, realizată sub ultimul Domn ales dintre pământenii, Alexandru I. Cuza, a fost prima cucerire națională în această direcțiune. Dinastia și neatârnairea, încoronate cu regala coroană de oțel, ni le-a adus binecuvântata domnie a întemeietorului dinastiei și a Regatului Român, Carol Intemeietorul. Urmașul său, Majestatea Sa Ferdinand I, regele glorios al tuturor Românilor, a îndeplinit cea mai înaltă aspirațiune de până acum a neamului românesc și din punct de vedere cultural.

Pe lângă desfășurarea fazelor istorice ale poporului român în serii simetrice, se mai constată faptul că epoca dinastiilor naționale și cu aceea a dinastiei actuale sunt cele mai glorioase din istoria neamului nostru. În fața unor asemenea constatări, mai poate fi vorba de un joc al hazardului sau de o coincidență de împrejurări norocoase? D-l Onciul spune: *«Se vede că și fenomenele istorice — deși determinate, pe lângă condițiunile fizice și împrejurările timpului, de acțiunea individuală sau colectivă a oamenilor și în special a marilor personalități — urmează, în linii generale, după o lege sau ordine supremă, cu necesitate istorică»*.

G. D. PETRESCU

Profesor la Șc. normală din Constanța

Un tablou istoric bulgăresc. Poartă titlul: „Istoriesca carta na Bălgaria ot osnovanieto nă bălgarscoto țarstvo do dnes 679-1915“.

Dimensiunile: 95×62.

Jumătatea de sus a tabloului cuprinde 25 coloane de marmură, în vârful cărora se află bustul câte unui țar bulgăresc. Cu cât țarul a fost mai însemnat, cu atât și coloana e mai înaltă.

Primul țarat cuprinde 12 coloane cu următorii țari : Asparuh 679-700 ; Tervel 700-720 ; Cardam 778-803 ; Crum 803-814 ; Omortag 815-830 ; Preșian 837-852 ; Boris I 853-889 ; Simeon 893-929 ; Petăr I 927-969 ; Boris II 969-971 ; Samuil 971-1014 și Ion Vladislav 1015-1018. În total, primul țarat a durat 339 ani. Pe coloana cea mai înaltă stă Simeon, care pentru aceea e făcut cu gura larg deschisă, ca unul care a-
jungând cel dintâi în vârful unui deal, strigă un „ura !” for-
midabil. Aceasta a fost intenția artistului. Primii șase țari
au capetele acoperite cu niște coifuri rotunde, cu cerc la
bază în jurul capului și țuguite spre vârf. Asparuh și Car-
dam au câte o pană în coif ; Crum are două. De la coif se
lasă niște zale ce le acopere urechile și ceafa și se încheie
sub bărbie. Port feudal apusan.—De la Boris în colo țarii
poartă coroană bătută în pietre scumpe roșii și albastre și
cu cruce deasupra, afară de Samuil și Ion Vladislav, cari au
tot coif. Coroana ar însemna așa dar independența recunos-
cută.

După aceea un spațiu gol înseamnă *«robia bizantină»*
dintre anii 1018-1186, adică 168 ani.

Urmează al doilea țarat bulgar cu 11 coloane de mar-
mură și cu următorii țari : Asan I 1186-1193 ; Caloian (Ioniță)
1196-1207 ; Asan II 1218-1241 ; Mihail Asan 1246-1257 ; Cons-
tantin Tih 1258-1277 ; Smileț 1277-1279 ; Gheorghe Terter
1280-1291 ; Teodor Sviatoslav 1296-1322 ; Mihail Sișman 1323-
1330 ; Ion Alexandru 1332-1371 și Ion Sișman 1371-1393.
Dintre aceștia, Asan I, Caloian și Mihail Sișman sunt re-
prezențați cu coif, iar ceilalți cu mitră, sau coroană cu
pietre scumpe și cruce deasupra, afară de țarul Smileț. Pe
coloana cea mai înaltă e pus Asan II.

Vine un al doilea spațiu gol, care e notat cu *«robia
turcească»* dintre 1393 și 1879, adică 486 ani.

Urmează, în fine, două coloane de marmoră: pe prima
mai mică, e pus Alexandru Batemberg 1879-1886 ; iar pe a
doua Ferdinand I 1887-(fără dată).

Jumătatea de jos a tabloului cuprinde sub fie care din
cele trei grupe de țari câte o hartă, indicând cea mai mare
întindere teritorială a statului bulgar.

Așa, sub Simeon, în sec. IX, țaratul e arătat că cuprin-

de teritoriul limitat la nord de o graniță ce merge de la gurile Chiliei la Siret, apoi pe Milcov până în Carpați; de aci pe creasta Carpaților Moldovei și Galiției până la granița Sileziei, de unde coboară spre SW/la Dunăre, ceva mai la E de Comorn; urmează apoi cursul Dunării la vale până la gura Dravei și de aci pe Drava în sus până într'un punct de unde coboară drept spre S la confluența râului Vrba cu Sava; urmărește cursul acestui râu până la izvor și de aci la Adriatică, la S de Spalato.—Granița de miază zi pornește de la golful Burgas, trece pe la N de Adrianopole, pe la N de Seres și Salonic, face un mare ocol spre sud în Tesalia spre golful Arta și apoi urcă paralel cu coasta M. Ionice, la o anume distanță de țarm, până la strâmtoarea Otranto. Pe coasta Adriaticeii mai rămâne în afară de țarat o fâșie îngustă, începând la N de Valona și terminându-se la Scutari. Iată visul cel mai mare al megalomaniei bulgare.—În Moldova și Basarabia ca și peste Nistru se notează «Atelcuzu», cu explicația „Părțile Maghiarilor, sau Turcilor”; iar mai spre nord se înseamnă „părțile slavonești”. Prin Ungaria apuseană se pune „Velica Moravia”, iar la S lângă M. Egee și Mediterana: „Imperiul byzantin” sau „Rimsca dîrjava”.

Între alte curiozități ale acestei hărți, menționăm că București e numit «*Perun*», întocmai ca unul din zeii slavilor păgâni; iar ca localități mai însemnate în țările românești se dau numai cele cu resonanță slavă: Predeal, Brașov, Sighin (Sibiul), Toplița, Bistrița, Dobreț (Debrețin); apoi Mocren, Vinga, Lipa și Rușava în Banat; Severin în Oltenia; iar în Dobrogea Drăstăr (Silistra) și micul Preslav, pe care, D-zeu știe după ce izvor, îl pune la Cernavoda. În Atelcuza notează Tecuci și Belgrad (Cetatea Albă).

Deoparte și alta a hărții sunt notele explicative, din care aflăm că primul țarat bulgar a durat 339 ani și că, între alte orașe, avea și Silistra și Tulcea! (După ce izvor va fi constatat existența Tulcei, cu acest nume, în sec. IX, iarăși D-zeu știe). Cu multă mândrie se mai afirmă că acest țarat cuprindea: ținuturile ungurești, România (sic), Bulgaria nordică și sudică, Macedonia, Tesalia, Epirul și Serbia. Capitala a fost „Velica Preaslava”, adică Marele Preslav. Suprafața țaratului lui Simeon atingea 598.000 «kb. klm.»

(sic). Si, în fine, se mai adaugă că pe atunci numai două state erau mai mari în Europa: imperiul Francilor și țara-tul Bulgarilor !

Sub al doilea grup de coloane se dă harta Bulgariei din sec. XIII, de sub țarul Asan II. Ea se razimă pe trei mări : M. Neagră, M. Albă (= Egeică) și M. Vânăta (= Adriatică). Granița de N. e cursul Dunării, dela vărsare până la apus de Belgradul Serbiei; cea de Apus, dela Sava până la Alessio pe Adriatica; iar cea de sud, spre Grecia : o linie dela Termopile până la M. Ionică, în dreptul insulei Chefalonia; și spre Constantinopole : o linie dela sud de Midia pe M. Neagră, până la gura fluviului Marița. Capitala acestui țarat e la Târnova. Suprafața e de 290.000 „kb. klm.” (sic). Țaratul a durat 207 ani, dela 1186 la 1393. Ca orașe nordice i se dă : Silistra și .. Tulcea ! Totuși nici în această vreme Tulcea nu e pomenită de vreun isvor istoric.

Pe această hartă Românii sunt notați numai în Carpații Olteniei, cu numele de «Vlasi». În câmpia Munteniei autorul scrie : «Bălgari». Și această câmpie, împreună cu Bugeacul Basarabiei, e dată ca fiind stăpânită de Asan II. În sudul Moldovei sunt notați «Cumanii»; iar dela o linie ce ar porni cam dela Oituz spre N—E peste Chișinău și mai departe, peste Bug, — dela această linie către nord e scris „Rusca dârjava” = stăpânire rusească. La apus de Carpați se pune : „Crăia ungurească”.

În fine, a treia hartă, de sub ultima grupă de coloane, reprezintă Bulgaria așa cum o știm după războiul din 1913. I se dă suprafața de 114.000 „kb. klm.” (sic).

Autorul tabloului este B. Antonov. Tabloul e tipărit pe hârtie de cretă și e destinat a fi distribuit în școli și biblioteci prin încuviințarea Ministerului instrucțiunii publice din Bulgaria, după cum se vede și din indicația : „Cartata e odobrena ot Ministerstvoto na Narodnoto prosveštenie i preporjcenata za vsicichi ucilišta i bibliotечи”. Exemplarul pe care-l avem sub ochi, împrumutat nouă de d-l Costacea, institutor pensionar din Constanța, poartă și o ștampilă, pe care se disting bine vorbele : „Narodo... Fond. Dobrodja”; probabil : Fondul pentru educația poporului din Dobrogea.

Tablouri de acest soi s'au răspândit, după informa-

fiile noastre, și prin satele bulgărești din Dobrogea în timpul ocupației inamice.

C. B.

Soveja. „Oameni dela Munte“, editura Socec & 1920 București, prețul lei 7.50.

Activitatea de până acum a d-lui S. Mehedinți pe terenul științific, didactic, social și politic a dat la iveală o personalitate complexă și minunat înzestrată sub toate privințele. Acei cari au urmărit această activitate, au putut vedea destul de limpede, că în toate producțiunile sale, scrisul și vorbirea d-lui Mehedinți se înfățișază cu înalte însușiri artistice. În «Cosmos», în «Poporul», în «Altă creștere», în conferințele și prelegerile universitare, în discursurile politice, ba chiar și în manualele sale de școală ești isbit dela început de bogata culoare a stilului, de plasticitatea și nouitatea imaginilor, de armonia frazei și mai ales de simțul deosebit al valorii cuvintelor. De aceea volumul din urmă de care ne ocupăm acum și cu care autorul, sub pseudonimul Soveja, își face intrarea în literatura beletristică, nu a fost pentru noi o surprindere. Din potrivă, avem convingerea că autorul ne-a făcut să așteptăm prea mult.

Nuvelele și schițele care alcătuiesc volumul «Oameni dela Munte» ne înfățișează sub toate aspectele ei viața din ținutul Vrancei. Prinși în linii sigure și învăluiți de autor într'o caldă simpatie, vedem mișcându-se, gândind și simțind pe urmașii vechilor plăeși ai lui Ștefan cel Mare, fie în cadrul măreț al munților lor, fie rătăcind cu turmele prin câmpiile Bugeacului.

Pe lângă legăturile sufletești ce autorul păstrează cu acest colț de țară, care i-a fost leagănul copilăriei, d-sa a fost îndemnat să-l inobileze cu prestigiul artei nepieritoare și de faptul că aici s'au păstrat mai curate, din împrejurări lesne de înțeles, însușirile caracteristice ale rasei noastre.

Găsim în «Oameni dela Munte» un remarcabil talent de povestitor. Fraza curge nesilită, ca fireșcul limbii noastre populare, fără să-și piardă câtuși de puțin caracterul literar, iar particularitățile de limbă sunt întrebuințate cu tact și cu măsură, contribuind în chip minunat la redarea culorii locale. Ici colo îți amintești de I. Slavici („Iuvățăto-“

rul din Pădureni") și mai cu seamă de Ion Creangă, căci autorul, disprețuind ciudățeniile cu pretenții de originalitate riscată ale scriitorilor din urmă, continuă tradiția cea bună a prozei românești.

Soveja e un tip vizual cu un ascuțit simț de observație și cu o intuiție adâncă a frumuseților naturii, ceea ce dă părților descriptive ale volumului o neobișnuită putere de evocare. «Moșnegii», «Fagul», «Ciutacul», trei schițe al căror subiect este de o simplitate descurajatoare pentru alți mănunchitori ai condeiului, au dat prilej lui *Soveja* să tozestreze literatura noastră cu trei nestimate. Aceasta e o dovadă hotărâtoare de bogăția sufletească a autorului și de talentul excepțional, pe care ni-l desvăluie volumul «Oameni dela Munte».

Nuvelele cu intrigă mai complicată, cum este de pildă «Burniană», unde analiza sufletească trebuie adâncită și redată cu adevărul lucrurilor trăite, nu se ridică la valoarea bucăților de mai sus. Ele se citesc totuși cu interes și cu plăcere, căci lipsurile semnalate sunt cu prisos împlinite de celelalte calități ale scriitorului.

În această scurtă recenzie nu s'a putut stărui asupra frumuseților de amănunt, care se întâlnesc pe fiecare pagină din „Oameni de la Munte”.

Cine vrea să aibă câteva ore de curată emoție artistică și în acelaș timp mândria că tot „se mai scrie” în țara noastră, trebuie să citească negreșit volumul.

J. B.

Notă. D. Const. D. Pariano, mare proprietar, fost senator și prefect de Constanța și unul din fruntașii vieții publice dobrogene, ne trimite pentru numărul de față al „Analelor” două scrisori, cuprinzând vederile, cugetările și impresiile d-sale, prinse și fixate pe hârtie în liniștea — vai! prea mare acum, după devastarea inamică — a somptuosului d-sale conac dela Hasancea.

Publicăm cu plăcere scrisorile d-lui Pariano, după cum vom publica succesiv și pe cele ce ni se mai promet, pentru francheța, convingerea și dragostea de bine ce respiră din

ele; și simțim de-abia trebuința să adăogăm că vederile, cungetările și impresiile exprimate în ele sunt cu totul personale autorului, ca și stilul d-sale limpede, curgător și pe alocurea energic, caracteristic și printr'un particular și simpatie arhaism.

R.

ERATA

La No. 1 pag. 109, strofa ante-penultimă, rândul al 2-lea
să se citească:

Ne-am schimbat înastă oară.

În No. 2 pag. 285, rândul al 3-lea de jos în sus : se va citi :
cartea VI în loc de IV.

PUBLICAȚIILE SOCIETĂȚII CULTURALE DOBROGENE

I. N. Roman : *Proecte, cuvinte și gesturi bulgărești.*

C. Brătescu : *Dobrogea în sec. XII : Bergeon, Paristrion.*

Ing. E. B. Lazarovici : *Construcția și exploatarea portului
Constanța.*

Vasile Helgiu : *Scoala primară în Dobrogea în curs de 40
de ani (1879--1919).*

*Abonamentul la „Analele Dobrogei” este de 40 lei
pe an și se trimite d-lui N. Răiculeanu, Banca Româ-
nească-Constanța.*

Abonamentul la ediția de lux : 80 lei.